

**KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ, DENETİMİ, PLANLAMASI VE
EKONOMİSİ BİLİM DALI**

**EĞİTİM PLANLAMASI VE EKONOMİK BOYUTU
(KKTC ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Emine GAZİOĞLU**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Erdal GÜRYAY**

RES

LA
1481
.G39
2004

Lefkoşa - 2004

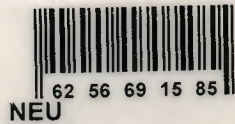
**KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ, DENETİMİ, PLANLAMASI VE
EKONOMİSİ BİLİM DALI**

**EĞİTİM PLANLAMASI VE EKONOMİK BOYUTU
(KKTC ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Emine GAZİOĞLU**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Erdal GÜRYAY**

Lefkoşa - 2004

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Emine Gazioğlu'na ait, "Eğitim Planlaması ve Ekonomik Boyutu (KKTC örneği)"
adlı Yüksek Lisans Tezi, çalışma jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi, Denetimi,
Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....
Doç. Dr Halil Aytekin

Üye.....
Yrd. Doç. Dr. Erdal Güray (Danışman)

Üye.....
Yrd. Doç. Dr. Okan Şafaklı

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

16/3/2004

Yrd Doç. Dr. Ahmet Pehlivan
Enstitü Müdür Yardımcısı

ÖNSÖZ

Eğitim planlaması, eğitimin bugünü yarını ve bütün yönlerini düzene sokmak için yapılan bir faaliyettir ve uzun dönemli bir planlamadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkeler için eğitim planı yapmak çok önemlidir. GSMH'nın büyümesini hesaplarken, diğer taraftan, planların istihdam ve işsizlik, dolayısıyla eğitim üzerindeki etkilerini de hesaplamak zorunludur.

Toplumun, ekonominin gerektirdiğinden daha fazla sayıda insangücü yetiştirmesi kaynakların boşa harcanmasına yol açar. Diğer yandan ise yeterli sayı ve nitelikte insangücü olmaması da ekonomik sistemin gerektiği gibi çalışmamasına neden olur.

Bu tez çalışmasının amacı, eğitim planlamasının önemi, kalkınma planlarında eğitim ve eğitimin ekonomik boyutu ile KKTC ve AB ülkelerini karşılaştırılmasına yöneliktir.

Araştırma üç bölüm, sonuç ve önerilerden oluşmuştur.

Araştırmanın birinci bölümünde, eğitimin planlaması ve ekonomisinin kuramsal temelleri;

İkinci bölümde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Eğitim planlaması ve ekonomik boyutu;

Üçüncü bölümde ise eğitimle ilgili uluslararası ve AB ülkeleri ile karşılaştırma yapılmıştır.

Bu araştırma ile, KKTC'de eğitim planlamasının ve ekonomik boyutunun hangi noktada olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın gerçekleşmesi sırasında beni bilimsel tutumlarıyla yönlendiren tez danışmanım Sayın Yrd. Doç Dr. Erdal Güryay'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca tüm yazım işlerini sonsuz bir sabır ile gerçekleştiren sevgili arkadaşım Nazife Tırl ile teknik çizimler konusunda bana yardımcı olan arkadaşım Zeren Mungan'a da çok çok teşekkür ederim.

Araştırmamın eğitim planlaması ve ekonomisi ile ilgilenen kişilere katkıda bulunması dileğiyle...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ONAY BELGESİ	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
GRAFİKLER LİSTESİ	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
TANIMLAR	xi
ÖZET	xii
SUMMARY	xiii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1

1. EĞİTİM PLANLAMASI VE EKONOMİSİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

1.1. Eğitim Planlamasının Kuramsal Temelleri	7
1.2.Eğitimin Ekonomik İşlevi	9
1.3.Eğitim Planlamasında Nitelik Sorunu	11
1.3.1. İnsan Etmeni	13
1.3.2.Ekonomik Etmenler	14
1.3.3.Eğitimde Verimlilik	16
1.4.Eğitim Talebi ve Genel Özellikleri	19
1.5.Eğitim Talebini Belirleyen Unsurlar	20
1.5.1.Makro-Ekonomik Unsurlar	20
1.5.2.Mikro-Ekonomik Unsurlar	24
1.5.2.1.Tüketici Tercihi	24
1.5.2.2.Gelir Seviyesi	27
1.5.2.3.Fiyat ve Eğitim Talebi	30

	Sayfa No
1.6.Eğitim Arzının Genel Özellikleri	32
1.6.1.Eğitim Arzını Belirleyen Unsurlar	36
1.6.1.1.Eğitim Hizmetinin Üretim Masrafı veya Maliyeti	36
1.6.1.2.Eğitimin Giderleri	36
1.6.1.3.Eğitim Hizmetlerinde Üretim Fonksiyonları	37
1.6.2.Mikro Öğrenim Eğrileri veya Eğitimde Mikro Üretim Fonksiyonu	38
1.6.3.Makro Öğrenim Eğrileri veya Eğitimde Makro Üretim Fonksiyonu	39
1.6.4.Eğitim Arzı ve Fiyat İlişkisi	41
1.7.Eğitimde Maliyet ve Harcamalar	42
1.8.Eğitimde Finansman Kaynakları	45
1.9.Eğitim Harcamaları Analizi	48
1.9.1.Cari Harcamalar	48
1.9.2.Yatırım Harcamaları	49
1.9.3.Transfer Harcamaları	49
1.9.4.Toplam Harcamalar	50
1.9.5.Eğitim Harcamalarının Gelişimi	50
1.10.Eğitim Maliyetleri Analizi	51
1.10.1. Harcamalardan Yararlanan Eğitim Kademelerine Göre Maliyet	51
1.10.2. Öğretim Kademelerine Göre Maliyetler	51
1.10.3. Eğitim Türüne Göre Maliyetler	51
1.10.4.Harcama Amacına Göre Maliyetler	52
1.10.5.Ortalama Yatırım Maliyeti	53
1.10.6.Ortalama Cari, Maliyetler	53
1.10.7. Kayıtlı Öğrenci Başına Maliyet	53
1.10.8. Mezun Başına Maliyet	53
1.10.9. Öğretmen Başına Maliyet	54
1.11.Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Kalkınma	55

BÖLÜM II

2. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDE EĞİTİM PLANLAMASI VE EKONOMİK BOYUTU

2.1.Kıbrıs Türk Milli Eğitimin Tarihsel Süreci	59
2.1.1. Osmanlı Dönemi (1571-1878)	59
2.1.2 İngiliz Dönemi (1878-1960)	60
2.1.3. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1963)	62

	Sayfa No
2.1.4. Kıbrıs Türk Yönetimi Dönemi	63
2.1.4.1. 1963-1974 Yıllarını Kapsayan Dönem	63
2.1.4.2. 1974-1983 Yıllarını Kapsayan Dönem	64
2.1.4.3. 1983-2002 Yıllarını Kapsayan Dönem	71
2.1.4.4. 1977-2001 Dönemi Okullaşma oranlarının Değerlendirmesi	89
2.2. KKTC’de Eğitim Planlamasının Tarihsel Süreci	93
2.2.1. Kıbrıs Türk Federe Devletinde Planlama	93
2.3. KKTC’nde Eğitim Planlarının Hazırlanması ve Kabulü	95
2.4. KKTC’de Eğitimin Ekonomik Boyutu	97
2.4.1. Eğitime Yapılan Harcamalar	97
2.4.2. Eğitim Bütçesinin GSMH ve GSYİH’deki Payı	106
2.4.3. KKTC Bursları	110
2.4.3.1. Başarı Bursu	110
2.4.3.2. Devlet Bursu	110
2.4.3.3. Destek Bursu	111
2.4.4. Eğitim Yatırımlarında Örgün Eğitim ile Yüksek Öğretimin Yeri	112

BÖLÜM III

3.EĞİTİMLE İLGİLİ ULUSLARARSI KARŞILAŞTIRMALAR

3.1. Avrupa Birliği’ne üye Ülkelerin Yürüttüğü Eğitim Programları	117
3.1.1 . Leonardo Da Vinci Programı	117
3.1.2 Socrates Programı	118
3.1.3 Tempus III Programı	119
3.1.4. AB- ABD İşbirliği	120
3.1.5 AB-Kanada İşbirliği	120
3.2. Avrupa’da, Uluslararası Eğitimle İlgili Yasal Çerçeve	120

3.3. Avrupa Birliği'nde Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü	121
3.4. KKTC'de Eğitim Sektörü'nün Ülke Ekonomisine Göre Büyüklüğü ve Uluslararası Karşılaştırılması	121
3.5. KKTC'de Eğitim Sektörü'nün AB Ülkeler ile Karşılaştırılması	126
3.5.1. KKTC'de Toplam Kamu Harcamalarında Eğitim Bütçesi'ndeki Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması	126
3.5.2. KKTC Devlet Bütçesi Toplamında Eğitim Bütçe Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması	127
3.5.3. KKTC Eğitim Bütçesini GSYİH'daki Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması (1999)	128
3.5.4. KKTC Toplam Kamu Harcamalarının GSYİH'daki Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması.	129

BÖLÜM IV

SONUÇ	132
ÖNERİLER	134
KAYNAKÇA	136

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AÜ	Ankara Üniversitesi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BBYKP	Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
DAÜ	Doğu Akdeniz Üniversitesi
DPÖ	Devlet Planlama Örgütü
EFTA/EEA	Avrupa Serbest Ticaret Ortaklığı/ Avrupa Ekonomik Alanı
EU	European Union
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HÜ	Hacettepe Üniversitesi
İBYKP	İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
KDV	Katma Değer Vergisi
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTÖS	Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası
MD.	Madde
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TRNC	Turkish Republic of Northern Cyprus
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu
ÜBYKP	Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1. 1996 Genel Nüfus Sayımı ve 2002 Nüfus Projeksiyonuna Göre KKTC Nüfusunun Yaş ve Cinsiyet Bileşimi	23
Tablo 2. 1996 Genel Nüfus Sayımı ve 2002 Nüfus Projeksiyonuna Göre KKTC Nüfusunun Örgün Eğitimdeki Durumu	25
Tablo 3. KKTC'de Hanelerin %20'lik Dilimlere Göre Yıllık Kullanılabilir Gelirleri	27
Tablo 4. KKTC Üniversitelerinde Okuyan KKTC Uyraklı Öğrenci Sayıları (1992-2002)	34
Tablo 5. 1977 Geçiş Yılı ile Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Eğitim (1977-1982)	69
Tablo 6. Geçiş Yılları Döneminde Eğitim (1983-1987)	73
Tablo 7. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Eğitim (1988-1992)	77
Tablo 8. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Eğitim (1993-1997)	85
Tablo 9. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Sonrası Geçiş Yıllarında Eğitim (1998-2001)	87
Tablo 10. Eğitim Bütçesi (1992-2001)	98
Tablo 11. Eğitim Bütçesi ile İlgili Göstergeler (1992-2001)	104
Tablo 12. Devlet Bütçesi (1992-2001)	107
Tablo 13. Devlet Bütçesi ile İlgili Göstergeler (1992-2001)	108
Tablo 14. Örgün Eğitim ile Yüksek Öğretim Bütçesi (1992-2001)	113
Tablo 15. Toplam Eğitim Yatırımlarında Örgün Eğitim ile Yüksek Öğretimin % Payı (1992-2001)	115
Tablo 16. Eğitim ile İlgili Uluslararası Karşılaştırmalar	122
Tablo 17. Dünya Üzerinde Seçilmiş Ülkelerde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları	124

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa No
Grafik 1. 1996 Nüfus Sayımına Göre Eğitimdeki Çağ Nüfusunun Dağılımı	22
Grafik 2. 2002 Genel Nüfus Projeksiyonuna Göre Çağ Nüfusunun Dağılımı	22
Grafik 3. KKTC'deki Hanelerin %20'lik Dilimlere Göre Yıllık Kullanılabilir Gelirleri	28
Grafik 4. KKTC'de Üniversitelerde Okuyan KKTC Uyruklu Öğrencilerin Yıllar İtibarıyla Gelişimi	35
Grafik 5. Öğrenim Eğrisi	39
Grafik 6. 1977-2001 Dönemi Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı (%)	90
Grafik 7. 1977-2001 Dönemi İlkokullarda Okullaşma Oranı (%)	90
Grafik 8. 1977-2001 Dönemi Ortaokullarda Okullaşma Oranı (%)	91
Grafik 9. 1977-2001 Dönemi Genel Liselerde Okullaşma Oranı (%)	92
Grafik 10. 1977-2001 Dönemi Meslek Liselerinde Okullaşma Oranı (%)	92
Grafik 11. 1977-2001 Dönemi Yüksek Öğretimde Okullaşma Oranı (%)	93
Grafik 12. KKTC Eğitim Bütçesinde Diğer Cari Eğitim Giderlerinin Payı (%)	99
Grafik 13. KKTC Eğitim Bütçesinde Personel Giderlerinin Payı (%)	100
Grafik 14. KKTC Eğitim Bütçesinde Eğitim Yatırımlarının Payı (%)	101
Grafik 15. KKTC Devlet Bütçesinde Eğitim Bütçesinin Payı (%)	103
Grafik 16. KKTC Eğitim Bütçesinde Kamu Harcamalarının Payı (%)	105
Grafik 17. KKTC Eğitim Bütçesinde Transferlerin Payı (%)	105
Grafik 18. KKTC Eğitim Bütçesinin GSYİH ve GSMH'daki Payı (%)	109
Grafik 19. KKTC Eğitim Bütçesinde Burs ve Nakdi Yardımların Payı (%)	112
Grafik 20. KKTC'de Eğitim Yatırımlarının Toplam Yatırımlar İçindeki Payı (%)	114
Grafik 21. KKTC'de Toplam Eğitim Yatırımlarında Örgün Eğitim ile Yüksek Öğretimin Payı (%)	116
Grafik 22. KKTC Kamu Harcamalarında Eğitim Bütçesi Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (1996)	126
Grafik 23. KKTC Devlet Bütçesinde Eğitim Bütçesi Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (1996)	127
Grafik 24. KKTC Eğitim Bütçesinin GSYİH'daki Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (1996)	128
Grafik 25. KKTC Kamu Eğitim Harcamalarının GSMH'ya Oranının AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (1996)	129
Grafik 26. KKTC Kamu Harcamalarının GSYİH'daki Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (1996)	131

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa No
Çizelge 1. Örgün Eğitimde Etmenler ve Ürünler	12
Çizelge 2. Eğitimde Üretim Fonksiyonlarına İlişkin Olarak Gelişmekte Olan Ülkelerde Yapılan 96 Araştırmada Ulaşılan Sonuçlar	38

TANIMLAR

- Kamu Harcamaları:** Kamu kurumlarının toplumun gereksinimlerini Karşılama ve/veya ekonomik yaşamı etkilemek göre yaptıkları üzere belirli kurallara harcamalardır.
- Bütçe:** Devletin gelir kaynakları ile giderlerini belirten, bunlar arasında denge kuran, bu kaynakların elde edilmesi ve harcamaların yapılmasında belli bir dönem için yetki veren bir yasadır.
- GSYİH:** Bir ülke sınırları içerisinde 1 yıl süresince üretilen her türlü mal ve hizmetin toplam değerini ölçmeye yarayan bir kavramdır.
- GSMH:** Belirli bir dönem içinde, bir ekonomide nihai olarak yaratılan mal ve hizmetlerin parasal değeridir.
- Cari Harcamalar:** Kısa vadede kullanılan, yaraları genelde 1 mali yıl içinde ortaya çıkan ve süre içinde yinelenen ödemelerdir.
- Yatırım Harcamaları:** Bir yıldan daha uzun süre kullanılan ve bu yüzden yıllar sonra yenilenmesine gereksinme duyulan mal ve hizmetlerin satın alınması için yapılan ödemelerdir.
- Transfer Harcamaları:** Cari ve yatırım harcaması kapsamına girmeyen ve parasal kaynakların bir kısmının belli kurum ve kişilere aktarımıdır.
- Personel Giderleri:** Devlet hizmetinde çalışan personelin ücret, maaş, ek masai ödemeleri ile diğer personel giderleri ve ödenmesi gereken özlük hakları kalemidir.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı eğitim planlamasının önemini, kalkınma planlarında eğitim ve eğitimin ekonomik boyutu ile KKTC ile AB ülkelerinin karşılaştırılmasıdır. Alanla ilgili literatür taramasına gidilmiş ve KKTC’de eğitim planlaması ve eğitim boyutu değerlendirilmiştir. Araştırma eğitim planlaması yönünden 1977-2002 yılları, ekonomik yönden ise 1992-2001 yılları ile sınırlıdır.

Bu çalışma ile KKTC’de eğitim planlaması ve ekonomik boyutunun hangi noktada olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

SUMMARY

The purpose of this report is to point out the educational planning and the economical dimension of education in development plans and to compare the TRNC with Eu Countries.

For this reason the literature researched and appraised the educational planning and the economical dimension of education in TRNC.

This research, by the respect of educational planning is limited between the years of 1977-2001 and by the respect of economical dimension of education is limited between the years of 1992-2001.

By this study, the educational planning and the economical dimension of education in TRNC was determined and evaluated.

GİRİŞ

Eğitim, aydın tabakaların, bilgili insanların sayısını artıran ve insanların kişiliklerini ve karakterlerini geliştiren önemli ve vazgeçilmez bir unsurdur. Ayrıca ekonomik kalkınmanın bir sonucu olarak artan mal ve hizmet üretimine olan talebi artıran, hayat seviyesini yükselten bir etkidir.

Eğitim, istenilen bir yaşama düzenine ulaşmak çabası olan kalkınmanın en etkili araçlarından birisidir. Eğitim gören kişinin amacı da, kazanacağı yetenekleri ileride gelir sağlama beklentisiyle karşılamaksa, eğitim harcamalarını yatırım olarak kabul edilmektedir.

Eğitimin aynı zamanda ekonomik faaliyetler ve ekonomik kalkınma ile de yakın ilişkisi vardır. İstenilen bir yaşam düzeyine ulaşmak çabası olan kalkınmanın en etkili araçlarından birisi de eğitimidir.

Bir ülkenin insangücü kaynağı o ülkenin gençleridir ve kişi ileride gelir sağlama amacı ile eğitimini sürdürürken aynı zamanda, bu faaliyetten dolayı bir tatmin duygusu da sağlamaktadır. Bu ise eğitimi tüketim niteliği olarak değerlendirmektedir.

Ekonomik etkinlik yönünden eğitimin amacı, kişilere bir üretim bilgi ve becerisi vermek ve bunu verme sürecinde de bireyleri cari üretimden mümkün olduğu kadar uzaklaştırmamak olmalıdır.

Eğitim planlaması ise, eğitimin bugünü ve yarını ile, bütün yönlerini düzene sokmak için yapılan bir faaliyettir. Bütün sistemler gibi, eğitim sistemi de, diğer sistemlerle etkileşim içindedir. Özellikle kalkınma açısından eğitimin büyük önemi vardır. Çağdaş eğitim planlaması anlayışı, her biri planlamayı değişik bir biçimde görmek eğiliminde olan çeşitli bilim dallarındaki uzmanların daima dikkatini üzerine çekmiştir.

Eğitim dinamik yapısıyla, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu dinamik yapıyı tarihsel, siyasal, toplumsal ve ekonomik etkenler şekillendirmektedir. Dolayısıyla, yapılması gereken, ülkelerin eğitim sistemlerinin yapısını, yeni bilgilerle de değişime uyum sağlayabilecek esneklikte yeniden yapılandırmaktır.

Beşeri sermaye yatırımlarının analitik çatısı, insanlara yapılan yatırımlar yoluyla onların ekonomik kapasitelerini artırmaları üzerine kurulmuştur. Eğitim ise beşeri sermaye yatırımları arasında yer almakta ve bireyin gelecekteki ekonomik kapasitesinde yatırım teşkil etmektedir. Eğitime yapılan harcamalar, ekonomik büyümeyi uyardırmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle eğitime yapılan yatırım, gerek sosyal, gerekse kişisel getirisi fazla olduğundan, eğitim harcamalarının artırılması, kalkınma açısından önemlidir.

Bu sebeple kalkınma planlarının özendirici ve yol göstericiliği de dikkate alınarak, elde edilen veriler ışığında, eğitim ilke ve politikalarının tesbiti kaçınılmaz olmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınma planlarının tam bir kalkınma planı olabilmesi için, genel olarak eğitim harcamalarını ve özellikle mesleki eğitimin gerektirdiği masrafları en iyi bir şekilde içermelidir. Eğitim planlaması uzun bir dönem kapsamaktadır, bu nedenle eğitim yatırımları uzun dönemli olduklarından, planların yıllar öncesinden yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, eğitim planları gerçekçi tahminlere dayandırılmalıdır.

Eğitimde kaliteyi hedefleyen geliştirme, yenileme çalışmalarının temelinde, eğitim sürecine katılım ve oynanan rollerin yeniden tanımlanması yatmaktadır. Ana hedef ise, içinde bulunulan bilgi çağına uyum gösterebilecek bireyler yetiştirmektir.

Eğitim planlaması, eğitim yönetiminin ayrılmaz bir parçası ve planlama sürecinin etkili olabilmesi için de, karar verme, kurumların işleyiş süreçlerine yakından bağlı olmalıdır.

Özellikle gelişmekte olan ülkeler için eğitim planı yapmak çok önemlidir. Bir taraftan Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'nın büyümesini hesaplayan ekonomi plancısı, diğer taraftan planların istihdam ve işsizlik ve dolayısıyla eğitim üzerindeki etkilerine göre yapmak zorundadır. Bu işlemde eğitim plancısının çok önemli rolü vardır, çünkü gelişen okul sisteminin, gelişen sanayiden bazı bakımlardan çok farklı hareket ettiğini herkesten daha iyi bilmektedir.

Eğitimin daha anlamlı, verimli ve etkili olmasına katkıda bulunulabilmesi için, eğitim planlaması yalnız nicel gelişmeyle değil, eğitsel gelişmenin nitel yönleri ile de ilgilenmelidir. Uzun dönemli eğitim planlaması hazırlanırken, çeşitli tür ve düzeylerine göre, bugün eksik olan insangücü ve plan dönemi sonunda gereksinme duyulacak ek insangücü temel alınmalıdır.

Kalkınma hedeflerine uygun olarak nitelikli insangücü ihtiyacının karşılanmasına özen gösterilmeli ve bu doğrultuda mesleki-teknik eğitim yatırımlarına ağırlık verilmelidir. Eğitim Bakanlıkları, çağdaş eğitim ilkelerine uygun politikalar oluşturan, genel eğitim planlaması yapan ve eğitimin bu çerçevede yapılmasını denetleyen bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Modern bir eğitim planı için, hedefler ne kadar gerekli olsada, bunlar yalnız başına onun başarısını sağlamaya yeterli değildir. Herhangi bir plancının kontrolünün ötesinde bulunan sektörler, onun yaptıklarını, çok daha az tutarlı hale getirebilmektedir. Bu nedenle, eğitim planlamasının dikkate alınması ile ekonomik gelişmeye bir rahatlama getirmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nde eğitimin gelişmesi, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak, bilgi çağının gerektirdiği niteliklere uygun insan yetiştirmek amacıyla, eğitim-insangücü ve istihdam ilişkileri gözetilmek suretiyle mesleki teknik eğitime ağırlık verilerek planlanmakta ve de gerçekleştirilmektedir.

Özellikle gelişmekte olan ülkeler için eğitim planı yapmak çok önemlidir. Bir taraftan Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'nın büyümesini hesaplayan ekonomi plancısı, diğer taraftan planların istihdam ve işsizlik ve dolayısıyla eğitim üzerindeki etkilerine göre yapmak zorundadır. Bu işlemde eğitim plancısının çok önemli rolü vardır, çünkü gelişen okul sisteminin, gelişen sanayiden bazı bakımlardan çok farklı hareket ettiğini herkesten daha iyi bilmektedir.

Eğitimin daha anlamlı, verimli ve etkili olmasına katkıda bulunulabilmesi için, eğitim planlaması yalnız nicel gelişmeyle değil, eğitsel gelişmenin nitel yönleri ile de ilgilenmelidir. Uzun dönemli eğitim planlaması hazırlanırken, çeşitli tür ve düzeylerine göre, bugün eksik olan insangücü ve plan dönemi sonunda gereksinme duyulacak ek insangücü temel alınmalıdır.

Kalkınma hedeflerine uygun olarak nitelikli insangücü ihtiyacının karşılanmasına özen gösterilmeli ve bu doğrultuda mesleki-teknik eğitim yatırımlarına ağırlık verilmelidir. Eğitim Bakanlıkları, çağdaş eğitim ilkelerine uygun politikalar oluşturan, genel eğitim planlaması yapan ve eğitimin bu çerçevede yapılmasını denetleyen bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Modern bir eğitim planı için, hedefler ne kadar gerekli olsada, bunlar yalnız başına onun başarısını sağlamaya yeterli değildir. Herhangi bir plancının kontrolünün ötesinde bulunan sektörler, onun yaptıklarını, çok daha az tutarlı hale getirebilmektedir. Bu nedenle, eğitim planlamasının dikkate alınması ile ekonomik gelişmeye bir rahatlama getirmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nde eğitimin gelişmesi, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak, bilgi çağının gerektirdiği niteliklere uygun insan yetiştirmek amacıyla, eğitim-insangücü ve istihdam ilişkileri gözetilmek suretiyle mesleki teknik eğitime ağırlık verilerek planlanmakta ve de gerçekleştirilmektedir.

Eğitim, istenilen bir yaşama düzenine ulaşmak çabası olan kalkınmanın en etkili araçlarından birisidir. Ulaşılmak istenen düzenin değerlerini yetiştirmek, toplumu bu hedefe yöneltecek kişi ve grup davranışları değiştirmek eğitim yolu ile olur. Eğitim aynı zamanda, kalkınma çabasının gerçekleşmesi için gerekli nitelikte ve sayıda elemanların yetiştirilmesinin de başlıca yoludur. Bunların yanında eğitim, toplumun yaratıcı gücünü ve verimini artıran, toplumda kişileri kabiliyetlerine göre yetiştirerek sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkelerini gerçekleştiren en etkili araçtır.

Ayrıca eğitim insanlara, doğal ve toplumsal çevresini tanımak, bilinçli hareket etmek imkanlarını veren, refah ve mutluluklarını artıran en önemli sosyal bir hizmettir.

Bütün bu unsurları göz önünde bulunduran kalkınma planları, toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve toplumun ihtiyaç ve şartlarına uygun insan yetiştirilmesi için büyük bir önem taşımaktadır. Eğitim sistemini hemen etkileyebilmek imkansız olduğundan insangücü ve eğitim planlarının en az onbeş yıllık dönemler halinde hazırlanması gerekmektedir.

Amaç

Bu araştırma, KKTC’de eğitim planlamasının önemi, kalkınma planlarında eğitim, eğitimin ekonomik boyutu ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile karşılaştırılma araştırması ve bu amaca uygun olarak, eğitim planlamasının ne olduğu, kalkınmayı nasıl etkilediği ve ekonomik boyutunun belirlenmesine yöneliktir.

Yöntem

Bu amaçla araştırmada alanla ilgili literatür taranarak, alan taramasına gidilmiştir. Beş Yıllık Kalkınma Planları, eğitimin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH), Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ve bütçe içindeki yeri ile eğitim yatırımları, eğitim bütçesinin dağılımı incelenerek KKTC’de eğitim planlaması ve ekonomik boyutu değerlendirilmiştir.

AB ile ilgili veriler de incelenmiş ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

Sınırlılıklar

- 1) Araştırma eğitim planlaması yönünden, 1977 Geçiş Yılı ile başlayan planlı dönemden 2001 yılına kadar olan yıllar ile sınırlıdır.
- 2) Araştırma ekonomik yönden, 1992-2001 yılları arasındaki on yıllık dönem ile sınırlıdır

Problem

Ülkelerin kalkınmasında eğitimin önemi yadsınamaz. Eğitim ekonomik faaliyetler ve ekonomik kalkınma ile olan yakın ilişkisi nedeni ile, kalkınmanın en etkili araçlarından birisidir. Bu nedenle eğitim planlamasının önemi daha da artmakta ve az maliyetle en kısa sürede sayısal ve niteliksel hedeflere ulaşmak amacıyla yapılmaktadır.

Eğitim planlaması, eğitimin özelliği gereği uzun vadeli yapılan plandır ve eğitim sektörüne yön, hedef, veri ve kaynak sağlayarak, eğitim bakanlıklarının işlevini kolaylaştırmaktadır. Eğitim planlaması, hedefler belirlendikten sonra geriye

doğru yapılan bir plandır. Eğitimde sonuçlar uzun yıllar sonra ortaya çıkacağı için, detaylı ve uzun vadeli planlar yapmak gerekmektedir.

Bu araştırmanın problemi ise, KKTC’de eğitim planlaması ve ekonomik boyutunun hangi noktada olduğunun belirlenmesine yöneliktir.

BÖLÜM I

1. EĞİTİM PLANLAMASI VE EKONOMİSİNİN KURAMSAL TEMELİ

1.1. Eğitim Planlamasının Kuramsal Temelleri

Planlama, kimi amaçlara ulaşmak için toplumun mal, para ve insan kaynaklarını daha etkili ve verimli kılmak amacıyla rasyonel ve düzenli çözümleme tekniği kullanarak, gelecekte uygulanacak bir dizi kararları hazırlanmaktan oluşan bir süreçtir (Bartholomew, 1976:142). Planlama tasarlamadır, şu anda bulunulan yerden ulaşılmak istenen yere götürecek eylemdir. Bireylerin ve toplumun eğitim gereksinimlerinin karşılanabilmesi insan kaynaklarının geliştirilmesi ve eğitimi için, eğitim planlaması gerekir. Böylece ekonominin gerektirdiği nitelik ve nicelikte insangücü yetişebilir (Karakütük, : 2000 :119).

Eğitimin salt kişisel bir mal olarak değerlendirilemeyeceği bu yüzden acımasız piyasa rekabet koşulları içine bırakılmayacağı için, en uygun kaynak kullanımını gerçekleştirmede eğitim planlamasına gereksinme vardır (Tural, 2002:14).

Genel anlamda planlama, ölçü dizgesidir ve eğitim sürecinin oluşumunu öngören bilimsel bir çözümlemeye dayanır ve önceden saptanmış amaçlara ulaşmayı olanaklı kılar. Planlama kabul edilmiş politik ilkelere uygun olarak, mevcut toplumsal güçleri etkiler, eldeki olanaklara göre hazırlanır ve uygulanır.

Eğitim planlaması, politik ve ekonomik gerçekleri, eğitim dizgesini büyüme gizli gücünü (potansiyelini), böylece dizgenin hizmetinde olduğu ülkenin ve öğrencilerin gereksinimlerini dikkate alarak, buna ilişkin politikayı, özellikleri, dizgenin maliyetini saptamak amacı ile yapılan girişimdir (Adem, 1997:32-35).

Ayrıca eğitim planlaması, geleceği ya da geleceğin sağlayabileceği birçok seçeneği araştırmayı, hedefleri ve değişen sorumlulukları belirlemeyi, bazı sorunlar ya da dengesizlikler gösterecek olanlara dikkat çekmeyi ve ortaya çıkabilecek sorunlar için çözümler öngörmeyi hedeflemektedir (OCDE,1968:107).

Eğitim planlaması, geleceği ya da geleceğin sağlayabileceği birçok seçeneği araştırmayı, hedefleri ve değişen sorumlulukları belirlemeyi, bazı sorunlar ya da dengesizlikler gösterecek alanlara dikkat çekmeyi ve ortaya çıkabilecek sorunlar için çözümler öngörmeyi hedeflemektedir. Eğitim planlaması, sorun çözmenin ussal ve bilimsel bir yaklaşımla, eldeki kaynakların saptanmasını, çeşitli eylemlerin doğuracağı sonuçların çözümlenmesini, bu olanaklar arasındaki seçimi, belli sürede ulaşılabilecek özgül hedeflerin belirlenmesini ve seçilmiş en etkili araçlarla amaca ulaşmayı varsaymaktadır. Böylece eğitim planlaması, bir projenin hazırlanmasından çok daha fazladır ve birbirine bağlı bir dizi kararları içeren sürekli bir süreçtir. Daha geniş bir anlamda eğitim planlaması, açıkça tanımlanmış, amaçlara uygun olarak bireyin varolan yeteneklerini geliştirmek ve ülkenin toplumsal, kültürel ve ekonomik kalkınmasına yardım edecek eğitim olanağını tüm nüfusa sağlamak için kamuoyunun katılması ve desteği ile, kamu kesimi için olduğu kadar, özel eğitim kesimi için de geçerli, toplumsal araştırma yöntem ve ilkelerinin, pedagojik tekniklerin eşgüdümlü uygulanmasını içeren sürekli, yönetsel ekonomik ve parasal bir süreçtir (Adem, 1997:33-34).

Eğitimin kalkınmayı hızlandırmak için önerdiği maddeler, değerini olduğundan daha fazla artırmıştır. Bilginin yayılması ve çağdaş davranış biçiminde, örgütlenmiş eğitimin, yani okul içi ya da yetişkinler eğitiminin (yaygın eğitimin) etkisi çok önemlidir. Bu etkiler, eğitim dizgesinin geleneksel yapısına göre uzun dönemde yapıcı değil, yıkıcı biçimde kendilerini belli ederler. Eğitimin kalkınmayı hızlandıran ya da engelleyen etkileri arasındaki bu çatışma, gelişemeyen ve uyumlu biçimde ilerleyemeyen, topluma uygulanamayan eğitim dizgesinin çeşitli kesimlerinde görülen dengesizliklerle daha da kötüleşir. Bugün eğitim dizgesi dünya göre çok daha hızlı değişmektedir. Bu nedenle bu değişimler önceden kestirilmelidir. Bu değişimler, ülkenin ekonomik ve toplumsal kalkınma hizmetin de ulusal eğitimin bir araç olacağı yöntem, yapı ve içeriği yenilenmesiyle yanıtlanmalıdır (Adem, 1997:34-35).

Toplulun ekonominin gerektirdiğinden fazla sayıda insangücü yetiştirmesi, kaynakların boşa harcanmasına yol aar. Diğeryandan yeterli sayı ve nitelikte insangücü olmaması da ekonomik sistemin gerektiğı gibi aalışmamasına neden olur. Eğitim istem ve sunumun dengelenmesi de planlı bir etkinliğı gerektirir. Eğitim planlaması ile kaynakların dengeli dağılımı, eğitimde gerayekleştirilmek istenen reformların yapılması, eğitim hizmetinin daha iyi sunulması ve tüm ağı nüfusuna yaygınlaştırılması sağlanabilir. Aynı zamanda eğitim planlaması ile eğitimde fırsat ve olanak eşitliğı da sağlanarak aalıştırılmalıdır (Karakütük, 2000:119).

1.2. Eğitimin Ekonomik İşlevi

Eğitim ve ekonomi tarihsel sürey içinde etkileşerek dönüşmüşlerdir. Eğitim sistemi ekonomik sistemin istediğı nitelikleri üretirken, eğitilen aısından da bir mesleğinin gerektirdiğı belli nitelikleri kazandırarak onu üretici yapmaktadır. Eğitime bu şekilde yaklaşıldığında, eğitim kesimini üretim sistemine istemlerine bağlayarak onu edilgenleştiren bir bakış aısı hakim olmakla birlikte, eğitim sürecinde kazandırılan toplumsal rolleri benimseme, liderlik, yetiştirilebilirlik gibi başka bazı niteliklerle de işgücü piyasalarını etkileyebilmektedir (Tural, 2002:3).

Eğitim, ekonomik büyüme ve kalkınmanın temel taşıdır ve bireyin erincini iyileştiren başlıca araaylardan biri hatta birincisidir. Toplumsal ahlak herkese bir meslek kazandırılmasını emrederken, bireyin demokrasiye ve kalkınmaya uyumunda, eğitimin etkisi belirleyici olmaktadır. Bu nedenle eğitimin ekonomik kalkınmaya olan ilgisinden dolayı, ekonomistler eğitime ilgi duymaya başlamıştır.

Eğitimin toplumsal, siyasal ve ekonomik olmak üzere üç önemli görevi vardır. Eğitim sisteminin sınırları, çerayevesindeki ekonomi, sağlık v.b. sistemlerin sınırlarıyla belirlenmektedir. Bu sistemlerle etkileşim içinde olan eğitim sisteminin, ekonomik sistemle de yakın ilişki içindedir. Bu ilişki ise, iki önemli noktada yoğunlaşmaktadır. Birincisi, eğitim sisteminin ekonominin ilke ve kurallarına göre işlemesi beklenir. İkincisi ise, eğitimin ekonominin gereksinim duyduğı nitelikteki ve nicelikteki insangücünü yetiştirmesi gerekir. Bu da bireylere tutumluluk, diğerybir deyişle iyi üretici ve iyi tüketici olabilme özelliklerinin kazandırılması ile bireylere

bir mesleğin tutum ve davranışlarının kazandırılması olmak üzere iki amaca yöneliktir (Karakütük, 2000:114).

Eğitim, ekonominin temel üretim etmeni olan emeğe nitelik kazandırırken, ekonomik etkiler günden güne daha da artmaktadır. Bu bağlamda daha nitelikli insangücü istenmektedir. Günümüzde insangücünün eğitilmesi ise, kalkınmanın temel taşı oluşturmaktadır. Ancak bu, eğitimin yakın zamanlarda kabul edilmiş olan yeni etkisinin yalnız bir yönüdür. Aslında eğitim dizgesinin işlevi, ekonomiye bir üretim etmeni sağlamaktan da ileridir. Araştırma etkinliği ile eğitim, aynı zamanda bir üretici durumundadır. Bilim üretimi ise, ekonomik örgütün başlıca dayanaklarından birisidir. Bu ise, ekonomik kuruluşların üniversite sorunlarına ve üniversiteye ilgi duymalarının temel nedenidir (Adem, 1997:7).

Günümüzde eğitimin ekonomik etkisi, gerek eğitimi bir tüketim malı, gerekse eğitimi yatırım olarak kabul edenlerce benimsenmiştir. Eğitimin hedeflerinden, eğitim dizgesinin ekonominin gereksinme duyduğu nitelikli insangücünü karşılaması konusunda, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gelecekteki evrimi, diğer ekonomik etkinliklerle eğitim arasındaki ilişki kastedilmiştir.

Ekonomik büyümeyi kendine amaç edinen bir ulus, insangücü sorunlarının önemini de bilmemezlikten gelemes. Hangi siyasi düşüncede olursa olsun, ekonomik kalkınma, üretim yöntemlerinde bazı temel değişiklikleri zorunlu kılar. Eğitim dizgesinin de işlevlerinden biri üretimde gerekli teknik ve uygulamaya dönük bilgileri insangücüne kazandırmak olduğundan, eğitim hedeflerini saptarken, ekonominin gereksinimleri de dikkate alınmalıdır.

Nitelikli ve yüksek nitelikli insangücü yetiştirilmesi için, uzun bir döneme gereksinim duyulması, eğitim tahminlerini ekonominin 15-20 yıl sonrası insangücü ihtiyacı tahminlerine dayanmaktadır. Özellikle KKTC'de uzun dönemli eğitim planlaması hazırlanırken, çeşitli tür ve düzeylerine göre, bugün eksik olan insangücü ve plan dönemi sonunda gereksinme duyulacak ek insangücü temel alınmalıdır. KKTC'de insangücü talebi ile eğitim kurumlarının yetiştirdiği insangücü arzı dengeli

değildir. Birçok alanda insangücü arzı talepten çok fazla iken, bazı alanlarda arz, talebin altında gerçekleşmektedir. KKTC’de faaliyet gösteren üniversitelerde açılan bölümler ile, örneğin mimarlık, mühendislik, edebiyat öğretmenliği, işletme, Beden Eğitimi ve Spor öğretmenliği, ekonomi v.b. gibi, ihtiyaç fazlası mezunlar vermiştir. Sonuçta bu alanlarda büyük işsizlik ortaya çıkmıştır. Ancak gereken ilginin meslek liselerine gösterilmemesinden dolayı, bu okullara gereken yönlendirme yapılmamakta ve nitelikli insangücü yetersizliği önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir öğrencinin örgün eğitim süresince devlete çok pahalıya mal olduğu ve kalkınmadaki en önemli öğenin nitelikli insangücü olduğu düşünülürse, kaynakları kıt olan toplumların bu denli verimsiz kalkınma lüksüne sahip olmaması gerekmektedir.

1.3. Eğitim Planlamasında Nicelik Sorunu

Eğitim, ekonomik çözümleme açısından ancak istatistiksel olarak tanımlanabilen büyüklükler, yani nitelik kısmen sayısallaştırılsa bile genel anlamda eğitimden çok, örgün eğitim incelenabilir (Adem, 1997:58).

Eğitimde niteliği (kaliteyi) sağlamak temel olmalıdır. Çoğu durumlarda, eğitim hizmetlerinden yararlanması gereken nüfusa bu hizmetin sunulması niceliksel olarak değerlendirilmeye çalışılmakta; o hizmete katılanların sayısının büyüklüğü bunun için yeterli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Ancak eğitimden yararlanıldığından çok eğitimin gerektiği gibi sunulup sunulmadığı önemlidir. Bu ise eğitimin niteliğinin incelenmesini gerektirir.

Eğitimde niteliğin düzeyini saptamada, öğretmenler, derslerin işleniş biçimi, yönetim biçimi, öğrenci/öğretmen oranı, derslik başına düşen öğrenci sayısı, okulun donanımı ve bu donanımın kullanım düzeyi, öğrenciye düşen öğretim araç gereçlerinin sayısı, öğretmen –öğrenci- velilerin eğitim yönetimine ve kararların alınmasına katılımı, öğrencilere çeşitli eğitim uzmanlığı hizmetlerinin sunulması (eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlık, ölçme ve değerlendirme v.b.) okulda

laboratuvar, kütüphane, özel dersliklerin olup olmadığı gibi birçok göstergeden yararlanılabilir. Nitelikle ilgili olarak, ülkelerarası karşılaştırma yapılabileceği gibi, bir ülkede okullar arasında karşılaştırmalar da yapılabilir (Karakütük, 2000: 137).

Örgün eğitim, çağın en büyük sanayisi olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, kullanılan insan ve parasal kaynaklar açısından olduğu kadar, “üretiminin” önemi açısından da büyük bir sanayidir. Üretim sözcüğünden, toplumun gelişmesinde büyük etkisi olan her düzeydeki yönetici kadroları, bilimsel ve teknik kadrolar ile çok önemli bir üretim etmeni olan insangücü vb. anlaşılmalıdır. Örgün eğitimin üretim işlevini ve ürününü oluşturan etmenler Çizelge 1’de gösterilmiştir (Adem, 1997: 58-59).

Çizelge 1. Örgün Eğitimde Etmenler ve Ürünler

Etmenler	Ürünler
Öğrenciler	Okur-Yazar-Nüfus
Öğretmenler	Öğretim Personeli (İlk, orta ve yüksek öğretim)
Okul Binaları	Nitelikli insangücü, (uzman, bilim insanı vb.)
Donatım	
Okul Malzemeleri	
Çeşitli Mal ve Hizmetler (Su, havagazı, elektrik, kiralalar, sigortalar vb.)	

Eğitimde niteliği artırmanın birinci ölçüsü, öğretmen/öğrenci oranının azaltılmasıdır. Böylece öğretmen sayısını artırmak, eğitim kesimindeki nitelikli insangücü yoğunluğunu artırmak olur.

Emek fiyatının, öteki sanayi mallarına göre daha hızlı artması, eğitimin verimliliğini düşürebilir. Gün geçtikçe daha hızlı artan toplumsal eğitim istemini karşılamak için çağdaş araçları da kullanmak gerekmektedir.

Öğretmenlerin, eğitim dizgesinde hem üretim etmenlerini hem de üretimi oluşturmaları ve binaların sayısının çok kabarık olmasının ekonomik açıdan sakıncaları olabilir. Ekonomik ve teknik ilerleme ancak nitelikli insangücüyle olabilir.

Eğitim planlamasında nicel sorunları üç kısımda incelemek mümkündür. İnsan etmeni, ekonomik etmenler ve eğitimde verimlilik.

1.3.1. İnsan Etmeni

Son yıllarda sadece Birleşik Amerika, Japonya, Hollanda gibi gelişmiş ülkelerde değil, gelişmekte olan ülkelerde de ulusal gelirin daha fazla bir bölümü eğitim harcamalarına ayrılmaktadır. Eğitim harcamaları, ulusal gelire göre daha hızlı artmaktadır. Genel kamu harcamalarında bu denli önemli bir yer tutan eğitim kesiminin, ileri sanayi ülkelerinde uygulanan çağdaş işletmecilik ilkelerine uygun olarak yönetilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Eğitimin konusu insan olduğuna göre, eğitim planlamasında, nicel gelişmelerin hesaplanmasına ilişkin bazı temel yöntemlerin incelenmesi gerekmektedir. Bunlar ise nüfus ve okul nüfusedir. Eğitim planlamasında nüfus konusunu incelemenin amacı, nüfus yapısı ve eğitim etkinliklerinin tartışılmasıdır. Planlama uzmanı için okullaşma ve eğitimin ekonomik hedefleri yönünden, nüfusun cinsiyete ve ekonomik kesimlerde niteliklerine göre dağılımı önem arz etmektedir. Eğitim plancısı için, eğitimin maliyeti, türleri, büyüklük ve eğitim hizmetinin dengeli biçimde ülkeye dağılımında temel öge olan nüfusun coğrafi dağılımı da önemlidir (Adem, 1997:62).

Eğitim planlamasında nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımının önemi büyüktür. Doğum oranları ile doğanların cinsiyetini bilmeden, her düzeyde ve uzun dönemde eğitim planı hazırlamak olanaksızdır. Bu veriler ışığında, eğitim kapasitesi, öğretmen, bina donatım v.b. gereksinimleri, özellikle bunların gerektireceği eğitim harcamalarının hesaplanması zorunludur. Uzun dönemli nüfus kestirmeleri ülke nüfusunu gelecekte nasıl bir gelişim göstereceğinin bilinmesi yönünden önemlidir. Bunun için de yaşama oranlarının bilinmesi gerekmektedir (Adem, 1997:71).

1.3.2. Ekonomik Etmenler

Eğitimin, yakından ilişkileri olan toplumsal kurumlardan birisi ekonomidir. Eğitim Ekonomisi ise, ekonomik kuramın eğitime uygulanmasıdır. Eğitimin ekonomi ile ilişkileri, makro eğitim düzeyindedir, çünkü bu ilişkilerde hem ulusal, hem de uluslararası eğitim irdelenmektedir. Ekonomi ile eğitimin ilişkileri irdelenecek olursa, insangücü kaynağının geliştirilmesi ile ekonomik kalkınma ve gelişme düzeyi arasındaki ilişkiler, eğitim ile ekonomi ilişkilerinin odak noktasını oluşturur. Bu çerçevede eğitim talebi, eğitim hizmeti arzı, eğitimin tüketim ve yatırım özelliği, eğitim hizmetlerinin finansmanı, eğitim ve ekonomik kalkınma gibi konular bu ilişkilere birer örnektir (Tezcan, 1997:77).

Eğitim, ekonomik kalkınmanın bir sonucu olarak artan mal ve hizmet üretiminde olan istemi artıran, yaşam düzeyini yükselten bir etkidir. Ayrıca ekonominin, eğitime birçok etkisi vardır. Örneğin, her ülkenin kendi ekonomik koşullarına göre, eğitime ayıracağı para miktarı değişiktir.

Eğitim hizmetlerinin sağlanması için, her ülkede giderek artan miktarlarda büyük harcamalar yapılmaktadır. Bunun nedeni ise, nüfus artışı, eğitim hizmetlerinin mükemmelleştirilmesi ve para değerindeki düşmeler belirtilebilir.

Ancak eğitim harcamaları, daha çok nicel yönleri ile dikkati çekmektedir. Fakat eğitimde niteliğe de önem verilecekse, eğitim harcamalarının artırılması gerekmektedir. Eğitimde kaliteden ise şunlar anlaşılmaktadır. Okula giden çocukların akademik başarısı, elde edilen düşüncelerin yaşama uygulanması, yaşamın çeşitli sorunları çözme kapasitesi ve düşünme yeteneğinin gelişmesi gibi.

Kaliteyi artırmak mutlaka harcamaların da artışı gerektirdiği halde, harcamalardaki artışlar mutlaka kalitede yükselme sonucunu vermemektedir. Kalite ile ilgili olmayan eğitim giderleri de vardır (Tezcan, 1997:81).

Eğitim harcamalarının kaynakları, vergiler ile vergi dışı kaynaklardır. Birçok ülkede, eğitim giderlerinin karşılanmasında, en büyük rolü oynayan gelir türü

vergilerdir. KKTC'de de durum böyledir. Vergi dışı kaynaklar ise bonolar ve kredilerdir.

Bazı ülkeler, diğer gelirlerin yeterli olmadığı durumlarda kısa ve uzun vadeli bonolar çıkararak gereksinimlerini karşılamaya çalışırlar. Bunun yanında kayıt, sınav harçları, müzeler ve kitaplık gelirleri, özel pul ve rozet satışlarından doğan gelirler, eğlence yerlerinin ücretleri üzerinden alınan paylar, motorlu araç plakalarının satışlarından doğan kazançlar, alkollü içkiler, lüks eşya bedelleri üzerine yapılan zamlar, belediye gelirleri üzerinde fon çeşitli ülkelerin başvurduğu kaynaklardır. Ayrıca bireyler, resmi ve özel kuruluşlar tarafından yapılacak bağış ve yardımları teşvik etmek üzere, birçok ülkede gelir ve kurumlar vergisi yasaları, bu amaçla yapılan harcamalardan vergi muafiyeti tanımaktadır. KKTC'de ise 50/95 sayılı Taşınmaz Mal Vergisi Yasasına göre gelirlerin %10'u eğitime aktarılmaktadır. (KKTC Taşınmaz Mal Vergisi Yasası, 1995, Md.50) Ayrıca Eğitim Vakfı da işlettiği okul kantinlerinin gelirleri ile eğitim alanına yatırım yapmaktadır.

Eğitim, daha önce de belirtildiği gibi, bir yatırımdır. Eğitim harcamalarının bir kısmı, gelecekte daha fazla kazanç ve tüketim olanağı elde etmek için, bugünkü tüketimden yapılan kısıntı, yani yatırım niteliğindedir. Eğitim harcamaları, öğrencinin gelecekteki verimliliğini ve kazancını artırması oranında birer yatırım sayılır.

Eğitim, verimliliğin ve ulusal üretimin artırılmasında değişik işlevlere sahiptir. Bunlar ise şu noktalar etrafında toplanabilir. Bilimsel araştırma tekniklerini geliştirmek ve öğretmek suretiyle verimliliğin artmasında rol oynayacak yeniliklerin meydana getirilmesini sağlamaktır. Potansiyel kabiliyetleri keşfedip işlemek, üretim için gerekli bilgilerin ise kuşaklar arası naklini sağlayacak öğretim üyesi yetiştirmektir.

Eğitim harcamalarının tüketim malı, yada yatırım olarak göz önünde bulundurulmasına göre değişik kararlar alabilirler. Örneğin, eğitim tüketim olarak görüldüğünde, tüketim harcamalarının kısılması gereken dönemlerde eğitim

harcamalarından da kısıntı yapılabilir. Oysa eğitim harcamaları yatırım özelliğine sahipse, yapılan kısıntı ekonomik gelişmeyi olumsuz olarak etkileyebilir. Bu nedenle eğitim alanında fazla yatırım yapılmasında yarar vardır.

Eğitim kalkınmanın ön şartıdır. Kalkınma ise toplumun değişme bilincine bağlı bir süreçtir. Böyle bir bilince kavuşmanın ilk yolu, insanların eğitilmesidir. Kalkınma ile bir çok yenilikler gerçekleşir. Kalkınmanın gerektirdiği davranışları benimsemiş insanların yetiştirilmesi ise eğitim sayesinde olur. Ayrıca eğitim, kalkınmanın gerektirdiği becerilere sahip insangücü yetiştirir.

Ekonomik büyüme, yeni bilimsel bilgilerin birikimi ve bunun teknolojiye uygulanması ile gerçekleşir. Bilimsel bilginin üretimi ve birikimi okul ve de eğitimin işidir. Özellikle araştırma, eğitimle gerçekleşir. Kalkınmanın eğitimle ilişkisi üç boyutludur. Bunlar, kalkınma için gerekli düşsel yapıyı, zihniyeti değiştirmek ve bilgi üreterek, teknolojiyi geliştirmektir.

1.3.3. Eğitimde Verimlilik

Verimlilik, elde edilen çıktı ile onu elde etmek için kullanılan girdi arasında oran yada en uygun optimum ilişki olarak tanımlanabilir .

Eğitimde verimlilik, ekonomideki marjinal verimlilikten farklı değildir. Eğitim etmenin verimliliği aynen, sermaye ya da emek etmenin verimliliği olarak tanımlanmaktadır. Eğitim sistemindeki sorunlar, verimliliği olumsuz yönde etkileyen etmenler arasındadır. Eğitim, aynı zamanda insangücüne nitelik kazandıran önemli bir araçtır ve verimliliği etkilemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti (TC)'nde, kırsal kesimlerde eğitimin maliyeti daha yüksektir, ancak daha az verimli değildir. Kırsal kesimde öğrenci sayısının azlığı öğretmen/öğrenci oranını düşürmekte ancak maliyeti yükseltmektedir. Ancak burada görev yapan öğretmenlerin bir kısmının başka yerlere atanması, eğitimin

maliyetini düşürebilir, fakat eğitimin verimliliğini sağlamaz (Karakütük, : 2000:131).

Eğitim hizmetlerinin belli bir satış fiyatı yoktur ve eğitimde öğretilen bilgi genel olarak öğrenilen bilgiye eşit değildir. Çünkü öğretim kurumlarının ürünü öğrenilmiş olan bilgiyle sınırlı kalmaz. Öğrenciler okulda yalnız bilgi değil, disiplin, hoşgörü, kendine güven duyma ve hakim olma, topluma uyum yeteneği gibi davranışlar da kazanırlar. Bu nedenle verimlilik, etkinlik kavramıyla ilişkilidir. Eğitim sisteminin çok amaçlı niteliğinden dolayı her amaç için ayrı bir maliyet/etkinlik analizi yapmak gerekmektedir. Böylece maliyet/yarar çözümlenmesinin sınırlılığından doğan güçlükler giderilebilir.

Eğitim sisteminin de verimli çalışması gerekir. Eğitimde verimlilik kavramı iç ve dış nicel ve nitel verimlilik olarak ele alınabilir. Bir eğitim sistemine giren öğrenci sayısı ile öğrenim süreci sonunda mezun olan öğrenci sayısı arasındaki ilişki, nicel iç verimlilik ilişkisidir. Bir eğitim sistemine giren öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlarla, dönem sonunda öğrencilerin kazandıkları davranışlar (bilgi, beceri ve tutum) arasındaki ilişki ise nitel iç verimliliği tanımlar. Bir başka sınıflamada iç verimlilik, eğitim süreci ile öğrencilere kazandırılanları elde etmede kullanılan kaynakları değerlendirme yolu, en dar anlamıyla dış verimlilik ise, eğitim sisteminin ürünlerinin iç piyasasına uygunluğunu değerlendirme aracı olarak ele alınmıştır. Dış verimlilik, okullaşmanın birey ve topluma daha uzun dönemli yararını anlatmaktadır. Eğitimin dış verimliliği bir eğitim sisteminden mezun olanlar ile toplumun insangücü gereksinimi arasındaki ilişkidir. Bu ilişki de nitel ve nicel olmak üzere iki yönden incelenebilir (Karakütük, 2000:131).

Bir eğitim sisteminin nicel verimliliğinin ölçülmesinde amaç, sistemin girdileri ile çıktılarının karşılaştırılmasıdır. Yani harcamaların, bu harcamalardan sağlanan sonuçlarla karşılaştırılması gerekir. Öğrenci başına birim harcamalarının yetişen ya da mezun olan öğrenci sayısı ile karşılaştırılması ekonomik açıdan kaynakların kullanılma etkinliğini incelemeyi olanaklı kılar. Eğitimde verimliliğin nicel olarak ölçülmesinde öğrenci başına birim harcama, öğretmenlere yapılan

harcamalar, eğitime yapılan yatırımların düzeyi gibi ölçütlerin yanında, öğrenci akış modeli hazırlanabilir. Bir öğretim devresinin, dolayısıyla bir ülke eğitim sisteminin bir kesiminin ya da tümünün gerçekçi bir biçimde planlanabilmesinde, eğitimin nicel iç verimliliğinin ölçülmesinde öğrenci akış modellerinden yararlanılabilir. Öğrenci akış modeli, aynı yıl okulun birinci sınıfına kayıt olan öğrencilerin mezun oluncaya kadar akışını gösteren bir modeldir. Öğrenci akış modeli yardımıyla; öğrenci/yıl verimliliği maliyet artış katsayısı ile sistemin verimliliği hesaplanabilir. Maliyet artış katsayısının hesaplamasında ayrıca sınıf geçme oranı, sınıfta kalma oranı ve okuldan ayrılma oranı hesaplanır. Öğretim dönemi sonunda yetişmiş öğrenci sayısı esas alan öğrenci/yıl sayısı, dönemi başarı ile bitiren her öğrenci için birim maliyetin hesaplanmasında temel ölçüdür.

Bir eğitim sisteminin nitel yönünün nicel olarak ölçülmesi çok güç olmakla birlikte bazı göstergelerden yararlanılabilir. Bunun için her düzeydeki öğrencinin başarı oranlarının artması ya da azalması, mesleki yaşamlarındaki başarı ya da başarısızlıkları incelenebilir. Ayrıca nitel ve nicel açıdan öğrenci/öğretmen ilişkisi, bir sınıfa düşen öğrenci sayısı, ders kitapları ve öteki öğretim araçlarının yetersizliği ya da günün koşullarına uygun olmayışları gibi ölçütlerle ölçülen nitelik etmenleri de ele alınabilir. Bu etmenlerden sayısallaştırılabilecekleri ölçmek için yeterince araştırma yapılmamıştır, hatta kalkınma planlarında nitel hedeflerden çok nicel hedefler belirlenerek, nitel niteliğe yeğlenmiştir (Karakütük, 2000:132).

Eğitimin nicel ve nitel verimliliğinin ölçülmesi yanında, toplumsal ve ekonomik verimliliğinin ya da dış verimliliğinin ölçülmesi de gereklidir. Çünkü bireyi yaşama hazırlamayan ve çevresinden kopuk olan, okulda kaynakların savurganca kullanılması söz konusudur. Bu nedenle eğitimin ürününün ekonomi ve toplum gereksinmelerine uygun olması, eğitim hacmi, öğretilen bilgi ve bireye kazandırılan yöntemlerin etkinliği incelenebilir.

1.4. Eğitim Talebi ve Genel Özellikleri

Eğitim hizmetlerine olan talebi, kişinin belli bir konu ile ilgili olarak, belli bir seviyede, belli bir eğitim kurumuna devam edebilme olanağı şeklinde tanımlanmaktadır (Correa, 1967 : 56).

Eğitim hizmetinin özelliğinden dolayı, eğitim talebi, ekonomi dilindeki genel talepten farklıdır. Bu özellikler sekiz başlık altında toplanabilir (Serin, 1979:17-18).

1. Bu özelliğin en önemlisi, eğitimin ekonomik bir mal olmakla birlikte, bir hizmet niteliği taşıması ve aynı miktar eğitim için gelirinden aynı miktarda pay ayıran herkesin eğitim hizmetinden aynı derecede etkilenememesidir.
2. Diğer zaruri ihtiyaçları karşılayan mallarla eğitim hizmeti arasındaki ikinci farklılık da zorunluluk derecesi ile ilgilidir. Beslenme, giyinme ve barınma ihtiyaçları hemen giderilmesi gerekmektedir. Ancak kısa bir süre için ertelenebilir. Eğer insanların yukarıda belirtilen durumları elverişli değil ise, bu ihtiyaçlarının giderilmesi uzunca bir süre ertelemeleri veya talebi baskı altında tutmaları ve hatta durumlar değişmezse eğitim ihtiyacını karşılamaktan vazgeçmeleri de mümkündür.
3. Ekonomik bir mal olarak eğitim hizmetinin diğer mallardan ve hatta bazı hizmetlerden farklı bir tarafı da, artarak biriken bir nitelik taşıması ya da kümülatif olmasıdır. Eğitimin hayat boyu devam eden bir olay olması, bir kademedeki eğitimin diğer bir kademedeki eğitimi etkilemesini mümkün kılar. Alt kademedeki ihtiyacının yeteri kadar karşılanamaması üst kademedeki eğitimin hasılasını düşürür, faydasını azaltır veya geciktirir.
4. Eğitim ihtiyacının şiddet derecesi de, fizyolojik ihtiyaçlara ve medeni ihtiyaçlara nazaran çok daha yüksektir. Eğitim ihtiyacının karşılanmasında doyma noktası yoktur. Eğitim hayat boyunca devam eder ve eğitim ihtiyacının şiddetinin hayat süresince azalarak arttığı söylenir.

5. Eğitim hizmeti, hem bir üretici malı, hem de bir tüketici malı özelliği taşımaktadır. Benson'nun belirttiği gibi(Kindleberger, 1965:104-117) tarafından yapılan ayırıma göre, eğitimi üretici malı olarak kabul eden görüş, iki kişiden daha fazla eğitim görmüş olmanın verimliliği (ve genellikle geliri) daha yüksek olan bir iş elde etmesini delil olarak ileri sürmektedir. Aslında kendisi bir üretim unsuru olan insanın, daha da fazla eğitim peşinde koşmasının nedeni kendi verimliliğini yükseltmektir. Eğitimin bir anlamda ailenin yaşama seviyesini iyileştirdiğinden dolayı, bir tüketici malı niteliğindedir (Benson, 1961 : 86).

6. Eğitim bir tüketim malı olarak kabul edilirse, eğitimin bazı belli özellikleri ortaya çıkar. Bu özelliklerden birisi, eğitimin ürününü elde edecek olan kimsenin harcaması gereken zaman süresidir. Oysa eğitim elde edilmesi, hem de elde edilen ürünün kullanılması uzun bir zaman harcanmasını gerektiren bir olaydır. (Benson, 1961: 90-91).

7. Eğitim hizmetinden yararlanan kimsenin, elde etmek istediği miktarı tayin etme gücü yoktur, çünkü eğitim hizmetinden yararlananların büyük çoğunluğunun, alacağı eğitim miktarını tayin edemeyecek kadar genç yaşta oluşudur.

8. Eğitim hizmetinden yaralanan tüketicilerin birbirlerine olan bağılıklarıdır. Alınan eğitim miktarında meydana gelen artışın bir kimseye daha fazla tatmin sağlaması için, çevresindeki insanların da ele aldığı eğitimin artma göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle sözkonusu bağılık diğer bütün tüketim mallarına ve hizmetlere göre eğitimde çok kuvvetlidir (Serin, 1979: 20).

1.5. Eğitim Talebini Belirleyen Unsurlar

Eğitim talebini oluşturan etkenleri, makro ekonomik etkenler ve mikro ekonomik etmenler diye iki grupta toplamak mümkündür.

1.5.1. Makro-Ekonomik Unsurlar

Herhangi bir toplumda eğitim talebini etkileyen en önemli unsur toplumun gelir seviyesi yani milli geliri, gelir dağılımı, nüfus büyüklüğü ve nüfusun yaş ve

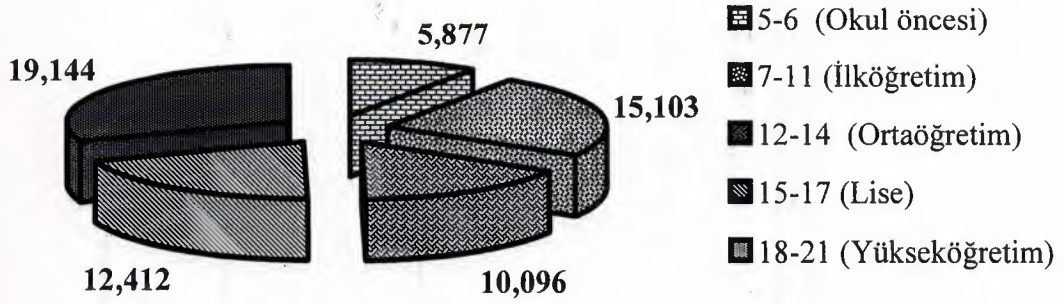
cinsiyet bakımından bileşimidir. Çünkü nüfusun büyüklüğü herşeyden önce bir ekonominin bakmak, yetiştirmek, okutmak zorunda olduğu tüketici sayısını ifade etmektedir. Nüfusu fazla olan ülkeler, nüfusu az olan ülkelere göre, daha büyük bir tüketim kapasitesi meydana getirir. Bu nedenle, toplam nüfus miktarı, eğitim talebinin üst sınırını tayin eder. Nüfusun yaş ve cinsiyet bakımından bileşimi ise, eğitim talebinin alt sınırını teşkil eder (Serin, 1979: 26).

Ortalama yıllık nüfus artışı hızı %1.1 olan K.K.T.C’de 0-14 yaş arasındaki genç nüfus, toplam nüfusun ortalama %22’sini oluşturmaktadır. 1996 yılında yapılan Genel Nüfus sayımına ve 2002 yılı Genel Nüfus projeksiyonuna göre bu oranların pek değişmediğini hatta biraz düştüğü de söylenebilir (Tablo 1). 1996 Nüfus Sayımına göre çağ nüfusunu eğitim kademelerine göre dağılımı Grafik 1’de verilmiştir

Nüfusu hızlı artış göstermeyen K.K.T.C’de eğitimde talep durağan kalmaktadır.

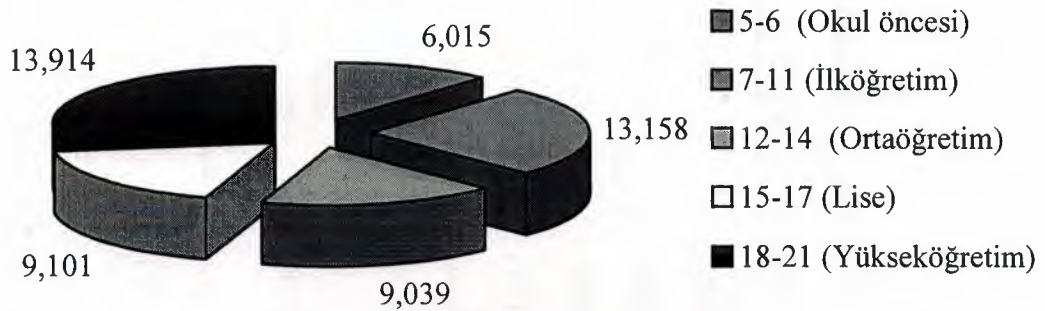
K.K.T.C’de eğitimin onbeş yaşına kadar zorunlu olması ve etkin bir şekilde uygulanması ile sosyo-ekonomik unsurlar eğitim talebini olumlu yönde etkilemektedir.

Nüfusla ilgili olarak değinilmesi gereken bir nokta da nüfusun kırsal, veya şehrsel durumudur. Ancak K.K.T.C’nin küçük bir yer oluşu ve her bölgede okul olması yanında, onbeş yaşına kadar olan öğrencilerin, ilgili bakanlık tarafından en yakın okullara taşınması ve ulaşım kolaylığı, eğitim talebini olumsuz yönde etkilememektedir.

Grafik 1. 1996 Nüfus Sayımına Göre Eğitimdeki Çağ Nüfusunun Dağılımı

2002 Genel Nüfus Projeksiyonuna göre çağ nüfusunun eğitim kademelerine göre dağılımı Grafik 2’de verilmiştir.

Grafik 2. 2002 Genel Nüfus Projeksiyonuna Göre Çağ Nüfusunun Dağılımı

Tablo 1. 1996 Genel Nüfus Sayımı ve 2002 Nüfus Projeksiyonuna Göre
KKTC Nüfusunun Yaş ve Cinsiyet Bileşimi

Nüfus	1996 Nüfus Sayımına Göre	%	2003 Genel Nüfus Projeksiyonuna Göre	%	ERKEK		KADIN	
					1996	2002	1996	2002
0-14	44,311	22	47,089	21.9	22,869	24,177	21,442	22,912
15-17	12,412	6.2	9,101	4.2	6,868	4,635	5,545	4,466
18-21	19,144	9.5	13,914	6.5	11,133	7,352	8,011	6,562
22-64	110,860	55.3	128,856	60.1	58,896	69,932	51,963	58,924
65+	13,948	7	15,686	7.3	6,258	6,940	7,690	8,746
Toplam	200,675	100	214,646	100	106,024	113,036	94,651	101,610

Kaynak: DPÖ Yayınlanmamış Nüfus Projeksiyon Raporu, 1997

1996 Genel Nüfus Sayımı ve 2002 Nüfus projeksiyonuna göre, KKTC'de Nüfusun Örgün eğitimdeki durumu incelenecek olursa (Tablo 2), 5-6 yaş grubunu kapsayan okul öncesi eğitimdeki çağ nüfusu, 1996 yılında toplam nüfusun %2.9 iken, 2002 yılında düşerek %2.8 olacağı tahmin edilmiştir.

7-11 yaş grubunu kapsayan ilk öğretimde çağ nüfusu ise 1996 yılında toplam nüfusun %7.5'i iken, 2002 yılında düşerek %6.1 olacağı tahmin edilmiştir.

12-14 yaş grubunu kapsayan orta öğretimdeki çağ nüfusu, 1996 yılında düşerek %4.2 olacağı tahmin edilmiştir.

15-17 yaş grubunu kapsayan lisedeki çağ nüfusu, 1996 yılında toplam nüfusun %6.2 iken, 2002 yılında düşerek %4.2 olacağı tahmin edilmiştir.

18-21 yaş grubunda kapsayan yüksek öğretimdeki çağ nüfusu, 1996 yılında toplam nüfusun %9.5 iken, 2002 yılında düşerek %6.5 olacağı tahmin edilmiştir.

Toplamda ise örgün eğitimdeki çağ nüfusu 1996 yılında toplam nüfusun %31.1 iken, 2002 yılında düşerek %23.8 olacağı tahmin edilmiştir (Tablo 2).

1.5.2. Mikro-Ekonomik Unsurlar

İktisat teorisinde, mallara karşı talebi tayin eden unsurlar; tercih, gelir ve fiyattır. Bu üç unsur, birbirinden bağımsızdır.

1.5.2.1. Tüketici Tercihi

Hayatın devamı için zaruri nitelikte olan fiziki ihtiyaçlar karşılanmadan, bir eğitim talebinin varlığından söz edilemez. Ancak eğitimden önce ihtiyaç listesinde yer alan mallara olan talep karşılandıktan sonra gelirin geri kalan kısmı eğitime

Tablo 2. 1996 Genel Nüfus Sayımı ve 2002 Nüfus Projeksiyonuna Göre
KTC Nüfusunun Örgün Eğitimdeki Durumu

Nüfus	1996 Nüfus Sayımına Göre Çağ Nüfusu	%	2002 Genel Nüfus Projeksiyonuna Göre	%	ERKEK		KADIN	
					1996	2002	1996	2002
5-6 (Okul öncesi)	5,877	2.9	6,015	2.8	3,040	3,092	2,837	2,923
7-11 (İlköğretim)	15,103	7.5	13,158	6.1	7,717	6,787	7,386	6,371
12-14 (Ortaöğretim)	10,096	5.0	9,039	4.2	5,280	4,654	4,816	4,386
15-17 (Lise)	12,412	6.2	9,101	4.2	6,868	4,635	5,545	4,466
18-21 (Yükseköğretim)	19,144	9.5	13,914	6.5	11,133	7,352	8,011	6,562
Toplam	200,675	31.1	214,646	23.8	106,024	113,036	94,651	101,610

Kaynak: DPÖ Yayınlanmamış Nüfus Projeksiyonu raporu, 1997

ayrılabilir. Eğitim hizmetine talep yaratan tüketici davranışını tayin eden başlıca etkenlerin, ailelerin çeşitli bakımlardan durumu; ailenin, çevrede yaşayan diğer fert ve ailelerin aldıkları eğitimin genişlik ve yoğunluğu, meslek durumu, kişinin zihni kapasitesi, arzu ve uyarımları din ve gelenek, eğitim şartlarında ve arzında meydana gelen değişimler ve olduğu söylenebilir (Correa, 1967: 60).

Genellikle daha fazla eğitim görmüş ailelerin çocukları yada çeşitli engeller nedeni ile hiç eğitim almamış olsa bile, eğitimin önemini kavramış ailelerin çocukları daha fazla eğitim elde etmektedirler. Ailesi çok az yada hiç eğitim görmemiş ve bunun önemini de kavrayamamış ailelerin çocuklarının elde ettiği eğitim seviyesi veya başarısının en önemli nedenlerinden birisi, çevrenin veya toplumun, çocukları ailelerinin hangi eğitim seviyesinde olduklarına bakmaksızın asgari seviyede eğitim sağlamaya zorlaması veya uyarmasıdır. Annenin babaya nazaran daha fazla eğitim görmüş olması da çocukların aldıkları eğitim miktarını artırıcı etkiler doğurmaktadır (Serin, 1979: 29).

Kişinin doğuştan sahip olduğu yetenekler ve bu yeteneklerin okul öncesi dönemde ailenin ve çevrenin olumlu etkileri ile geliştirilmesi de, zihin kabiliyetleri öğrenme arzu ve kapasitesini artırır. Yani entellektüel kapasitesi büyük olan kümeler daha fazla eğitim talep etmektedir.

Okur yazar oranının %96'lara ulaştığı K.K.T.C'de ise eğitime talep oldukça yüksektir. Zorunlu olan ilk ve orta okullarda okullaşma oranları %100'e ulaşmıştır. Anne ve babanın çalışıyor olması, gelir seviyesini yükseltmekte ve çocuklar yüksek öğrenim yapmaya zorlanmaktadırlar (DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 2000:4-5).

Eğitim imkanlarının ve arzının artması, şartların değişmesi, eğitim sisteminin yapısında veya eğitim politikasında önemli değişiklikler olması, toplumun içinde bulunduğu veya girdiği gelişme sürecinin çeşitli meslek elemanlarına, teknik işgücüne talep yaratması ve daha yüksek gelir etme imkanlarının ortaya çıkması da eğitim talebini artırıcı etkiler doğurur.

K.K.T.C'de üniversitelerin açılması ile yüksek öğretim imkanları ve arzı artmış ve bu kademeye olan eğitim talebi karşılanırken okullaşma oranı %60'lara ulaşmıştır. Eğitim talebini etkileyen unsurlardan bir diğeri de dindir. Ancak K.K.T.C'de dinin eğitim talebini etkileyen herhangi bir rolü bulunmamaktadır.

1.5.2.2. Gelir Seviyesi

Eğitim hizmetine olan talebi tayin eden başlıca unsurlardan biri de gelir seviyesidir. Gelir ve eğitim talebi arasındaki ilişkilerin artırılmasında, eğitimi bir tüketim malı veya bir yatırım malı şeklinde düşünmek mümkündür. Gelir ve eğitim talebi arasındaki fonksiyonel ilişkiyi iki şekilde tespit etmek mümkündür. Bunlardan birincisi, gelir artışıyla birlikte eğitim talebinin artması, ikincisi ise farklı eğitim seviyesindeki insanların, genellikle farklı gelirler elde etmesidir. Başka bir deyişle gelirden, imkânlardan ve eğitim görmüş insanlara olan talepte meydana gelen artmalar, eğitim hizmetlerinden yararlanmak isteyenlerin sayısını artırır ve gittikçe genişleyen imkânlar yaratır (Serin, 1979:31).

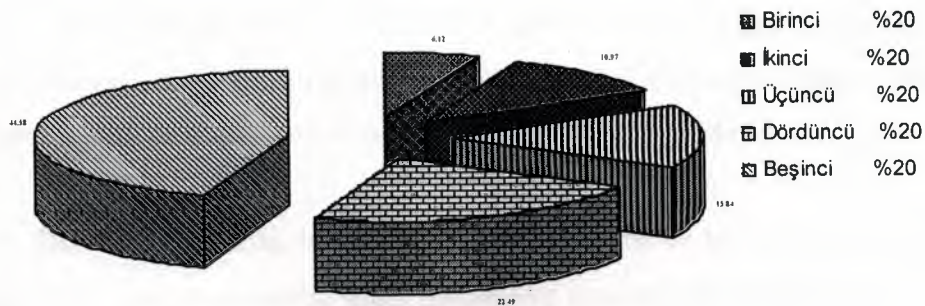
Tablo 3. KKTC'de Hanelerin %20'lik Dilimlere Göre Yıllık Kullanılabilir Gelirleri

Hanehalkı		Kullanılabilir Gelir		
Yüzdeleri	Sayısı	Milyon TL	Payı (%)	
Birinci				
%20	9283	9,013,466	6.12	
İkinci				
%20	9283	16,152,904	10.97	
Üçüncü				
%20	9283	23,309,779	15.84	
Dördüncü				
%20	9283	33,108,262	22.49	
Beşinci	%20	9283	65,618,114	44.58
Toplam	46415	147,202,525	100	

Kaynak DPÖ, 1998 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi

Gelir ve eğitim talebi talebi arasındaki ilişkileri uzun ve kısa dönemde incelemek mümkündür. Uzun dönemde, bu ilişkiyi incelemek için kişi başına düşen milli gelir ve okul çağındaki nüfusun okullaşma oranı arasındaki ilişkiyi incelemek gerekmektedir. Adam başına gelir arttıkça, eğitim talebi de artmaktadır. Eğitim talebi, düşük gelir gruplarında, başlangıçta hızla artmakta ve daha sonra bir istikrara kavuşmaktadır. İki nedeni olan bu eğilimde, birincisi, eğitimin bir tüketim malı niteliği taşıyan yönüdür ve gelir arttıkça tüketim harcamaları azalarak artmaktadır. İkincisi ise, eğitim talebini artırmak için, belli bir eğitim seviyesine kadar eğitimi, pek çok ülkede olduğu gibi zorunluluk haline getirilmesidir.

KKTC’de Tablo 3’ten de görüleceği gibi, 1999 yılında uygulanan “1998 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi’ne göre, gelir seviyesi ortalama olarak orta düzeydedir. Bu anket sonuçlarına dayalı olarak yapılan analizlerde, haneler 1998 yılında elde ettikleri gelir büyüklüklerine göre en düşük gelirden, en yüksek gelire doğru sıralanarak, %20’lik eşit gruplara ayrıldığında, ilk %20’ye giren hanelerin toplam kullanılabilir gelirden %6.12 oranında, son %20’ye giren hanelerin toplam gelirden %44.58 oranında pay aldıkları görülmektedir. Gini katsayısı , 0.38 olarak hesaplanmıştır. Buna rağmen eğitim talebi çok yüksektir ve kişiler gelirlerinin büyük bir kısmını özel derslere ve dersanelere ayırmaktadır (Grafik 3).

Grafik 3. KKTC’deki Hanelerin %20’lik Dilimlere Göre Yıllık Kullanılabilir Gelirleri

Bu iki nedenden hangisinin daha fazla etkili olduğunu tesbit etmek oldukça güçtür. K.K.T.C’de de gelir seviyesi pek anlamlı bir artış göstermediği halde, eğitime talep yüksektir.

Eğitimin ücretsiz olması halinde dahi gelirin, eğitim talebinin sınırını teşkil ettiği ve gelir seviyesi artmadıkça zorunlu eğitimin tek başına eğitim talebini arttırmayacağı sonucu çıkar. Gelir artışının yeterli olmadığı yerlerde ve zamanlarda eğitim talebini artırmak için özel bazı çarelere başvurmak ve belli bir eğitim politikasına ya da ekonomik gelişme veya kalkınma çabasına uygun bir mali yardım sistemine başvurmak gerekmektedir.

Eğitim talebi ve gelir seviyesi arasında, uzun dönemde tesbit edilen, ilişkiler, kısa dönemde de mevcuttur. Fakat gelirin ve eğitim talebinin, kısa dönemde de aynı zamanda dalgalanmasına rağmen, eğitim talebindeki değişimler, bu değişmelere yol açan gelir dalgalanmalarından daha küçüktür. Okullaşma oranı üzerindeki etkisi de oldukça küçüktür. Ancak K.K.T.C’de 1977 yılından itibaren kişi başına düşen milli gelir artarken, buna paralel olarak okullaşma oranları da artış göstermiştir. Özellikle yüksek öğretimde okullaşma oranı çok yüksek seviyelere ulaşmıştır. Örneğin, 2001-2002 öğretim yılında yüksek öğretimde okullaşma oranı % 59 olmuştur (DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2001: 4-5).

Eğitimin diğer mallarla ve gelirin tasarruf edilen kısmıyla rekabet halinde olduğu varsayılarak, eğitim tüketim malı olarak kabul edilmiştir. Eğitim görmüş bir kimsenin gelirinde düşme olursa, eğitim talebi de azalma gösterir.

Bütün toplumlarda, toplumun gelişme düzeyine ve hızına uygun olarak bazı mesleklerde ücret seviyesinin, diğer mesleklere nazaran bazı dönemlerde çok fazla, genellikle yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun uyarıcı etkisi ise, yüksek gelir sağlayan bir meslek sahibi olmak amacıyla, ailelerin ve çocuğun gayret ve eğitim harcamalarını arttırmasını temin edici yönde olmaktadır. K.K.T.C’de ise mimarlık, mühendislik, tıp, işletme ve ekonomi gibi bölümler rağbettedir.

1.5.2.3. Fiyat ve Eğitim Talebi

Eğitim hizmetinden faydalanmak için ödenen bedel veya eğitim hizmetinin değişim değerinin para birimi ile ifadesi eğitim fiyatı olarak tanımlanabilir. Fakat tüketici yönünden eğitimin fiyatı, öğrencinin okula devam nedeni ile bir işte çalışamamasından doğan gelir kaybını, okula kayıt ve sınav harçlarını, kitap malzeme ve diğer giderlerini kapsar (Serin, 1979:35).

Eğitim talebi ile fiyat arasındaki ilişki de diğer mallarda olduğu gibi ters yönlüdür. Yani fiyat düştükçe eğitim talebi artmaktadır. Bir çok ülkede eğitim çeşitli seviyelerde, çeşitli derecelerde mali yardım görmektedir. Pek çok ülkede ve KKTC’de ilköğretim parasızdır. Zaten ilk öğretimin fiyatı eğitim talebini etkilemeyecek kadar önemsizdir ve eğitim fiyatı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

Diğer eğitim kademelerinde ve özellikle yüksek öğretimde, fiyatın eğitim talebi üzerindeki etkisi gözönünde tutularak, pek çok ülkede eğitim politikasını tesbit edenler ve uygulayanlar, eğitimin fiyatını düşürücü önlemler alarak talebi yükseltmeye çalışırlar. Eğitim fiyatının düşürülmesi ile ilgili önlemler ise, eğitim hizmetlerine yapılan çeşitli mali yardımlar, parasız-yatılı eğitim olanaklarının genişletilmesi, öğrencilere burs ve krediler sağlanmasıdır. Eğitim dalına sağlanan mali destek ve ekonomik yardımlar, toplum ile fertlerin çıkarları arasında bir farklılık olduğunu gösterir. Eğitim politikalarını tesbit edenler, açık bir şekilde tayin edilmemiş olan bir refah fonksiyonuna dayanarak, eğitimden sağlanan toplumsal faydanın, yapılan mali yardımın maliyetinden daha büyük olacağına inanırlar. Bu nedenle bu politikaları tesbit edenler, eğitim talebini sınırlayan ekonomik engellerin ortadan kaldırılmasına ve bunların yerlerini, sadece öğrencilerin kabiliyetlerinden doğan engellere bırakmasını sağlamaya gayret ederler.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde yüksek öğretimde çeşitli mali yardımlar, ihtiyaçlı ve başarılı öğrencilere destek, devlet ve başarı bursları verilmektedir. Bu burslar, Tıp İhtisas Bursu, Doktora Bursu, Yüksek Lisans Bursu, Başarı ve Devlet Bursları ile Destek Burslarıdır(Burs Tüzüğü 420/94, Md.19).

Tıp İhtisas Bursu, İhtisas süresince devam etmekte miktarı ise asgari ücretin %200 kadardır. Doktora Bursu, 33 ay süreyle verilmekte miktarı ise asgari ücretin %100'ü kadardır. Yüksek Lisans Bursu 21 ay sürmekte, miktarı ise devlet bursu ise asgari ücretin %100'ü, destek bursu ise de asgari ücretin %80'i kadardır.

Başarı ve Devlet Bursu asgari ücretin 2/3'ü Destek Bursu ise asgari ücretin %50'si kadardır. Ayrıca KKTC'deki üniversitelerde KKTC'li öğrencilerden, normal üniversite harçlarını talep etmemekte yarım veya tam burs vererek; daha az öğrenim ücreti talep etmektedir. Örneğin Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin bir yıllık öğrenim ücreti 1999-2000 Akademik yılında \$3400 olarak belirlenmiştir. KKTC yasaları uyarınca öğrenim ücretine %2 KDV eklenmektedir. Ayrıca her dönem kayıt sırasında, Öğrenci Etkinlikleri Fonu için \$10 katkı payı alınmaktadır. Her bir öğrencinin üniversiteye bir yıllık eğitim maliyeti \$3400'ün çok üzerinde olmasına karşılık, KKTC uyruklu öğrenciler bu ücretin yarısı olan \$1700 ödemektedir. DAÜ'de altyapı yatırımları TC ve KKTC Devletleri tarafından karşılanmakta ve öğrenim ücretleri düşük tutulmaktadır. Tüm öğrencilerin eğitim maliyetlerinin bir kısmı Devlet tarafından karşılanmaktadır (DAÜ, 1999-2000 Yıllığı). Eğitim için ödenen öğrenim ücreti aslında eğitim yatırımı olmaktadır. Bu nedenlerle KKTC'de yüksek öğretime olan talep artmış ve okullaşma oranı son yıllarda %60'ların üzerine kadar yükselmiştir (DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 2001:4,5).

Eğitim sistemi iyileştirilmeden, ekonomik krizden de kurtulmak çok zordur. Bu nedenle, en çok eğitime yatırım yapılması gerekmektedir. Ayrıca, sosyal devlet anlayışına ulaşmak için eğitimdeki tablolar sürekli gözönünde bulundurulmalı ve yatırımlar bu tablolara göre yönlendirilmelidir.

Buna ilişkin bir ülkenin eğitim kademesinde şu unsurlar dikkat çekmektedir.

- Derslik başına düşen öğrenci sayısı,
- Okula devam etmeyen öğrenci sayısı,
- Çalışan çocuk sayısı,
- Eğitimli gençler arasındaki işsizlik oranı,
- Eğitim bütçesinden bir okula düşen pay,
- Ortalama öğretmen ücreti.

1.6. Eğitim Arzının Genel Özellikleri

Eğitim arzı, ilk, orta ve yüksek öğretim kuruluşları ile üniversite gibi eğitim kurumlarının eğitim hizmeti görmek için arz ettikleri zamandır. Öğrenciler herhangi bir eğitim kurumuna devam ettiği sürece binalar, kütüphaneler, laboratuvarlar, v.b, sermaye unsurları ve öğretmenler, diğer görevliler, öğrenciler v.b emek unsurlarının işbirliğinden eğitim hizmeti denilen bir mal elde edilir (Correa, 1967:9).

Eğitim arzı dört özellik taşımaktadır.

1. Eğitim hizmetleri arzının zaman bakımından, eğitim hizmetleri talebine nazaran öncelik göstermesidir. İyi bir eğitim planlamasının ön şartı olarak, eğitim talebinin karşılanabilmesi için, eğitim hizmetleri arzının hazır olması gerekmektedir.

2. Eğitim arzının ikinci özelliği ise, arz biriminin büyüklüğüdür. Herhangi bir eğitim kademesinde meydana getirilen artış, diğer eğitim kademelerine de getirilmelidir. Bir kademede arzın artırılması, sadece bu kademede miktar ve kalite bakımından arzı veya hizmeti artırma imkanı verir, bu ise insan kaynağı israfından başka bir şey değildir.

Eğer her kademede, talebi karşılayacak kadar arz bulunulmazsa, bir eğitim kademesinde meydana gelen büyüme, daha az kaliteli öğretmen kullanılmasına, sınıfların kalabalıklaşmasına, eğitim araçlarının sayıca yetersiz kalmasına ve daha az kabiliyetli öğrencilerin okula alınmasına yol açacağı için, söz konusu eğitim kademesinde hem hizmetin kalitesi bozulacak, hem de ciddi yetersizliklere ve zararlara yol açacaktır. Buna bir örnek olarak, diğer eğitim kademelerinde eğitim arzı genişletilmeksizin, sadece üniversite ve yüksek okul seviyesinde eğitim hizmetleri arzı arttırılırsa, bir süre sonra üniversitelere iyi yetişmemiş ve bu seviyede eğitim görmeye hazır olmayan öğrenci sayısı artarak yüksek öğrenimin kalitesini düşürür.

Bu durum KKTC’de de görülmektedir. Son yıllarda açılan özel ve vakıf üniversitelerine girebilmek kolaylaşmıştır. Bunun nedeni ise, üniversitelerin kendi giriş sınavlarını yaparak, hemen hemen tüm öğrencileri okula kabul etmeleridir.

Üniversiteler kendi aralarındaki rekabetten dolayı, pastadan daha fazla pay alma yarışına girmişlerdir. Böylece liseyi zor bitiren öğrenciler, bu üniversitelere rahatça ve yarışmadan girebilmektedir. Bazı kurumlar münhal ilanları verirken, üniversite tercihi yapmakta ve bu ise kaliteyi düşürebilecek bir etken olabilmektedir.

Eğitimin iki yönlü bir görevi vardır. Bunlardan birincisi, bir ülkenin ekonomik kalkınması için gerekli sermaye mallarını, ikinci olarak da gelir sağlayan ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak arzusunda olanlar için tüketim malları meydana getirmektedir. Bu iki fonksiyonun yerine getirilmesinde, eğitim hizmetleri arzı bir bütün olarak düşünülmeli, bütün kademeler yavaş yavaş geliştirilmeli ve bu gelişme dikkatli bir planlamaya dayandırılmalıdır.

3. Eğitim arzının üçüncü özelliği ise, arz unsurlarının birbirini tamamlayıcı nitelikte oluşudur. Eğitim hizmetinin iyi ve aksamaksızın yürütülebilmesi için öğretmen, yönetici, gerekli eğitim aracı, kütüphane, kitap v.s. unsurlarının belli oranlarda kaynaşması zorunludur. Eğer eğitim hizmetleri arzında, arzın unsurlarından bir tanesinde bir değişme meydana gelirse, diğer unsurların da aynı oranda değiştirilmesi şarttır. Aksi halde talep karşısında arzın yetersiz kalışı, hizmetin kalitesinin düşmesine yol açar.

4. Eğitim arzının dördüncü özelliği ise, eğitim arzı ile fiyatlar arasındaki ilişki ile ilgilidir. Fiyatlarda meydana gelen değişmelerin, eğitim arzında, yani eğitim kurumlarının sayısında, mevcut kurumlara devam eden öğrenci sayısında değişiklik meydana getirip getirmeyeceği araştırılmalıdır. Genellikle ekonomide, fiyat ve arz arasında doğru orantılı bir ilişki vardır ve fiyatlar arttıkça, arz edilen miktar artarken, fiyatlar düştükçe arz edilen miktar azalmaktadır. Ancak eğitimde farklı durumlarla karşılaşılmalıdır, çünkü hemen hemen bütün ülkelerde eğitim hizmeti kamu hizmetidir ve kamusal kaynaklardan finanse edilmektedir. Bu nedenle fiyat, eğitim

Tablo 4. KKTÇ Üniversitelerinde Okuyan KKTÇ Uyruklu Öğrenci Sayıları (1992-2002)

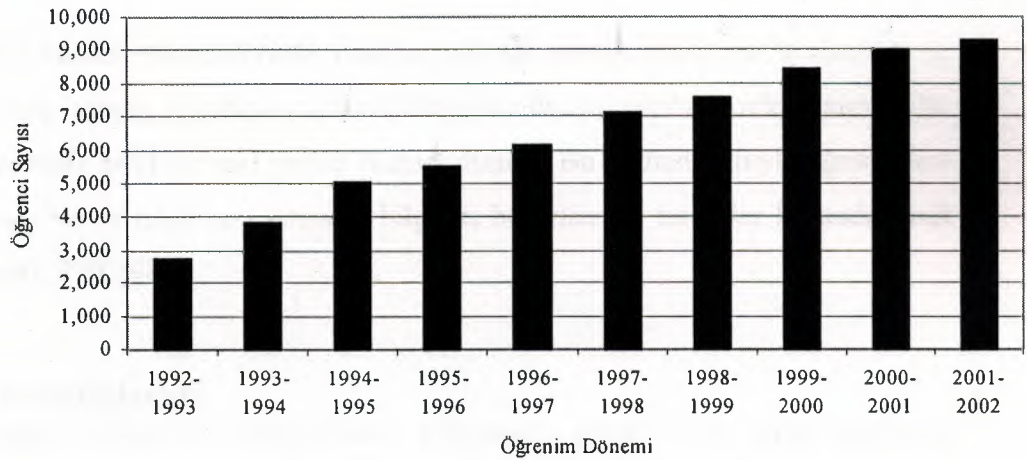
	DAÜ	YDÜ	UKÜ	GAÜ	LAÜ	UAÜ	Toplam	% Artış (Endeks)
1992-1993	1,025	1,553	-	215	60	-	2,734	100
1993-1994	1,659	1,881	-	227	168	17	3,867	41.4
1994-1995	2,386	2,863	-	470	238	39	5,052	84.8
1995-1996	2,527	3,351	-	502	252	72	5,496	101.0
1996-1997	3,049	3,729	-	746	278	112	6,175	125.8
1997-1998	3,473	3,383	45	883	325	145	7,118	160.0
1998-1999	3,922	2,476	69	685	356	94	7,602	178.0
1999-2000	4,362	3,036	78	1,160	443	-	8,466	209.6
2000-2001	4,901	3,683	80	1,026	425	-	9,042	230.7
2001-2002	5,100	3,980	89	867	392	-	9,296	240.0

Kaynak: DPÖ Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2001

arzını tayin eden bir faktör değildir ve eğitim arzı üzerinde pek büyük bir etkisi yoktur.

KKTC’de de fiyat eğitim arzını etkilememektedir, çünkü örgün eğitim hizmeti bir kamu hizmetidir ve onbeş yaşına kadar eğitim zorunlu, onsekiz yaşına kadar da ücretsizdir (KKTC Anayasası, Md.59, 1983).

Ancak KKTC’de bulunan tüm Vakıf ve Özel Üniversiteler paralı olmalarına rağmen bu üniversitelere eğitim arzı çok yüksektir. Son on yıllık dönemde KKTC üniversitelerinde okuyan KKTC uyruklu öğrenci sayıları tablo 4’te verilmiştir. Bu tablodan da görüleceği gibi 1992-1993 akademik yılında, KKTC üniversitelerinde okuyan toplam KKTC uyruklu öğrenci sayısı 2,734 iken, 2001-2002 akademik yılında %240’lık artış göstererek 9,296’ya ulaşmıştır (Grafik 4).

Grafik 4. KKTC Üniversitelerinde Okuyan KKTC Uyruklu Öğrencilerin Yıllar İtibarıyla Durumu

1.6.1. Eğitim Arzını Belirleyen Unsurlar

Eğitim arzını belirleyen temel üç unsur vardır. Bunlardan birincisi:

1.6.1.1. Eğitim Hizmetinin Üretim Masrafı veya Maliyeti

Eğitim hizmetini mikro ekonomik açıdan ele alındığında bütün eğitim kurumları birer firma veya teşebbüs olarak düşünülebilir. Eğitim hizmetlerinde öğrenci, öğretmen, yönetici kadro hizmetleri, binalar ve çeşitli araçlar eğitimin girdilerini teşkil eder. Bu unsurların işbirliği sonucunda ortaya çıkan hasıla ise öğrencilerin elde ettiği eğitimidir. Bu nedenle, öğrencilerin sağladığı eğitimin miktarı ile eğitim süresi, yoğunluğu ve eğitim girdilerinin kalitesi arasındaki ilişki eğitim hizmetlerine üretim fonksiyonunu verir (Serin,1979 :46).

Tüm üretim etkinliklerinde olduğu gibi eğitimsel niteliklerin üretiminde de emek sermaye, toprak ve girişimci olarak belirtilen üretim faktörlerinden yararlanılır. Eğitim sürecinde belli bir mal yerine hizmet üretilir. Bu hizmet yoluyla öğrenenlere (çocuk, genç ve yetişkinlere) istendik bilgiler, beceriler ve tutumlar kazandırılmak istenir (Tural, 2002:98)

1.6.1.2. Eğitim Giderleri

Eğitim hizmetinin üretilmesinde kullanılan, gerekli olan temel girdilerin miktarını sayı olarak belirtmek mümkünken, bu tespitlere dayanarak karşılaştırma yapmak imkansızdır. Bu nedenle, üretimde kullanılan girdiler ortak bir birim olan fiyatları veya para cinsinden değerleri ile ifade edilir. Ancak yukarıda belirtilen eğitim girdisine, öğrencilerin harç, kitap, araç, ulaştırma gibi masrafları ve okula devam nedeni ile bir işte çalışamamaktan doğan gelir kaybı dahil değildir.

Toplumsal açıdan eğitim harcamalarında ayrılık yoktur. Eğitimin toplumsal (sosyal) maliyeti, eğitim hizmeti üretmek için kullanılan kaynakların diğer mal ve hizmetlerin üretilmesinde kullanılması halinde toplumun sağlayacağı gelire eşit olur.

Eğitim harcamalarının yatırım olarak kabul edilip edilmeyeceği konusunda kullanılabilecek bir diğer kriter de eğitimin getirisi kriteridir, çünkü bir yatırımın gerekli koşullarından birisi de yatırımdan sağlanacak olan getirinin varlığıdır. Eğer bir kişinin eğitimi süresince yapılan eğitim harcamalarının gerçekten yatırım olup olmadıklarının veya hiç değilse bir kısmının yatırım niteliğinde olduklarının kanıtlanması için getirilerin fiilen oluştuğunun kanıtlanması gerekir (Yüce, 1986:28).

Tüketici için ise eğitim maliyeti, eğitim kurumuna yapılan ödemeleri, kitap, araç gereç için yapılan harcamaları ve kaybedilen geliri kapsar.

Arz edilen açısından eğitim masrafları veya eğitimin maliyeti sermaye ve yönetici kadro için yapılan ödemeleri kapsar ve bu eğitimin toplumsal maliyetinin bir kısmını teşkil eder, toplumsal maliyeti bulmak içinse, öğrencilerin vazgeçtikleri geliri de eklemek gerekmektedir. Ancak öğrencilerin eğitim kurumuna yaptıkları ödemeler, toplumsal masraflara katılmamaktadır (Serin, 1979: 46).

1.6.1.3. Eğitim Hizmetlerinde Üretim Fonksiyonları

Eğitimcilerin ve psikologların çok sık kullandıkları öğrenme eğrileri, eğitim hizmetlerinin üretim fonksiyonlarından başka bir şey değildir. Soruna bir ekonomist gözüyle bakıldığında eğitim hizmetlerinde üretim fonksiyonunun varlığı, kıt kaynakların en uygun şekilde kullanılması ile ilgili usullerin eğitime uygulanma olasılığının araştırılması sonucunu doğurur. Girdiler (input), hasıla veya çıktı (output) arasındaki ilişkinin araştırılmasında, soruna mikro öğrenim eğrileri veya mikro üretim fonksiyonu açısından bakmak gerekmektedir (Serin, 1979: 46).

Eğitim finansmanı açısından eğitimde üretim fonksiyonları, etkili okul değişkenlerini belirlemek ve eğitim harcamalarını bu değişkenleri dikkate alarak yapmak bakımından önem taşımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde etkili okul

girdilerine ilişkin çok sayıda araştırma sonuçlarını derleyen Harbison ve Hanushek (1992), bunları Çizelge 2’de verildiği biçimde özetlemiştir (Tural, 2002: 102).

Çizelge 2. Eğitimde Üretim Fonksiyonlarına İlişkin Olarak Gelişmekte Olan Ülkelerde Yapılan 96 Araştırmada Ulaşılan Sonuçlar

Okul Girdileri	Araştırma Sayısı	İstatistiksel Olarak Anlamli		İstatistiksel Olarak Anlamli Değil
		Pozitif	Negatif	
Öğrenci/Öğretmen Oranı	30	8	8	14
Öğretmenin Eğitimi	63	35	2	26
Öğretmenin Deneyimi	46	16	2	28
Öğretmen Ücreti	13	4	2	7
Birim Harcama	12	6	0	6
Eğitim Olanakları	34	22	3	9

Kaynak: Harbison ve Hanushek, 1992; Aktaran: Hanushek, 1995

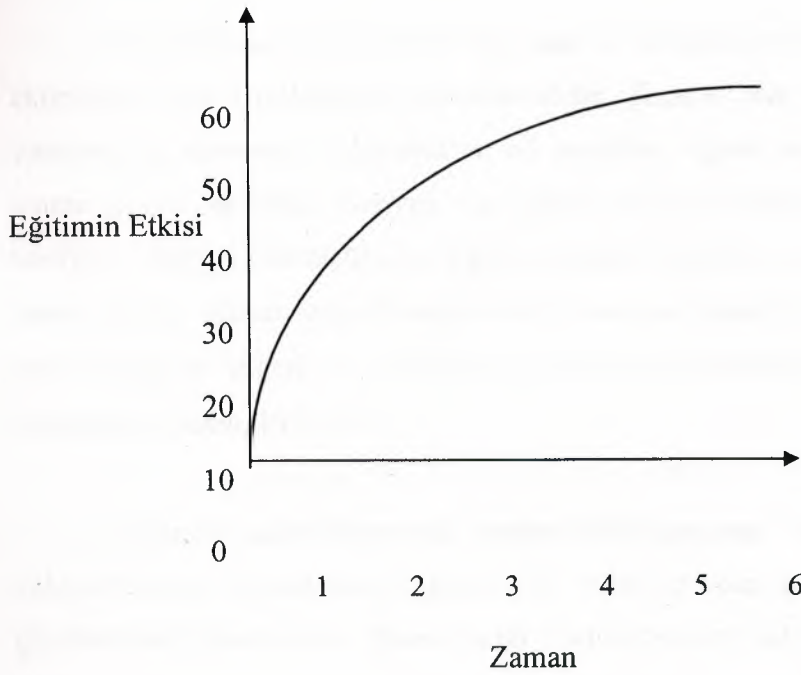
Çizelgeden de görüleceği gibi, öğretmen eğitimi ve eğitim olanakları, finansman politikaları açısından da önemli olan etkili okul girdileri olarak gözlemlenmektedir.

Eğitim hizmetlerinde üretim fonksiyonu ise üç başlık altında incelenebilir.

1.6.2. Mikro Öğrenim Eğrileri veya Eğitimde Mikro Üretim Fonksiyonu

Mikro üretim fonksiyonu, belli bilgilerin veya yeteneklerin öğrenilmesi ile ilgilidir. Kişinin bir iş yapması için geçen zaman, belli aralarla ölçülmektedir. Her ölçme işlemi sonunda görülen ilerleme ise eğitimin etkisini göstermektedir. Burada

öğrencinin eğitime tabi tutulduğu zaman süreci değişken olarak kabul edilmektedir. Eğer toplam eğitim süresi kısa ise, geçen zamanın veya gelişme ile ilgili diğer olayların etkisi ihmal edilebilir. Ancak eğitim hizmetinin üretim fonksiyonu ile ilgili gerekli bilgilerin tamamının elde edilmesi mümkün değildir. Karşılaşılan bir diğer güçlük de, eğrilerin çok az genel teorik değer taşımasıdır. Bütün mikro öğrenim eğrilerinin belirtilmesi gereken ortak bir özelliği alttan bakıldığı zaman iç bükey bir şekil vermesidir. (Correa, 1967 :106-112).

Grafik 5. Öğrenim Eğrisi

Ancak öğrenim eğrilerine bakarak, girdilerin miktar ve kalitesi değiştirildiğinde ne meydana geleceğini göstermeye uygun herhangi bir bilgi sağlamak mümkün değildir. Bunlar nisbeten basit faaliyetleri kapsamaktadır.

1.6.3. Makro Öğrenim Eğrileri veya Eğitimde Makro Üretim Fonksiyonu

Eğitim hizmetinden yararlanmanın etkisi iki şekilde olmaktadır. Bunlar birbirini etkileyen iki unsurdur. Birincisi öğrencilerin elde ettiği bilgi ve yetenekler,

ikincisi ise öğrencilerin gücü, ihtiyaç ve amaçlarından meydana gelen değişimlerdir.

Bireyin elde ettiği eğitimin ölçülmesinde uygulanan yaklaşımlardan biri, eğitim sonucunda bireyin entelektüel yeteneklerinin değiştiğini farz ederek, bireyin kendisine uygulanan yetenek testlerinin verdiği sonuç veya derecelere göre eğitimin hasılasını ölçmektir. Ancak psikologların ulaştıkları sonuçlara göre, eğitimin insanın temel kabiliyetlerini değiştirebileceği kabul edilemez (Serin, 1979:50).

Eğitimin hasılasını ölçmek için, mal ve hizmetlerin ölçülmesinde kullanılan ekonomik ölçü usullerinden yararlanılabilir. Kişinin elde ettiği miktarı tespiti yarayan, bu ekonomik ölçülerin en iyi örnekleri, eğitim sisteminin sebep olduğu katma değer, eğitimin maliyeti ve eğitim nedeniyle kazanılan gelirdir. Eğitim maliyeti, girdilerin bir ölçüsüdür. Eğitim hasılası iki ölçüde ölçülebilir. Bunlardan bir tanesi, çeşitli eğitim seviyelerinde olan kimselerin hayat boyunca elde edecekleri gelir miktarını, diğeri ise, yıllık gelir seviyesinin karşılaştırılmasını göz önünde bulundurur (Serin, 1979:50).

Eğitimin makro-ekonomik üretim fonksiyonunun araştırılmasında, çeşitli yaklaşımlardan faydalanmak mümkündür. Nüfusun zeka derecesine göre dağılımı göz önünde bulundurulur. Burada bilgi vukuf eğitimin maliyeti ve gelir arasındaki ilişkileri ele alan yaklaşım üzerinde durulmaktadır. Hayat boyu eğitimde üretim fonksiyonunun hasıla endeksi olarak daha iyi bir ölçme usulüdür. Tinbergen'in işaret ettiği gibi, durumuna göre sosyal grupların dağılımının sabit almasına rağmen nüfusun daha büyük bir kısmı eğitim talebinde bulunduğu takdirde, çeşitli zeka seviyesindeki nüfus dağılımı değişebilir ve bu da, eğitim süreci sırasında öğrenci kitlesinde biriken eğitimin kalitesinin düşmesine sebep olur (Correa, 1967:113).

Wolfe ve Smith'e göre, alınan eğitim miktarı arttıkça, ferdin zeka derecesinin yüksekliğine uygun olarak sağlanan gelir miktarı daha hızlı artmaktadır. Bu metod eğitimin etkilerini büyük ölçüde açıklayabilmektedir. Bu bakımdan iyi sonuçlar elde edebilmek için, eğitim idarecisinin veya izlenecek siyaseti tespit edecek kimselerin,

eğitim talebini tam olarak kontrol edebilmesi ve okul çağındaki nüfusun zeka derecesine göre dağılımını çok iyi bilmesi gerekir. Buradaki etki, eğitilmiş işgücü arzındaki artış değil, ancak öğrenci kitlesinin zeka derecesine göre dağılımındaki değişimlerdir (Serin, 1979: 52).

1.6.4. Eğitim Arzı ve Fiyat İlişkisi

İktisat teorisinde, fiyat ve arz arasında tespit edilen ilişki doğru orantılıdır. Ancak bir takım özelliklere sahip olan eğitimde farklı durumlarla karşılaşmaktadır. Çünkü birçok ülkede eğitim hizmeti bir kamu hizmeti olup, kamusal kaynaklardan finanse edilmektedir. Bu nedenle, fiyat değişmesinin toplam eğitim arzı üzerindeki etkisi pek önemli değildir, başka bir deyişle fiyat, eğitim arzını tayin eden bir faktör olmaktan çıkmıştır (Correa, 1967 : 126).

Bu durumdan dolayı bir takım teorik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi parasız eğitim sisteminde nicelik, nitelik ve dağıtımını tayin eden unsur veya faktörlerin bulunmasından doğmaktadır. Eğitim hizmetinin yürütülmesinden sorumlu olan organın eğitim hizmetinden yararlananların sayısındaki artışın, gerekli tedbirlerin yeteri kadar alınmadığı takdirde, hizmetin ve öğrencilerin niteliğinin de düşebileceğini unutmaması gerekir.

Karşılaşılan ikinci sorun, özel eğitim kurumlarının gördüğü hizmet karşılığında alacağı ücretin miktarının tayinidir. Burada karşılaşılan güçlüğüñ nedeni de, eğitim hizmetinin özelliğinden doğmaktadır (Serin, 1979 : 53).

Eğitim hizmetinin genel iktisat teorisinde söz konusu olmayan bir özelliği yanında başka bir özelliği de, öğrenci tarafından ödenen toplam ücretin, aldığı eğitimin toplam maliyetinden daha az olabilmesidir. Çünkü özel eğitim kurumları, öğrencilerden aldıkları ücretlere ilaveten, çeşitli kurumlardan, kişilerden ve devletten bağış ve de yardım alabilmektedir.

Eğitim talebini sınırlayan bir etken de milli gelir seviyesidir, Milli gelirin gerçek artış hızı ve eğitim dışı alanlarda da kapasite yaratma ihtiyacıdır. Çeşitli alanlarda karşılanması gereken ihtiyaçlar çeşitli ve geniş olunca, eğitim arzını artırmak için, milli gelirden ayrılacak pay da sınırlı kalmakta, bu nedenle eğitimde fiili talep karşılanamamaktadır.

1.7. Eğitimde Maliyet ve Harcamalar

Harcama, ekonomik bir işin başarılmasında harcanan değerler, kuvvet ve mallardan oluşan bütünü ifade etmektedir. Muhasebe sisteminin içinde ise harcama, ücret, maaş, malzeme, yatırım ve amortismandan oluşmaktadır.

Eğitim sistemi, tüm boyutları ile insan yetiştiren büyük bir işletme olarak düşünülürse, planlama, yatırım ve üretim safhalarında, eğitim kesimine ayrılan parasal kaynakların tümü harcamayı oluşturmaktadır. Eğitim harcamaları analizi ise bir bakıma harcamayı yapan ve bu harcamalardan yararlanan kesimler açısından, eğitime ayrılan kaynakların, ekonominin diğer alanlarına göre yerinin ve boyutlarının belirlenmesi, zaman içinde gösterilen çabaların gelişimini ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır.

Eğitim harcamaları analizi, eğitim kademeleri (ilk, orta ve yüksek öğretim için) veya eğitim türlerine (genel, mesleki-teknik veya yaygın eğitim gibi) göre yapılabileceği gibi, harcama bileşenlerine göre (toplam, cari, yatırım, transfer gibi) de yapılabilmektedir.

Özel eğitim harcamalarından genelde, özel eğitim kurumlarının ve ailelerin eğitim için yaptıkları harcamalar anlaşılmaktadır. Kamuya ait eğitim kurumları yanında, özel sektöre ait eğitime yönelik çabayı görmek bakımından, toplam eğitim harcamalarına dahil edilmek durumundadır. Hesaplarında genellikle ayrılan (tahsis edilen) ödenekler değil, fiilen yapılan harcamalar (kesin hesap kanunları) kullanılmaktadır. Ayrıca, ayrılan ödeneklerin toplam öğrenci sayısına bölünmesiyle büyüklüğü başlangıçta görmek bakımından öğrenci başına birim ödeneklerini de hesaplamak mümkündür. Kesin hesap sonucu çıkan harcamaların öğrenci sayısına

bölünmesiyle hesaplanan öğrenci başına birim harcama ise, okullandırılacak öğrenci sayısından hareketle, gelecek yıllarda yapılacak eğitim harcamalarının tahmin edilmesinde kullanılmaktadır (Bircan, 1988: 1).

Makro düzeyde ise eğitim harcamaları uluslararası karşılaştırmalarda kullanılmakta, böylece ülkenin eğitime ayırdığı kaynaklarda gelişmişlik düzeyi veya ekonomik kalkınması arasındaki ilişkilerin incelenmesi de yapılabilmektedir.

Diğer yandan, eğitim harcamaları analizi, eğitim planlaması çalışmalarının da ayrılmaz bir parçası olmak durumundadır. Okullandırılacak veya eğitim götürülecek nüfus için gelecekte ayrılması gereken kaynakların bilinmesi, eğitim sisteminin tümü için tahminler yapılması açısından önemlidir.

Maliyet kavramı, harcama kavramı ile zaman zaman eş anlamlı olarak kullanılmasına rağmen, farklı bir yapıdadır. Harcamadan tarafların harcadıkları değerler anlaşılmasına karşılık, eğitim maliyeti daha geniş kapsamlıdır. Bir anlamda maliyet, harcama dışı unsurlarda ihtiva etmektedir (Hallak, 1974: 4).

Eğitimde maliyet analizi ise, temelde;

- a) Eğitime ayrılan parasal ve gerçek kaynakları değerlendirmek,
- b) Kaynak kullanımını kontrol etmek ve geliştirmek,
- c) Eğitimin gelişmesi konusunda alınan kararların, ekonomik finansman sonuçlarını değerlendirmek,
- d) Aynı amaca dönük, değişik program ve projeler arasından seçim yapmak için gerekli olmaktadır. Başka bir ifade ile, herhangi bir sorunun ekonomik boyutunun değerlendirilmesi, finansman verilerini kullanarak, sorunun çözümü için ayrılan kaynak harcamaları ve maliyetin hesaplanmasını gerektirmektedir. Kısaca eğitimin maliyetinin hesaplanması, bir bakıma, kıt kaynakları kullanan kesimlerin (devlet, aile, firma) kendi açılarından en iyi çözüme ulaşmak, en yüksek faydayı sağlamak ve bu kaynakları en iyi şekilde dağıtmak üzere çaba sarf etme amacını güder (Mingat, 1982:2).

Harcama yapan tarafların çokluğu ve eğitimin kendi yapısının farklılığı eğitim maliyetlerinde de değişik yöntem ve tekniklerle hesaplama yapılmasını gerektirmiştir.

Eğitime yapılan harcamalar, herhangi bir ülkenin, bu alandaki mali çabalarını makro seviyede bir ölçüsü olmakla birlikte, bu çabanın niteliği ve etkinliği konusunda yeterli bilgi vermemektedir (Adem, 1977 : 88).

O halde harcama kavramından, maliyet, özellikle birim maliyet kavramına yönelmek, bu konudaki boşluğu doldurabilecektir. Eğitimin maliyetinin eğitimden gelen farklı bir özelliği vardır. Maliyet belirlenmesi eğitim üretim ve eğitim tüketenlerin yaptıkları harcamaların bir hizmet olarak fiyatının hesaplanmasıdır. Eğitim üreticileri, öğretim kurumları, eğitim tüketicileri ise öğrenciler ve aileleridir. Eğitim kurumları için maliyet, harcanan çeşitli değerlerin para cinsinden ifadesidir. Eğitim tüketicisi açısından maliyet ise, öğrenim harçları ve ödenen vergilerin eğitime ayrılan bölümüdür. Ancak bu iki maliyet ögesi eğitim tüketicisinin maliyet kavramına farklı bir boyut getirmek durumundadır (Mingat, 1982 : 8). Bu ise, eğitim gören veya eğitim tüketen öğrencinin zamanını eğitime ayırması sebebiyle bu süre içinde aktif hayata atılıp belli bir gelirden yoksun olmasıdır. Gelir kaybı olarak adlandırılan bu husus, vazgeçme maliyeti ile ölçülmektedir. Toplum açısından vazgeçme maliyeti önemlidir, zira bu maliyet kadar üretim yapılamamakta, ya da ertelenmektedir. Başka ifade ile, eğitim için kullanılan kaynakların, diğer mal ve hizmetlerin üretimi için kullanılmış olması durumunda toplumsal maliyet olarak, toplumun sağlayacağı gelire eşit olmaktadır. Bu yüzden, fakir aileler için vazgeçme maliyeti, öğrenci devamsızlıklarına da sebep olabilmektedir. O halde eğitim tüketicisi açısından (aile ve birey) maliyet, eğitime yapılan parasal harcamalar ve vazgeçme maliyetinin toplamına eşit olmaktadır (UNESCO, 1967). Ancak kavramsal olarak vazgeçme maliyeti ilginç olmakla birlikte, bunu ölçmede pratikte güçlükler bulunmaktadır. Zira, her öğrenim gören öğrencinin, eğitim yerine iktisaden faal hayatı seçtiğinde, hemen iş bulacağı kesin değildir.

Bununla beraber, sadece harcamalardan hareket ederek parasal maliyetten söz etmek mümkündür. Parasal maliyet; eğitimde kullanılan tüm mal ve hizmetlerin parasal fiyatlarının toplamıdır. Başka ifade ile, eğitim sisteminin işler halde tutulması ve yürütülmesi için harcanan cari, yatırım ve transfer harcamalarının tanımına parasal maliyet denilmektedir. Ekonomik maliyet ise; eğitim sistemi için gerekli fiziksel mal ve gerçekten zorunlu olan hizmetlerin toplam fiyatı anlamına gelmekte ve öğrencinin sınıfta kalmasından oluşan kısmının ve ayrıca öğretimi tamamlamadan ayrılanların hesaplamaya katılmasını gerektirmektedir (Adem, 1997 : 93).

Personel, eğitim yapıları, araç-gereç ve zaman kullanımı eğitim sisteminin topluma maliyetini bulmak için, finansman kaynağı ne olursa olsun tam harcamaları (transferler dahil), çift saymadan arındırarak-toplamak gerekmektedir (Mingat, 1982 : 5). Eğitim maliyeti konusunda, başka bir görüş, sabit maliyet, değişken maliyet kavramları da çıkmaktadır. Bu kavramlar ise, işletme ekonomisindeki sabit ve değişken maliyet kavramlarının eğitime uygulanmasıdır. Mesela sabit maliyet için, öğretim ve idari personel ücretleri, aydınlatma ısıtma vb. gibi harcamalar girerken, kitap, okul malzemesi gibi öğrenci sayısına bağlı giderlerin toplamı ise değişken maliyeti meydana getirmektedir. Ortalama maliyet ve marjinal maliyet ise yine işletme ekonomisindeki yaklaşımla hesaplanmaktadır. Öğrenci sayısı bir birim arttığında da maliyette meydana gelen değişim ise marjinal maliyeti ifade etmektedir. Ancak burada şöyle bir yorum yapmak mümkündür. Mesela, öğrenci sayısını bir birim artırmakla (veya kayıtlı son öğrenci) yani bir öğrenci fazla veya eksik olması durumunda harcamalarda değişiklik olmayacaktır. O halde marjinal maliyet normal olarak ortalama maliyetten düşük olarak gerçekleşecektir (Bircan, 1986 : 5-6).

1.8. Eğitimde Finansman Kaynakları.

Eğitim finansmanı, eğitim ekonomisinin önemli konu alanlarından birini oluşturmaktadır. Eğitim kesiminde para yönetimi, çeşitli tür ve düzeylerinin sunumu için gerekli gerçek kaynaklara karşılık gelen parasal kaynakların elde edilmesi kadar; bu kaynakların farklı bölgeler, öncelikli olanlar, öğretim tür ve düzeyleri farklı

toplumsal kökenden gelen bireyler ve kümeler arasında dağıtım sürecini irdelemektedir (Levin, 1987, S : 426; 11EP, 2-4).

Eğitim hizmetinin üretiminde çeşitli girdiler kullanılmaktadır. Bunlar en genel olarak insan kaynakları ve fiziksel kaynaklar olarak ikiye ayrılabilir. İnsan kaynaklarının başında öğretmen, eğitim yöneticisi, eğitim uzmanı, denetmenler ve eğitimci olmayan personel (onların zamanı) gelmektedir. Eğitsel niteliklerin üretiminde kullanılan diğer girdi türü, fiziksel kaynaklardır. Bunların başında okul binası gelir. Uygun bir eğitim ortamının oluşturulabilmesi için derslikler, işlikler, deney odaları, çok amaçlı salonlar, eğitsel okul odaları, uygulama bahçesi, oyun bahçesi gibi eğitim yerlerinin hazırlanması gerekir. Yine eğitimi gerçekleştirmeye aracılık eden canlı ve cansız eğitim araçları, eğitsel niteliklerin üretim sürecini destekler (Başaran, 1982:195).

Ayrıca eğitim finansmanı, eğitimsel amaç ve hedeflere ulaşmak için gerekli parasal kaynakları sağlama ve bunları eğitim eşitliği ve etkinlik ölçütleri temelinde dağıtma sürecini tanımlar. Eğitim finansmanı bu bakımdan tek başına asla bir amaç değil, çeşitli eğitimsel amaçlara ulaşmanın bir aracıdır. Bir planlama aracı olarak da farklı yöntem ve yaklaşımlar içerebilir.

Eğitime harcama yapan taraflar çok çeşitlidir. Ülkelere göre değişiklikler göstermekle birlikte hemen tüm ülkelerde, eğitime devletin katkısı, eğitimin bir sosyal hizmet olma özelliğinden dolayı başta gelmektedir. Nitekim ekonomik gelişme ile eğitim arasında, ilişki kurulurken, temel eğitimden herkesin yararlandırılması zorunludur. Çünkü yüksek öğretimin bir ulusun gelişmesini sağlamasına karşılık, temel eğitimde vatandaşlara, normal bir hayat tarzına hazırlayan asgari bir kültür kazandırılmaktadır. Bu bakımdan devletin vatandaşlarını asgari bir kültürle donatılması, eğitime kaynak ayırmaya devam etmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yaklaşım hukuki düzenlemelerle, anayasa ve ilgili yasalara girmiştir. O halde eğitime kaynak ayıran taraflardan birisi devlet olmaktadır. Burada özel eğitim kurumlarına eğer harcamaların tümünü aileler karşılamıyorsa, devletin

yaptığı subvansiyonlar ve çeşitli teşvikleri de dikkate almak ve böylece eğitim için yapılan çabaları hesaplamak gerekmektedir (Bircan, 1988:6).

Eğitim için ayrıca dışarıdan, uluslararası kuruluş veya ülkelerden de kredi, teknik yardım v.b. gibi yollarla da kaynak ayrılabilir. Eğitim için dış finansman kamudan olabildiği gibi özel kuruluşlardan da kredi veya yardım şeklinde kaynak temin edilebilmektedir. Görüldüğü gibi eğitime ayrılan harcamaların çeşitliliği, çeşitli harcama yöntem ve şekillerini de beraberinde getirmektedir.

Diğer taraftan, mahalli idareler de eğitime kendi bütçeleri içinde kaynak ayırmaktadırlar. Hatta bazı ülkelerde mahalli idarelerin eğitime katkıları o il için genel bütçe payından da büyük olabilmektedir.

Devlet ayrıca eğitime subvansiyonlar da sağlamaktadır. Öğrencilere, harçların düşük tutulması, burs, nakdi yardım gibi.

Eğitim gören birey veya ailesi, eğitime harcama yapan başka bir taraf olarak ortaya çıkmaktadır. Bireyin eğitim gördüğü esnada yaptığı harcamalar, (öğrenim harçları, kitap, kırtasiye, ulaşım, barınma vb. giderleri ve ayrıca, eğitim görmesi yüzünden bir işte çalışamamasından dolayı vazgeçtiği gelir kaybı gibi) bu türdendir (Bircan, 1988:7).

Eğitim sistemi için kaynak ayıran başka bir kesim ise, özel şahıslar ve halk olmaktadır. Halk katkıları, özel şahıslar ve firmalar tarafından gerçekleştirilen okul yapıları gibi. Ayrıca çeşitli firma ve kuruluşlar da iş öncesi ve iş başında kendi personeline eğitim vermek amacıyla kaynak ayırmaktadır (Bircan, 1988:8).

Eğitime harcama yapan başka bir kesim ise, özel öğretim kurumları olmaktadır. Bunlar da yine kamu tarafından değil, özel öğretim kurumları tarafından yapılan ancak ülke vatandaşlarına eğitim veren kuruluşların yaptıkları harcamalardır ve ülkenin eğitime ayırdığı toplam harcamalar içinde yer almaktadırlar.

Gerçek kaynaklar ortak ölçüye dönüştürülerek para olarak da ifade edilebilir. Eğitim sürecinde kullanılan gerçek girdilerin fiyatları toplamı parasal maliyeti verir. İnsan kaynakları, onların ücretlerine başvurularak para değerine dönüştürülür. Okul binası ve eğitim araçlarının parasal değerlerine, bunların piyasa fiyatları temel alınarak ulaşılır. Okul binasının fiyatı, ya da kiralanmışsa yıllık kira bedeli toplam maliyete dahil edilir. Ancak maliyetler hesaplanırken inşa edilmiş yada satın alınmış okul binasının uzun yıllar kullanılabileceği düşünülerek maliyetlere dahil edilmesi gerekir (Tural, 2002:15-16).

1.9. Eğitim Harcamaları Analizi

Eğitim harcamaları genelde iki bölüme ayırmak mümkündür. Ancak teorik olarak bu ayırım oldukça kolay gibi görünmekle beraber, pratikte güçlükleri vardır. Parasal harcamaların;

a)Hemen veya kısa sürede tüketilmek üzere mal ve hizmet satın almaları için kullanılması,

b)Daha uzun bir süre kullanılmak üzere dayanıklı mal, (okul binaları) satın alımları için yapılması bu ayırımda temel iki kıstas olmaktadır.

Aslında bu yaklaşım klasik ekonomik analizin, tüketim ve yatırım arasındaki ayırımına dayanmaktadır.

1.9. 1. Cari Harcamalar

Cari harcamalar, hizmet üretimine yönelik, öğretmen ve diğer personel ücretleri ve eğitim kurumunun günlük tüketimi için kullanılan, eğitim araç ve gereçleri giderleri anlaşılmaktadır.

Eğitim sisteminde kısa vadede kullanılan, yararları genelde bir mali yıl içinde ortaya çıkan ve bu süre içinde yinelenen ödemelerdir (Tural,2002:120).

Cari Harcamalar içinde; eğitim giderleri, ek ders ücretleri, eğitici ve eğitici olmayan personel maaş ve ücretleri, yolluklar, v.b tazminatlar, danışmanlık ile okul kitapları ve kırtasiye giderleridir.

Diğer araç ve gereç için harcanan giderler yanında, diğer cari giderler vardır. Bunlar ise burslar ve yardımlar, yurt içi bursları, yurt dışı bursları sosyal hizmet giderleri (yemek, ulaşım), araç ve bina bakımları, küçük onarımlar, işletme giderleri (elektrik, su, telefon) yer almaktadır (Bircan, 1988:9).

1.9.2. Yatırım Harcamaları

Yıllarca hizmet verecek dayanıklı mal satın alımı veya inşaatı için yapılan harcamalardır. Yatırım harcamalarına ayrıca donanım ve makine alımları ile hizmetin görülmesi için gerekli taşıt alımları da dahildir (Bircan, 1988:9).

Bir yıldan daha uzun süre kullanılan ve bu yüzden ancak yıllar sonra yenilenmesine gereksinme duyulan mal ve hizmetlerin satın alınması için yapılan ödemelerdir. Yatırım malları uygun bir biçimde korunduğunda, yıllarca yararlanılacak mal ve hizmetleri kapsadığından, bunların ömrünü uzatan büyük bakım ve onarım için yapılan harcamalar da yatırım harcamaları içinde yer alır. Ayrıca yatırım harcamaları, arsa temini, bina inşaatı, taşıt alımı, mobilya, bilgisayar alımı, öğretim ve yönetim için kullanılan diğer uzun ömürlü makina ve araçların sağlanması için yapılan harcamaları da kapsar. Eğitim harcamalarının önemli bir kısmını (%80-85) cari harcamalar oluşturur (Tural, 2002:121).

1.9.3. Transfer Harcamaları

Transfer harcamaları, cari ve yatırım harcaması kapsamına girmeyen ve parasal kaynakların bir kısmının belli kurum ve kişilere aktarımını ifade eder. Buna göre devlet bütçesinden okullara hazine yardımı adı altında yapılan harcamalarla, öğrencilere burs, yemek yardımı gibi adlar altında yapılan harcamalar, transfer harcamaları kapsamına girer (Tural, 2002:121).

Transfer harcaması, “genel olarak satın alma gücünün bu kurum ya da kişiden diğerime, ilave bir ulusal gelir yaratacak bir reel harcama olmaksızın” aktarılmasıdır (Ergen, 1999:18).

1.9.4. Toplam Harcamalar

Yukarıda verilen harcama türlerinin (cari, yatırım ve transfer) toplamıdır. Ancak toplam harcamalar ise toplam kamu harcamaları ile toplam özel harcamalar şeklinde de yapılabilmektedir (Bircan, 1988 : 11).

1.9.5. Eğitim Harcamalarının Gelişimi

Eğitimin uzun süre alması ve getirisinin hemen görülmemesi, yapılan harcama kalemlerinin zaman içinde incelenmesini gerektirmektedir. Harcama serileri arasında karşılaştırmalar yapmak açısından (hem yurt içi hem uluslararası boyutta) aynı bazdaki verileri kullanmak zorunluluğu vardır. Aynı zamanda, cari fiyatlarının tüm harcama serilerinde geçerli olmayacağı açıktır. Bu bakımdan harcama serilerini, cari fiyatlar üzerinden değil, paranın değer kaybetmesinin etkisini ortada kaldıran sabit fiyatlara çevirerek hazırlamak gerekmektedir. Bunu yapmak için ise üç aşamalı bir yol izlenmektedir.;

- a) Cari fiyatlarla belirlenmiş harcamaları hesaplamak,
- b) Fiyat artışlarını (azalışları da olabilir) belli bir baz yılından itibaren belirlemek, (fiyat endeksleri hazırlamak)
- c) Cari fiyatları fiyat endeksleri ile deflate etmek.

Sabit fiyatlarla harcama serilerini izlendiği zaman, baz yılına göre harcamalarda artma devam ediyorsa, bu artışın nedenlerini araştırmak da yine harcama serilerini kullanan plancı, ekonomist, eğitimci, politikacı, araştırmacı v.b. tarafından yapılmak durumundadır. Eğitim harcamalarının gelişimine ilişkin temel faktörler ise;

- a) Öğrenci sayısındaki değişimler,
- b) Öğrenci/Öğretmen oranındaki değişimler,
- c) Öğretim personelinin reel ücretlerindeki değişimler,
- d) Diğer harcama kalemlerinin maliyetinde meydana gelen değişimler ve
- e) Fiyat değişimleri olmaktadır.

Harcamaların yıllar itibarıyla gelişiminde, kullanılan deflator serilerinin de seçiminde dikkatli olmak zorunludur. Zira, öğretmen ücretlerini, yatırım endeksi ile, yatırımları da tüketici fiyatları indeksleri ile deflete edilemez. Ancak bu tür uygun deflatorların bulunmaması durumunda ise, cari harcamaları (genellikle tüketim harcamaları endeksi ile, yatırım harcamalarını) ise inşaat malzemeleri endeksi veya onun bulunmaması halinde toptan eşya fiyatları endeksi ile deflate edilmektedir (Bircan, 1988:12-13).

1.10. Eğitim Maliyetleri Analizi

Eğitimde maliyet, ekonomik açıdan eğitim hizmetlerinin görünümünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Başka bir ifade ile eğitim hizmetlerini bir üretim süreci şeklinde ele alarak, bu hizmetlerin değerini (ücretler ve tüketenler açısından) ortaya koymaktadır (Bircan, 1988 : 13).

O halde eğitim maliyetini ortaya konabilmesi için; harcamalardan yararlanan eğitim kademelerine göre maliyet, harcama amacına göre maliyet ve harcama türüne göre maliyet, olarak hesaplanabilmektedir (Page, 1972 : 173).

1.10.1. Harcamalardan Yararlanan Eğitim Kademelerine Göre Maliyet

Bu tür bir maliyet analizi eğitimin tümü için yapılabildiği gibi, eğitimin alt sistemlerine ve türüne göre de yapılabilmektedir. Ayrıca alt sistemlerin de içinde ayrı sektörler itibarıyla maliyetler hesaplanabilir.

1.10.2. Öğretim Kademelerine Göre Maliyetler

Bu maliyet türü eğitim kademeleri, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim itibarıyla hesaplanmakta ve aynı zamanda eğitim sisteminin bu alt sistemleri de kendi içinde ayrı sektörler ve alt sistemlerine göre hesaplanabilmektedir.

1.10.3. Eğitim Türüne Göre Maliyetler

Bu maliyet türü ise genellikle ortaöğretim ve yüksek öğretim kademesinde işlevsel olmaktadır. Mesela, genel ortaöğretim de, mesleki ve teknik öğretimde

maliyetler gibi yine ayrıca yüksek öğretimde bilim dallarına göre maliyet hesaplamaları yapılmaktadır.

1.10.4. Harcama Amacına Göre Maliyetler

Ekonominin geleneksel kurallarından hareket ederek, üretilen mal ve hizmetler için yapılan çeşitli harcamalar ayırımına göre, kısaca üretilen miktarın fonksiyonel değişikliğini içeren çeşitli harcama kalemlerine göre hesaplanan maliyettir. Mesela sabit maliyet, değişken maliyet bu türdendir. Sabit maliyet için ise yatırım harcamaları, personel ücretleri gibi eğitim kurumunun (okul bir işletme olarak düşünüldüğü zaman) her yıl periyodik olarak yapmak zorunda olduğu masraflar girmektedir. Değişken maliyet içinde ise öğrenci sayısına göre değişen, kitap v.b. harcamaları, beslenme giderleri, idare için gerekli ve okul büyüklüğüne göre değişen mobilya, donanım giderleri bulunmaktadır (Bircan, 1988:14)

Üretim teorisinde geleneksel ikinci yöntemle göre maliyet hesaplanması; üç bakış açısından, toplam, ortalama ve marjinal harcamaya göre, toplam, ortalama (birim başına) ve marjinal maliyet olarak yapılmaktadır. Toplam ve birim başına (ortalama) maliyetleri eğitime de aynen uygulamak mümkün olmasına karşılık marjinal maliyet eğitimde her zaman anlamlı olmamaktadır. Ancak burada, eğitim ekonomistleri bir yıl daha fazla eğitim gören öğrencinin maliyeti, ya da bir okul inşası projesine ek bir okulun maliyeti şeklinde marjinal maliyetin düşünülebileceğini ileri sürmektedir (Page, 1972:181). Ancak daha önce belirtildiği gibi eğitim maliyetlerinde en az kullanılan marjinal maliyet olmaktadır (Bircan, 1988 :15).

Toplam maliyetin hesabında herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Birim maliyet veya ortalama maliyet ise bir birim üretim için (bir öğrenciyi eğitmek için) harcanması gereken ortalama değer parasal ifadesi olmaktadır. Ortalama maliyetleri ayrıca; ortalama yatırım maliyeti ile ortalama cari maliyetler olarak iki ayrı bölümde hesaplamak mümkündür (Bircan, 1988 : 16).

1.10.5. Ortalama Yatırım Maliyeti:

Ortalama yatırım maliyetinin hesaplanmasında

a) Metre kare olarak okul türleri (ilkokul, meslek okulu v.b.) ve tipleri (5 derslikli, 24 derslikli v.b.) için maliyetin hesaplanmasıdır. Burada her tip ve her tür için arsa v.b. bedelleri değişeceğinden köy kent ayırımı da maliyeti etkileyecektir.

b) Sınıf başına veya öğrenci başına yatırım maliyetini dikkate almak. Ancak özellikle yüksek öğretimde sınıf başına veya öğrenci başına yatırım maliyeti çok anlamlı sonuçlar vermeyebilir (UNESCO, 1967). Zira bilim dallarının çeşitliliği ve eğitim şeklinin farklılığı (grup çalışması, uygulama yapma veya anfiide toptan eğitim görme gibi) eğitim yapılarının da farklılığını gerektirmekte böylece sınıf başına yatırım maliyetini çok değişik değerler ifade edebilmektedir. Bu bakımdan bu maliyet türünü özellikle yüksek öğretimde çok dikkatli kullanmak gerekmektedir.

1.10.6. Ortalama Cari Maliyetler

Ortalama cari maliyet, ya da eğitim sistemindeki kurumları yine birer işletme olarak düşünüldüğünde ortalama işletme maliyetleri şeklinde istimlendirilen ortalama cari maliyetleri, öğrenci ve öğretmen sayıları ile ilişkilendirerek hesaplamak mümkündür. Böylece üç çeşit ortalama cari (işletme) maliyeti ortaya çıkmaktadır (Bircan, 1988 :16).

1.10.7. Kayıtlı Öğrenci Başına Maliyet

En çok kullanılan maliyet çeşidi olarak, eğer yıl içinde öğretim kurumundan terkler varsa, onları düşerek yıl içinde yapılan toplam cari harcamaların öğrenci sayısına bölünmesi ile hesaplanmaktadır.

1.10.8. Mezun Başına Maliyet

Öğretim kurumunun normal süresi boyunca bir öğrenciyi takip ederek, mezuniyet maliyetinin hesaplanmasıdır. Diplomalı (veya mezun) başına maliyet eğitim maliyetleri içinde ortalama işletme ya da ortalama cari maliyet olarak en çok

kullanılanı olmaktadır. Ancak temelde sınıfta kalmaları ihmal ettiğinden brüt maliyet kavramına yaklaşmakta, bunlar ayrıca hesaplandığında ise daha detaylı hesaplama yöntemleri gerektirmektedir (Mingat, 1982 : 30).

Genel olarak eğitim ekonomistlerinin önerdikleri hesaplama formüllerinden birisi de şudur (Page, 1972 : 182).

$$Md = \sum_{i=1}^N m_i \cdot s_i \cdot \frac{I}{r}$$

Burada;

Md : Mezun başına maliyet,

N : Öğretim kademesi yılları,

m_i : Öğretim kademesinin 1. inci yılı için öğrenci/yıl maliyeti,

s_i : Öğretim kademesinin 1. yılı için, bir öğrencinin ortalama okula devam süresi,

r : Öğretim kademesini bitiren öğrenci yüzdesi,

I : Mezun öğrenci yüzdesinin 1 den küçük olacağı için 1 kullanılmıştır.

Böylece öğrenci/yıl maliyetinin her yıl için aynı olduğu var sayılarak (öğrenimin tüm yılları boyunca) bunun, ortalama devam süresi ile çarpılıp, (sınıfta kalmaları ve terkleri katarak) öğretim kademesinden mezun olan öğrenci yüzdesine bölündüğünde mezun başına net maliyet bulunmaktadır. Ancak burada en büyük güçlük, özellikle eğitim istatistiklerinin yeterli seviyede olmadığı ülkelerde bu maliyetin hesaplanmasında, okula devam eden öğrencilerle ilgili istatistiklerin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Yoksa işlem oldukça basittir ve en yaygın olanıdır (Bircan, 1988 : 18).

1.10.9. Öğretmen Başına Maliyet

Cari maliyet çeşidi olarak öğretmen başına maliyet hesabı genellikle ilköğretimde kullanılabilmektedir. Zira orta ve yüksek öğretimde öğretmen sayısı ile sınıf büyüklüklerinin ilişkisi bulunmamaktadır. Başka ifade ile, mesleki ve teknik okullarda ve yüksek öğretimde öğretmene düşen öğrenci sayısı standardı yoktur ve

çeşitli faktörlerle öğretmen sayısı değişiklikler gösterebilmektedir (Bircan, 1988 : 18).

1.11. Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Kalkınma

Eğitim harcamalarının niteliği, eğitim harcamalarıyla ilgili diğer bir konuda bu harcamaların ne kadarının yatırım, ne kadarının tüketim amacıyla yapıldığının belirlenmesidir. Bu konuda çeşitli güçlüklerle karşılaşılır.

Ekonomide mallar gereksinim yönünden ikiye ayrılırlar. Birinci grupta yer alan mallar, tüketicilerin gereksinimlerini doğrudan doğruya karşılayarak kullandıkları anda tüketiciyi tatmin eden tüketim mallarıdır. İkinci grupta yer alan mallar ise uzun dönem boyunca, üretim faaliyetlerine katılan ve başka malların üretimine olanak sağlayan yatırım mallarıdır. Burada ortaya çıkan sorun, eğitim amacıyla yapılan harcamaların bu iki gruptan hangisine dahil edileceğidir. Eğitim harcamalarının; bir kısmı sadece tüketimi, bir kısmı sadece yatırımı bir kısmı ise hem tüketimi hem yatırımı, temsil eden karma bir nitelik taşır.

Eğitim alanında yapılan harcamaların kişilerin yeteneklerini artırdığını söylemek yeterli olmamaktadır. Çünkü bazen eğitim, yetenekleri artırmasına rağmen tüketimi temsil edebilmektedir. Örneğin bazı ailelerin çocuklarının eğitimi için ilave harcamalar yapmaya karar vererek çocuklarına dans veya piyano dersleri aldırması tüketim niteliğinde olan harcamalardır. Aynı zamanda bu harcamalar yatırım yapanların ekonomik amaçlarından, fertler ve toplum üzerindeki ekonomik etkilerden oldukça uzak olan harcamalardır. Belirli bir eğitim hizmeti sadece kişiye tatmin sağladığı için talep ediliyorsa, bu alanda yapılmış harcamaları tüketim olarak kabul etmek gerekmektedir .

K.J. Arrow, “Sosyal Yatırım Kriterleri” adlı eserinde, yatırım tanımına ilişkin olarak şunları belirtmektedir.: “Yatırım, alternatif verimli kullanımları olan mevcut kaynakların belli bir faaliyete tahsisi ve bu faaliyetin faydalarının gelecekte zaman içerisinde elde edilmesidir. Bu faydalar mal ve hizmet üretimi biçiminde oluşurlar” (Akalin, 2000:46).

Yatırımın bu şekilde tanımlanmasında dört öge dikkati çeker: beklenti, getiri, dönemsellik ve üretim.

1. İlk olarak yatırım, ilerde fayda sağlama beklentisi taşır. Bu beklentinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirleninceye kadar, bu niyetle yapılan yatırımlar eksante yatırımlardır.

2. İkinci öge getiri kriteridir. Getiri sağlamayacağı düşünüldüğünde bir yatırımın yapılması da düşünülemez. İsabetli karar verme ve sonuçları denetleyebilme açısından yatırımın getirisi ölçülebilmelidir.

3. Üçüncü öge dönemselliktir. Yapılan bir faaliyetle bunun sağladığı fayda eş dönemli iş burada tüketim sözkonusudur. Ancak dönem kavramını da sınırlandırmak gerekmektedir. Genel olarak yatırım ile tüketimi ayıran zaman çizgisi bir takvim yılıdır. Yatırım bu ölçüye göre kısa veya uzun vadeli yatırım olarak değerlendirilebilir.

4. Son öge de yapılan yatırım sonucunda üretimin amaçlanmasıdır. Geçmişte yapılan bir üretim çabasına dayanmayan fayda, ya doğanın armağanı ya da diğer ekonomik birimlerden yapılan transferleridir.

Eğitimin yatırım niteliğinde olup olmadığının anlaşılabilmesi için yukarıda ana hatlarıyla açıklanan koşulları yerine getirip getirmediğinin saptanması gerekmektedir. Eğitim yukarıda yatırımla ilgili olarak açıklanan koşulları sağladığı ölçüde yatırım olarak nitelendirilecektir.

Eğer eğitim gören kişinin amacı, bu yolla kazanacağı yetenekleri ileride gelir sağlamak beklentisiyle kullanmaksa, bu amaçla yapılan eğitim harcamalarını yatırım olarak kabul etmek gerekir. Bu sebeple eğitim harcamalarının yatırım ve tüketim olarak nitelendirilmesindeki bir kriter kişinin beklentisi olmaktadır. Fakat kişi ileride gelir sağlamak amacıyla eğitimi sürdürürken aynı zamanda bu

faaliyetten dolayı bir tatmin duygusu da sağlamaktadır. Bu tatmin de eğitimin tüketim niteliği olarak değerlendirilmektedir.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, eğitim harcamalarının yatırım ve tüketim olarak kesin bir biçimde ayrılmasında karşılaşılan güçlükler, eğitim harcamalarının karmaşık bir niteliği olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Fakat sözkonusu ayırım güçlüğü sadece eğitim harcamaları konusunda mevcut olan bir güçlük değildir. Beşeri sermaye alanında (eğitim, sağlık v.b.) daha açık bir şekilde ortaya çıkmasına rağmen fiziki yatırımlarda da aynı şekilde güçlükler bulunmaktadır. Herhangi bir sektörde yatırım yapan ve üretim faaliyetinde bulunan bir kişi de bu faaliyetlerden dolayı gelir sağlama amacı yanında bir tatmin duygusu da sağlamaktadır .

Eğitim harcamalarının yatırım olarak kabul edilip edilmeyeceği konusunda kullanılabilecek bir diğer kriter de eğitimin getirisi kriteridir. Çünkü bir yatırımın gerekli koşullarından biri de yatırımdan sağlanacak olan getirinin varlığıdır. Eğer bir kişinin eğitim sürecine yapılan eğitim harcamalarının gerçekten yatırım olup olmadıklarının veya hiç değilse bir kısmının yatırım niteliğinde olduklarının kanıtlanması için getirilerin fiilen oluştuğunun kanıtlanması gerekmektedir.

Eğitimin getirisi konusuyla ilgili olan temel soru: “Eğitim alternatif yatırım tercihleriyle karşılaştırılabilir mi?” şeklindedir. Bu soruya ise ancak eğitilmiş bir ferdin gelecekteki kazanç akımları tahmin edilerek cevap verilebilir (Blaug, 1978 : 36-37). Aslında Adam Smith “Milletlerin Zenginliğinin Nitelik ve Nedenlerinin Araştırılması” adlı eserinde “Eğitim alternatif yatırım tercihleriyle karşılaştırılabilir mi?” sorusunun cevabını şu şekilde vermiştir. “Diğer bir makine kullanılmaya başlandığı zaman, bu makinenin eskiyene kadar ortaya çıkarıldığı olağanüstü işin, yapılan ilk yatırım harcamalarını ve olağan karları karşılayacağı beklenmelidir. Olağanüstü ustalık ve beceri gerektiren mesleklerden birine sahip olabilmek için pek çok çaba ve zaman sarfederek eğitim gören kişi bu değerli makinelerden birine benzetilebilir. Eğitim gören kişinin öğrendiği işin karşılığında aldığı ücret ki, bu ücret normal işçinin aldığı ücretin üzerinde düşünülmelidir en

azından onun bütün eğitim giderleri ile birlikte aynı derecede önemli bir sermayenin normal karını da karşılayacaktır. Şüphesiz, bu makinenin daha kesin bir ömür süresine göre insan ömrünün hiç de kesin olmayan süresi gözönüne alınarak, bu karşılaştırma uygun bir süre içinde yapılmalıdır. Vasıflı işçilerin ücretiyle olağan işçilerin ücretleri arasındaki farklar bu prensip üzerine kurulmuştur” (Blaug, 1978 : 38).

BÖLÜM II

2. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDE EĞİTİM PLANLAMASI VE EKONOMİK BOYUTU

2.1. Kıbrıs Türk Milli Eğitiminin Tarihsel Süreci

1571 yılından bu yana Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak günümüze gelinceye değin gelişimi aşağıdaki şekilde olmuştur.

2.1.1. Osmanlı Dönemi (1571-1878)

2.1.2. İngiliz Dönemi (1878-1960)

2.1.3. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1963)

2.1.4. Kıbrıs Türk Yönetimi Dönemi (1963 ve sonrası)

2.1.4.1. 1963-1974 yıllarını kapsayan dönem

2.1.4.2. 1974-1983 yıllarını kapsayan dönem

2.1.4.3. 1983-2002 yıllarını kapsayan dönem

2.1.1. Osmanlı Dönemi (1571-1878)

1571 yılında, Kıbrıs'ın Osmanlı İmparatorluğu'na fethedilmesiyle, Osmanlı yönetimine özgü eğitim sistemi de adaya taşınmıştır. XVII. Yüzyılın sonlarına kadar, Osmanlı döneminin en itibarlı öğretim kurumları medreselerdi. Medreseler, şu andaki ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim basamaklarını içermekteydi. Medreseler iptidaisiz ve iptidaili olmak üzere iki kısma ayrılırdı. Bu medreseler "Musıla-ı Sahn" diye bilinen orta dereceli öğretim kurumları niteliğindeydi. (II. Milli Eğitim Şurası, 1991:74).

Kıbrıs'ta yüksek öğretim düzeyinde "Sahn-ı Seman" medreseleri mevcut değildi. Yüksek öğrenim görmek isteyenler İstanbul, Şam, Kahire ve Kudüs'e gidip öğrenimlerini oralarda sürdürürlerdi. Orta eğitim düzeyindeki medreselere ise Anadolu'nun güneyinden öğrenciler gelirdi Öğretmenler dini eğitime göre

medreselerden yetişmekte, tayinli oldukları yerlerde imamlık görevini de yerine getirmekteydiler. Öğretmenlerin maaşları yıllık olarak saptanır, on ay maaş alınır, iki ay maaş ödenmezdi. Öğretmenlerin tayinlerini müftünün başkanlığındaki “Meclis-i Şeri” kurulu yapardı (KTÖS, 1999:1).

Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklerin vakıflarıyla onbir tane medrese kurulmuştu. Lefkoşa'daki Büyük Medrese faaliyetlerini 1940 yılına kadar sürdürmüştür. XIX. yüzyıla kadar, Osmanlılarda sivil halkın eğitimi bir hayır işi olarak kabul edildiğinden, devlet herhangi bir sorumluluk yüklenmiyordu. Başta padişah ve sultanlar olmak üzere, yüksek rütbeli, devlet ricalı ve zenginlerin kurmuş olduğu vakıflar, çoğu zaman öğrenci tahsisatı, öğretmen maaşları ile okul hademelerinin ücretlerini karşılayarak okulların idamesini yüzyıllarca yürütecek kadar büyük boyutta oluyordu (II. Milli Eğitim Şurası, 1991:75).

Kıbrıs'ta ilk kez 1573 yılında altı sıbyan okulu açılmıştır. Osmanlı Döneminde okul ve öğretmen masrafları, vakıf mallarının geliri ile karşılanmaktaydı. Bu dönemde yirmi dokuz tane de vakıf okulu vardı (II. Milli Eğitim Şurası, 1991:76).

1838 yılından sonra ilköğretim kurumları , birinci ve ikinci sınıf olmak üzere iki bölüme ayrıldı. Sıbyan okullarında dersler, güneşin doğuşundan biraz sonra başlar, akşam ezanı yaklaşınca biterdi. Haftasonu tatilleri ise Perşembe günü öğle ezanı ile başlar, Cumartesi günü sabahı ders başı yapılırdı. Osmanlı döneminde okullar birer hayır kurumu telakki edildiğinden, her seviyedeki halkın çocuklarına açık ve eğitim genellikle bedava idi ancak eğitim zorunlu değildi (KTÖS, 1991:1).

1850 yılından sonra ,öğretim kurumları yeniden düzenlenerek, Sübyan okullarının yanısıra Rüştîye, İdadi ve Sultani adlı öğretim kurumları açılmıştır.

2.1.2. İngiliz Dönemi (1878-1960)

Osmanlı Devletinin Kıbrıs'ı İngiltere'ye devrettiği 1878 yılında adada, altmış beş İptidai, bir Rüştîye ve yedi tane de Medrese faaliyetlerini sürdürüyordu. 1924

yılına kadar adada kurulu olan Osmanlı eğitim sistemini olduğu gibi korumuşlardır (KTÖS, 1999:2)

1880 yılında , adadaki okulları denetlemek ve eğitim işlerini bir düzene koyabilmek için Eğitim Başmüfettişliği makamını ihdas ettiler. O dönemde, Başmüfettişler raporlarında , Türk köy okullarında çocukların okula erken yaşlarda başlamaları ve erken ayrılmaları sonucunda Türkçeyi iyi okuyup yazamadıklarını belirtmişlerdir. 1883 yılında ise mali gerekçelerle üç Türk okulu kapatılmıştır. Ancak Osmanlı İmparatorluğunun desteği ile bunların yerine on iki ilkokul açılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar, bu okulların giderleri için Evkaf İdaresine her yıl 250 K.L yardım gönderilmiştir (II. Milli Eğitim Şurası, 1991:77).

1878 yıllarında ,İngiliz eğitimi temelde aristokratik bir nitelik taşıyordu. Osmanlı topraklarında 1846 yılından itibaren okulların sorumluluk ve denetimi, devletin işlevi durumuna gelmesine karşın, Kıbrıs'ta bu sorumluluk Evkaf'a yüklenmişti.1878'den sonra Evkaf statüsünde değişiklik yapılmış ve okullar üzerinde İngilizler de yetkili kılınmıştır.Bu konuda ilk yürütme işlemini, Müslüman Eğitim Encümeni (Moslem Board of Education) oluşturmuştur. Adı geçen Eğitim Encümeninin en önemli işlevlerinden birisi de 1896 yılında bugünkü liselerin çekirdeği olan beş yıl süreli ortadereceli öğretim kurumları olan "İdadi" nin açılmasına karar verilmiş olmasıdır. 1878 yılında İngiltere'de eğitim, devlet denetiminin dışında idi, bu nedenle, Kıbrıs'ta eğitimin sorumluluğu toplum temsilcilerine bırakılmıştı. 1880 yılında Rahip J. Spencer eğitim müdürü olarak atanmıştır (II. Milli Eğitim Şurası, 1991:78).

İlkokullarda öğretim süresi 1878-1905 'e kadar dört yıl, 1905-1935 yılına kadar beş yıl idi.1935 yılında ise, Eğitim Yasası ile ilkokul öğretim süresi altı yıla çıkarılmış ve kız - erkek ilkokulları birleştirilerek karma eğitime gidilmiştir (Elementary Education Law, 1935:Fasıl 166).

İngiliz Döneminde, 1933 yılında çıkan Eğitim Yasası'nın, Kıbrıs Türk eğitiminin, Türkiye eğitiminin yanısıra, İngiliz eğitim sisteminden de etkilendiği,

ilkokullarda uygulanan programlarda da görülmektedir. Lefkoşa Erkek Lisesi ile Viktoriya Kız Lisesi, 1937 yılında Güzelyurt'taki Omorfo Erkek Öğretmen Koleji açılıncaya kadar ilkokullara öğretmen yetiştiriyordu. 1940 yılında ise Lefkoşa' da Kız Öğretmen Koleji açılmıştır.

1878-1960 yılları arasında, eğitim ile ilgili birçok önemli yasalar çıkarılmıştır. Eğitim yönetiminde, merkeziyetçiliğe geçilmekle beraber, müfredatın tesbitini Türk Eğitim Encümeni yapmaktaydı. Ders kitapları ise Türkiye'den getirilmekteydi. 1 Eylül 1929 tarihinden itibaren Kıbrıs'ta da Harf Devrimi uygulanmaya başlamıştır. Kıbrıs Türk Eğitimi, İngiliz döneminde de özerkliğini korumuştur. 1931 yılında, İngiliz idarecilerle sıkı bir denetim altına alınan eğitim, zor bir dönem geçirmiştir. Bu durum 1944-45 yıllarına kadar devam etmiştir (II. Milli Eğitim Şurası, 1991:80).

İkinci Dünya Savaşının son yıllarında, yeni bir yaklaşımla, adanın çeşitli yerlerine yeni ortaokullar açılmıştır. 1953 yılından itibaren de ortaokul üstü sınıfları olan orta dereceli okulların ada sathına yayılmaya başladığı görülmektedir. Bağımsızlık ilan edildiği zaman Türk toplumunun 7 ortaokulu, 5 lisesi, 2 mesleki teknik öğretim erkek okulu ve 1 de meslek kız okulu vardı (Serter,2000 :103).

2.1.3. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1963)

1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ile adada iki toplumun eşitliğine dayanan yönetimde, eğitim işleri Türk Cemaat Meclisi'ne bağlı, Türk Maarif Dairesi'ne devredilmiştir. Bu dönemde Türkiye'deki milli gün kutlamaları ile tatilleri eğitim programına alınmıştır. Orta dereceli okullar girişteki giriş sınavları (duhul imtihanları) kaldırılmıştır(KTÖS, 1999:3).

1960 yılında, Kıbrıs Cumhuriyetinin ilanından sonra "Tali Okullar İdare Heyeti" tarafından yürütülen eğitim işleri, "Türk Cemaat Meclisi İcra Organı" tarafından yürütülmeye başlandı. 1 Ocak 1961 tarihinde yürürlüğe konan 11/1960 sayılı Maarif Dairesi Merkez Teşkilat Kanunu hükümleri gereğince Maarif Dairesi

yeniden düzenlenmiştir. Eğitim sorunlarına ise, Talim ve Terbiye Kurulu danışmanlık hizmeti vermektedir.

1960 yılında, Kıbrıs'ta yapılan nüfus sayımına göre, Türkiye ve İngiltere üniversitelerinden mezun 410'u erkek, 75'i kadın toplam 485 üniversite mezunu vardı. Yüksek öğrenimdeki öğrenci sayısı ise 154 idi. Bu dönemde, Kıbrıs'ta Türk Öğretmen Koleji dışında yüksek öğretim kurumu bulunmamasına rağmen yüksek öğretimde okullaşma oranı % 1.9 idi (Nüfus Sayımı, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti).

2.1.4. Kıbrıs Türk Yönetimi Dönemi (1963 ve sonrası)

2.1.4.1. 1963-1974 yıllarını kapsayan dönem

Bu dönemde, 21 Aralık 1963'te çıkan olaylar nedeni ile eğitim büyük ölçüde olumsuz yönde etkilenmiş, hazırlanan eğitimde beş yıllık plan uygulanamamış, eğitime hükümet yardım yapamamış ve bölgelerde oluşan izdiham nedeni ile, elverişsiz binalarda çifte öğretim yapma zorunluluğu ortaya çıkmıştı. 1960 Anayasasının öngördüğü ödeneği almayan Kıbrıs Türk Toplumunu, maddi olarak eğitimde büyük sıkıntılara girmiştir (KTÖS, 1999:3).

1968 yılında, Kıbrıs Türk Yönetimin kurulması ile, Türk Maarif Dairesi, "Eğitim ve Öğrenim İşleri Üyeliği"ne dönüştürülmüştür. Yürütme kurulunca da, Kıbrıs Türk Maarif Politikasının saptanıp yürütülmesi ve her türlü genelge, tüzük ve yönetmelikleri yapmak üzere yetkili kılınmıştır. Ayrıca Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenler Sendikası, ilk siyasi ve ekonomik kimliğini kazanmıştır.

1973 yılında modern matematik, günlük olaylar, deneysel fen dersleri, okullararası atletizm ve spor yarışmaları programda yer almıştır. İngiliz döneminden kalan haftalık ve günlük eğitim süresi düzenlenerek, hafta tatili iki güne çıkarılmış ve iki gün haricinde diğer günler, okullar yarım gün olmuştur (KTÖS, 1999:3).

Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu, Türk Maarif Dairesi Teşkilat Kanununun 25. Maddesi gereğince kendisine intikal eden yetkileri kullanarak, 1971

yılında Talim Terbiye Kurulu Tüzüğünü yaparak bir başkan ve üç üye atamıştır. 1971 yılına kadar, kız öğrenciler Türkiye'deki üniversitelere, yabancı uyruklular kontenjanından, erkek öğrenciler ise mücahitliklerini yapmış olanlara tanınan kontenjanları kullanarak girmekteydi. 1971 yılından itibaren ise ÜSS sonuçlarına göre öğrenci alınmaya başlanmıştır (II. Milli Eğitim Şurası, 1991:88) .

2.1.4.2. 1974-1983 yıllarını kapsayan dönem

20 Temmuz 1974 Barış Harekatından sonra, değişen sosyo-ekonomik şartlarla toplumun yeni ihtiyaçlarını karşılayacak bir eğitim politikasının belirlenmesi için 1975 yılı Eylül ayında Birinci Kıbrıs Türk Milli Eğitim Şurası toplanmıştır. Birinci Kıbrıs Türk Milli Eğitim Şura'sı kararları, toplumun eğitim amaç ve ilkelerini, çağdaş eğitim anlayışı içinde Türkiye'nin paralelinde, eğitimin yapısı ve kapsamını saptamaktaydı (II. Milli Eğitim Şurası, 1991:88) .

KKTC Anayasa'sının öngördüğü eğitim hakkı ile de 15 yaşına kadar eğitimin zorunlu ve parasız olması kabul edilmiştir (KKTC Anayasası, 1983).

Ayrıca Birinci Kıbrıs Türk Milli Eğitim Şura'sı kararları, toplumun kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi için, özellikle yaygın eğitim alanında alınması gerekli tedbirlere cevap verecek yapıyı, örgün eğitimle olan ilişkilerin saptanmasına yönelik esasları, meslek-teknik eğitime verilecek ağırlığı ve yüksek öğretim kurumlarının açılmasını öngörmekteydi.

Gelişmekte olan ülkelerde kalkınmada bir umut olarak görülen planlar, KKTC'de gerçek anlamda ilk defa 1977 yılında bir Geçiş Yılı Programı olarak hazırlanıp uygulamaya konmuştur. Planlı ekonomiye geçişi sağlamak, ekonomiye yön vermek ve üretim faktörlerinin tam kullanımını sağlamak amacıyla yapılan bu program, genel olarak seçilen amaçlara ulaşılabilmesi bakımından Devletçe alınması gereken önlemleri belirleyen ilk planlı çalışma girişimidir (BBYKP, 1978-1982).

1978-1982 dönemini kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(BBYKP) ile kısa ve orta vadeli politika tedbirleri ile ulaşılabilecek amaç ve hedeflerin ortaya konulmasına çalışılmıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitimde amaç, ilkeler ve hedefler aşağıdaki şekilde belirlenmişti.

BBYKP'da amaçlar şöyleydi (DPÖ, 1979:127).

Genel Kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitimin amacı tüm yurttaşlara ortak temel eğitim sağlamak ve uzun dönemli kalkınma hedeflerini gerçekleştirecek nitelik ve nicelikteki insangücünü yetiştirmektir.

İlkeler ise şöyle belirlenmişti (DPÖ, 1979:127).

1. Eğitime, mevcut bilgi, beceri ve gelenekleri aktaran bir süreçten çok, toplumun yapısını değiştiren, topluma ve bireye daha iyi bir yaşama düzeyi sağlayan dinamik bir sosyal güç olarak bakılacağı;
2. Eğitim sisteminin büyüklüğü,yapısı ve kapsamı üretim sistemi ve insangücü gereksinmesine göre ve yurttaşları sosyal ve kültürel alanda Atatürk ilkeleri ve milli gereklere uygun olarak yetiştirecek şekilde düzenleneceği;
3. Eğitimin, bir bütün ve devamlı bir süreç olarak ele alınacağı, bundan örgün ve yaygın eğitim sistemleri arasındaki bütünlük ve üretim sürecinde bulunan kişilerin bilgilerinin yenilenmesi şeklindeki eğitimin sürekliliği ilkesi sağlanacağı;
4. Eğitim sisteminin, ülke çapında insangücü gereksinmesine göre düzenlenmesini, yetenekli ve dar gelirli kişilerin eğitimden yararlanmalarında sosyal adalet ve fırsat eşitliği olanaklarına kavuşturulmasının gözetileceğini; Özellikle uygulamaya dönük eğitim programlarının düzenlenmesinde yakın çevre koşulları dikkate alınacağı şeklinde idi.

Hedefler ise aşağıdaki şekilde belirlenmişti (DPÖ,1979:127-128).

1. Ana okullarının yaygınlaştırılması ve etkin bir denetim altında geliştirilmesinin sağlanması;
2. Temel eğitim, çağ nüfusunun %100'ünü kapsayacak şekilde düzenlenmesi.
3. Temel Eğitim, okuma yazma ve yurttaşlık eğitimi yanında, bu kademeyi bitirenlerin üretim sürecinde yararlanacakları çevrenin ekonomik hayatına dönük meslek ve beceri programları ile desteklenmesi;
4. Toplumun özel eğitime gereksinimi olan kişiler belirlenerek gerekli eğitim olanaklarının geliştirilmesi;
5. Ortaöğretimde, çağ nüfusunun %80'inin kapsanması ve mesleki-teknik eğitime ağırlık verilerek bugün ortaöğretimde öğrencilerin %25'ini kapsayan bu okulların, Plan dönemi sonunda ortaöğretimdeki nüfusun %50'sini kapsamasına çalışılması;
6. Genel liselerle, mesleki teknik okullarının ilk yıllarında, aynı oranda kültür programları uygulanarak, birinci yıl sonunda yapılan seçme sınavlıklarını düzeltmek için okullar arasında yatay geçişlere olanak verilmesini ve ancak bu geçişlerin insangücü planlarını bozacak düzeye yükseltilmesinden kaçınılması;
7. Sosyal ve ekonomik kalkınmanın gereksinim duyduğu üst düzeyde uygulayıcı insangücü ve bilimsel araştırma alanları için araştırmacı, eğitici, üretim ve hizmet süreci için yönetici yetiştirilmesi amacıyla gereken düzenlemelerin yapılması ve yüksek öğretim kurumlarının açılması;
8. Örgün eğitimde kısa sürede yetiştirilmeyen ve ekonomik kalkınmanın süratle gerektirdiği insangücünü yetiştirmek üzere, örgün eğitimle bir bütünlük sağlayacak biçimde düzenlenmesi ve örgün eğitim dışı kalmış kişilere beceri kazandıracak tek seçenek olarak üzerinde önemle durulması;
9. Temel eğitimin tümünü bitirip bir üst öğrenime devam edemeyen kişiler için çeşitli sürelerde ve modüler biçimde düzenlenen pratik sanat, tarım, turizm,

sağlık, ticaret ve endüstri okullarının geliştirilip sözkonusu sektörlerin gereksinim duyduğu insangücünü karşılayacak düzeye getirilmesi, üretim içinde de iş öncesi ve iş başında eğitimin bu okullara paralel olarak geliştirilmesi;

10. Sözkonusu pratik okulların çeşitli modüllerini bitiren öğrencilerden başarılı olanlar, örgün mesleki teknik okullara geçebilecekleri gibi, doğrudan mesleki teknik okullara girip de başarılı olamayan öğrencilerin pratik mesleki teknik okullara girmesinin sağlanması;
11. Toplumda gereksinme duyulan din görevlilerinin de Müftülükçe yapılacak düzenlemelerle yetiştirilmesine çalışılması;
12. Örgün ve yaygın eğitimin tümü arasında işbirliği ve geçişin sağlayacak bir örgütlenmeye gidilmesi hedef olarak tesbit edilmişti.

İzlenecek politika ve alınacak önlemler şu şekilde belirlenmişti (DPÖ, 1979:128-129).

1. Eğitim sistemi, en alt kademelerinden itibaren tüm fertlere, Plan hedeflerinin gerektirdiği becerileri kazandırarak çalışma hayatına katabilecek bir yapıya kavuşturulması, eğitimle üretim arasında tam bir ilişki kurularak çeşitli aşamalarda üretim sisteminin gerektirdiği teknoloji uygulayan ve teknolojiyi ülke koşullarına uyduran veya üreten araştırmacı elemanlar yetiştirilmesi;
2. Eğitim kademelerini bitirenlerin üretim süreci ve çalışma hayatında istihdam durumlarının devamlı olarak izlenmesi, bu kesimdeki gereksinmelere göre eğitim sistemi dinamik bir biçimde geliştirilerek, eğitimde değişen şartlara uyabilecek esnekliğin sağlanması;
3. Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi için öğretim program ve yöntemlerinin devamlı olarak yenilikleri yansıtıcı yönde geliştirilmesi, eğitim araçlarının uluslararası standartlara uygun sayı ve nitelik

kazandırılması, öğrenci/öğretmen ve öğrenci/derslik oranlarının modern standartlara ulaştırılması için yeterli sayıda öğretmen yetiştirilmesi ve gerekli fiziki yatırımın gerçekleştirilmesi;

4. Tüm eğitim örgütlerinin, öngörülen dönemde eğitim gelişmelerini etkili olarak uygulayacak biçimde yeniden düzenlenmelerin sağlanması ve eğitim örgütünde yapılacak yeniden düzenlemelerle araştırma-geliştirme temeline dayanan, devamlı olarak yenilikleri izleme ve ülke koşullarına uyanları seçip uygulamaya geçirme çabaları olarak ele alınması;
5. Eğitim yatırımlarından umulan yararın elde edilebilmesi için eğitim yapılarında her kademedeki ülke koşullarına uygun içerik, ölçek, alan, kullanım ve maliyet standartlarının geliştirilmesi ve Plan döneminde uygulamaya konulması;
6. Ortaöğretim kurumlarında yabancı dil eğitimine büyük ağırlık verilmesi;
7. Ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin yüksek öğrenimlerini yabancı ülkelerde devam ettirebilmeleri için gereken temel sınavlara hazırlama olanağı sağlanması olarak belirlenmişti.

1977 ile 1982 döneminde okul, öğrenci öğretmen sayıları ile öğrenci öğretmen ve okullaşma oranlarına ilişkin veriler ise Tablo 5’de verilmiştir.

1977-1978 öğretim yılında okul öncesi eğitimde kurum sayısı 24 iken 1982-1983 öğretim yılında 32 ‘ye 1,094 olan öğrenci sayısı 1,579’a, 37 olan öğretmen sayısı 56’ya, okullaşma oranı da %13’ten, %18’e yükselmiş, öğrenci öğretmen oranı ise 29.6’dan, 28.2’ye düşmüştür.

1977-1978 öğretim yılında 174 olan ilkokul sayısı, 1982-1983 öğretim yılında 165’e, öğrenci öğretmen oranı 30’dan 28.7’ye okullaşma oranı %98’den %94’e düşerken, öğrenci sayısı 18,220’den 18,749’a, öğretmen sayısı da 608’den 653’e yükselmiştir.

Tablo 5.

1977 Geçiş Yılı ile Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Eğitim
(1977-1982)

Eğitim Kademesi	1977-1978	1978-1979	1979-1980	1980-1981	1981-1982	1982-1983
<u>Okul Öncesi Eğitim</u>						
Okul Sayısı	24	24	16	29	26	32
Öğrenci Sayısı	1,094	1,106	825	1,095	1,517	1,579
Öğretmen Sayısı	37	37	29	51	54	56
Öğrenci/Öğretmen	29.6	29.9	28.4	21.5	28.1	28.2
Okullaşma Oranı (%)	13	13	10	13	17	18
<u>İlkokul</u>						
Okul Sayısı	174	167	165	166	166	165
Öğrenci Sayısı	18,220	18,353	18,344	18,113	18,179	18,749
Öğretmen Sayısı	608	610	619	622	624	653
Öğrenci/Öğretmen	30.0	30.1	29.6	29.1	29.1	28.7
Okullaşma Oranı (%)	98	98	97	93	94	94
<u>Ortaokul</u>						
Okul Sayısı	22	20	20	21	20	21
Öğrenci Sayısı	6,895	7,002	6,946	7,137	7,460	7,506
Öğretmen Sayısı	344	348	368	394	408	400
Öğrenci/Öğretmen	20.0	20.1	18.9	18.1	18.3	18.8
Okullaşma Oranı (%)	65	65	65	65	66	66
<u>Genel Liseler</u>						
Okul Sayısı	10	10	10	11	11	11
Öğrenci Sayısı	3,667	3,522	3,634	3,556	3,489	3,654
Öğretmen Sayısı	183	183	183	190	190	195
Öğrenci/Öğretmen	20.0	19.2	19.9	18.7	18.4	18.7
Okullaşma Oranı (%)	34	33	31.0	33	31	32
<u>Mesleki Teknik Liseler</u>						
Okul Sayısı	9	9	9	9	11	10
Öğrenci Sayısı	1,160	1,434	1,764	2,204	1,910	2,098
Öğretmen Sayısı	154	175	222	254	147	281
Öğrenci/Öğretmen	7.5	8.2	7.9	8.7	13.0	7.5
Okullaşma Oranı (%)	11	10	16	16	17	18
<u>Yüksek Öğretim</u>						
Öğrenci Sayısı	2,426	2,586	2,893	2,075	1,922	1,891
Okullaşma Oranı	22	23	25	18	17	16
<u>Özel Eğitim</u>						
Öğrenci Sayısı	15	33	38	44	44	46
Öğretmen Sayısı	5	7	7	8	9	9
Öğrenci/Öğretmen	3.0	4.7	5.4	5.5	4.9	5.1
<u>Yaygın Eğitim</u>						
Kursiyer Sayısı	1,905	-	2,308	1,999	2,011	1,834
Kurum Sayısı	44	-	47	53	52	54

Kaynak: DPÖ Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2000

1977-1978 öğretim yılında 22 olan ortaokul sayısı 1982-1983 ders yılında 21'e, öğrenci öğretmen oranı 20'den 18.8'e düşerken , öğrenci sayısı 6,895'den 7,506'ya, öğretmen sayısı 344'den 400'e, okullaşma oranı da %65'den, %66'ya yükselmiştir.

Genel Liseler incelendiği zaman , 1977-1978 öğretim yılında 10 olan lise sayısı, 1981-1983 öğretim yılında 11'e, 183 olan öğretmen sayısı 195'e ve 3,667 olan öğrenci sayısı 3,654'e yükselirken, öğrenci öğretmen oranı ise 20'den, 18.7'ye düşmüştür.

Mesleki ve Teknik Liselerde ise durum şöyle olmuştur. 1977-1978 yılında 9 olan meslek lisesi sayısı, 1982-83 ders yılında 10'a, 154 olan öğretmen sayısı 281'e, 1.160 olan öğrenci sayısı, 2,098'e yükselmiştir. Öğrenci öğretmen oranı ise 7.5 olarak kalmıştır.

Genel Liseler ile Mesleki Teknik Liselerde toplam okullaşma oranı ise 1977-78 öğretim yılında %45 iken, 1982-83 öğretim yılında %50 olmuştur.

Yüksek öğretimde ise, 1977-78 akademik yılında 2,426 olan öğrenci sayısı, 1982-83 akademik yılında 1,891'e, okullaşma oranı da %22'den %16'ya düşmüştür

Bu devrede özel eğitimde ise 1977-78 öğretim yılında 15 olan öğrenci sayısı 1982-83 öğretim yılında 46'ya ,öğretmen sayısı 5'den 9'a, öğrenci-öğretmen oranı da 3.0'dan 5.1'e yükselmiştir.

Yaygın Eğitimde ise 1977-78 öğretim yılında 1905 olan kursiyer sayısı 1834'e düşerken, kurum sayısı 44'ten 54'e yükselmiştir.

2.1.4.3. 1983-2002 Yıllarını kapsayan dönem

15 Kasım 1983 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından bu güne kadar olan dönemi, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planları dönemleri ile geçiş yılları dönemleri şeklinde incelenecek olursa, gelişmeler şöyle olmuştur.

23 Mayıs 1986 tarihinde, 17/1986 sayılı "Milli Eğitim Yasası" yürürlüğe girmiş ve okul öncesi eğitimden başlayarak 15 yaşına kadar eğitim zorunlu hale getirilmiştir.

Milli Eğitim Yasası ile ilkokullarda öngörülen "5 yıllık" eğitim süresi 1986-87 öğretim yılı içinde uygulanmaya konmuştur. Bu uygulama ile okul öncesi eğitim işlerlik kazanmış olup eğitim-öğretim sürdürülmüştür. 28/88 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitim Yasası", Temmuz 1988'de yürürlüğe girmiştir. KKTC ilkokullarındaki öğretmen ihtiyacının nitelikli bir şekilde karşılanabilmesi için, ilkokul öğretmeni yetiştiren Türk Öğretmen Koleji, 1989 yılında 4 yıllık bir yüksek okul seviyesine çıkarılmıştır.

KKTC ilkokullarındaki öğretmen ihtiyacının nitelikli bir şekilde karşılanabilmesi için, ilkokul öğretmeni yetiştiren Türk Öğretmen Koleji, 1989 yılında 4 yıllık bir yüksek okul seviyesine çıkarılmıştır.

Optimum kapasiteli ilkokullarda daha iyi eğitim imkanı sağlamak için, 656 sayılı Zorunlu Eğitim Tüzüğü uyarınca öğrenciler merkezi okullara taşınmaya başlanmıştır.

1977-1998 öğretim yılında kolej sınavlarına geçilmesi ile KKTC'de dört tane özel kolej (üniversiteler bünyesinde) faaliyete geçmiştir.

Ayrıca 1990-1991 öğretim yılında ise Güzel Sanatlar Ortaokulu öğretime açılmıştır.

1979 yılında ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli insangücünü yetiştirmek üzere faaliyetlerini sürdüren “Yüksek Teknoloji Enstitüsü” 1986 yılında çıkan yasa ile Kuzey Kıbrıs Eğitim Vakfına bağlı Doğu Akdeniz Üniversitesi’ne dönüştürülmüştür.

1982-1983 öğretim yılında Açık Öğretim Fakültesi öğretime başlamış, bunu 1988-1989 öğretim yılında Yakın Doğu Üniversitesi, 1990-1991 öğretim yılında ise Lefke Avrupa Üniversitesi ile Girne Amerikan Üniversitesi izlemiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planları arasında kalan 1983 ile 1987 yılları kapsayan beş yıllık devre, geçiş yılları dönemi olmuştur.

Bu dönemde okul öğrenci, öğretmen sayıları ile öğrenci öğretmen ve okullaşma oranlarına ait veriler ise şöyle olmuştur (tablo 6).

1983-1984 öğretim yılında okul öncesi kurum sayısı 39’a yükselirken, 1987-1988 öğretim yılında daha da artış göstererek bu sayı 110 olmuştur. Bu devrede 1,716 olan öğrenci sayısı 3,002’ye, 65 olan öğretmen sayısı 182’ye, okullaşma oranı ise %19’dan, %32’ye yükselirken, öğrenci öğretmen oranı 26.4’dan, 16.5’e düşmüştür.

1983-84 öğretim yılında 165 olan ilkokul sayısı 1987-1988 öğretim yılında, merkezileşmeden dolayı 158’e, öğrenci sayısı 19,580’den 16,867, öğrenci öğretmen oranı 28.9’dan, 23.7’ye düşerken, öğretmen sayısı 678’den 758’e, okullaşma oranı da %97’den %100’e yükselerek istenilen hedefe ulaşılmıştır.

1983-84 öğretim yılında 21 olan ortaokul sayısı, 1987-1988 öğretim yılında 23’e, 7,411 olan öğrenci sayısı 10,311’e, 410 olan öğretmen sayısı 520’ye, %64 olan okullaşma oranı %95’e öğrenci öğretmen oranı ise 18.1’den, 19.8’e yükselmiştir.

Tablo 6. Geçiş Yılları Döneminde Eğitim (1983-1987)

Eğitim Kademesi	1983-1984	1984-1985	1985-1986	1986-1987	1987-1988
<u>Okul Öncesi Eğitim</u>					
Okul Sayısı	39	52	61	91	110
Öğrenci Sayısı	1,716	2,050	2,536	2,552	3,002
Öğretmen Sayısı	65	76	98	121	182
Öğrenci/Öğretmen	26.4	27.0	25.9	21.1	16.5
Okullaşma Oranı (%)	19	23	28	28	32
<u>İlkokul</u>					
Okul Sayısı	165	165	164	160	158
Öğrenci Sayısı	19,580	19,960	20,387	20,781	17,963
Öğretmen Sayısı	678	707	733	751	758
Öğrenci/Öğretmen	28.9	28.2	27.8	27.7	23.7
Okullaşma Oranı (%)	97	99	99	100	100
<u>Ortaokul</u>					
Okul Sayısı	21	20	20	22	23
Öğrenci Sayısı	7,411	7,300	7,134	7,130	10,311
Öğretmen Sayısı	410	405	423	426	520
Öğrenci/Öğretmen	18.1	18.0	16.9	16.7	19.8
Okullaşma Oranı (%)	64	63	62	60	95
<u>Genel Liseler</u>					
Okul Sayısı	11	11	11	13	13
Öğrenci Sayısı	3,792	3,839	3,987	3,969	4,082
Öğretmen Sayısı	227	256	255	254	219
Öğrenci/Öğretmen	16.7	15.0	15.6	15.6	18.6
Okullaşma Oranı (%)	32.6	33	33.9	33.3	32.5
<u>Mesleki Teknik Liseler</u>					
Okul Sayısı	10	10	10	10	10
Öğrenci Sayısı	1,659	1,826	1,883	1,817	1,787
Öğretmen Sayısı	280	260	259	250	305
Öğrenci/Öğretmen	5.9	7.0	7.3	5.9	8.0
Okullaşma Oranı (%)	14.6	15.6	16	15.3	14.3
<u>Yüksek Öğretim</u>					
Öğrenci Sayısı	2,662	3,127	3,294	3,252	3,209
Okullaşma Oranı	25	26	26	24	26
<u>Özel Eğitim</u>					
Öğrenci Sayısı	51	52	67	77	96
Öğretmen Sayısı	10	11	12	14	19
Öğrenci/Öğretmen	5.1	4.7	5.6	5.5	5.1
<u>Yaygın Eğitim</u>					
Kursiyer Sayısı	2,479	1,989	1,707	1,863	1,961
Kurum Sayısı	56	55	46	45	46

Kaynak:DPÖ Ekonomik Sosyal Göstergeler 2000

Tablo 7. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Eğitim (1988-1992)

Eğitim Kademesi	1988-1989	1989-1990	1990-1991	1991-1992	1992-1993
<u>Okul Öncesi Eğitim</u>					
Okul Sayısı	108	99	109	166	106
Öğrenci Sayısı	3,401	2,896	3,174	3,308	3,618
Öğretmen Sayısı	155	106	117	167	143
Öğrenci/Öğretmen	21.9	27.3	27.1	19.8	25.3
Okullaşma Oranı (%)	57	89	98	100	97
<u>İlkokul</u>					
Okul Sayısı	153	150	149	148	145
Öğrenci Sayısı	16,867	16,488	16,514	16,290	15,964
Öğretmen Sayısı	758	790	823	808	886
Öğrenci/Öğretmen	22.3	20.9	20.1	20.2	18.0
Okullaşma Oranı (%)	100	100	100	100	100
<u>Ortaokul</u>					
Okul Sayısı	24	24	26	27	27
Öğrenci Sayısı	11,898	12,626	11,106	10,541	10,026
Öğretmen Sayısı	545	574	538	615	567
Öğrenci/Öğretmen	21.8	22.0	20.6	17.1	17.7
Okullaşma Oranı (%)	95	100	100	100	100
<u>Genel Liseler</u>					
Okul Sayısı	14	14	14	16	16
Öğrenci Sayısı	3,965	4,006	5,852	6,537	6,406
Öğretmen Sayısı	303	280	408	373	425
Öğrenci/Öğretmen	13.1	14.3	14.3	17.5	15.1
Okullaşma Oranı (%)	45.5	47.7	56.0	65.4	65.9
<u>Mesleki Teknik Liseler</u>					
Okul Sayısı	10	10	11	12	12
Öğrenci Sayısı	1,826	1,866	2,447	2,829	2,721
Öğretmen Sayısı	229	230	296	263	289
Öğrenci/Öğretmen	8.0	8.1	8.3	10.8	9.4
Okullaşma Oranı (%)	21	22.2	23.6	28.8	28.1
<u>Yüksek Öğretim</u>					
Öğrenci Sayısı	3,498	4,238	4,463	4,708	5,346
Okullaşma Oranı	26	27	26	29	35
<u>Özel Eğitim</u>					
Öğrenci Sayısı	93	115	103	113	113
Öğretmen Sayısı	17	21	27	20	19
Öğrenci/Öğretmen	5.5	5.5	3.8	5.7	5.9
<u>Yaygın Eğitim</u>					
Kursiyer Sayısı	1,633	1,485	1,267	1,886	1,128
Kurum Sayısı	49	44	43	43	41

Kaynak:DPÖ Ekonomik Sosyal Göstergeler 2000

Genel Liseler incelendiği zaman, 1983-1984 öğretim yılında 11 olan lise sayısı ,1987-1988 öğretim yılında 13'e, 3792 olan öğrenci sayısı 4,082'ye, öğrenci öğretmen oranı da 16.7'den, 18.6'ya yükselirken, öğretmen sayısı 227'den 219'a düşmüştür .

Mesleki ve Teknik Liselerde ise durum şöyle olmuştur, 1983-1984 öğretim yılında 10 olan okul sayısı 1987-1988 öğretim yılında yine aynı kalmış, 1659 olan öğrenci sayısı 1787'ye, öğretmen sayısı 280'den 305'e yükselmiştir. Öğrenci öğretmen oranı ise 5.9'dan 8.0'a yükselmiştir. .

Genel Liseler ile Mesleki Teknik Liselerde toplam okullaşma oranı 1983-1984 öğretim yılında %47.2 iken, 1987-1988 öğretim yılında %46.8'e düşmüştür.

Yüksek öğretimde ise 1983-1984 akademik yılında 2662 olan öğrenci sayısı, 1987-1988 akademik yılında 3,209'a, okullaşma oranı da %25'den, %26'ya yükselmiştir.

Bu devrede özel eğitimde 1983-1984 öğretim yılında 51 olan öğrenci sayısı 1987-1988 öğretim yılında 96'ya, öğretmen sayısı 10'dan 19'a yükselirken, öğrenci öğretmen oranı 5.1 olarak kalmıştır.

Yaygın eğitimde ise 1983-1984 öğretim yılında 2479 olan kursiyer sayısı 1987-1988 öğretim yılında 1961'e, kurum sayısı ise 56'dan 46'ya düşmüştür.

KKTC'nin ilanından sonraki ilk plan, 1988-1992 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planıdır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ise hedefler, ilke ve politikalar aşağıdaki şekilde belirlenmişti (İBYKP, 1998 : 152).

1. Okul öncesi eğitimde kapsam, yeni anaokullar ve anasınıflarının açılarak %70'e çıkarılması ve tüm ülke düzeyine yaygınlaştırılması;
2. İlkokullarda kapsamın %100 olarak korunması ve ortaokullardaki okullaşma oranının %100'e çıkarılması;
3. Orta öğretimde çağ nüfusunun %80'i kapsanarak Mesleki Teknik Eğitime ağırlık verilmesi, Orta öğretimdeki öğrencilerin %55'inin genel liselere, %45'inin ise Mesleki Teknik okullara yönlendirilmesine çalışılması;
4. Yüksek öğretimde kapsamın %30'a çıkarılmasına çalışılması idi.

İlke ve Politikalar ise şöyle belirlenmişti (İBYKP, 1988:152-153).

1. Eğitim tüm yaşamı içeren bir süreç oluşu nedeniyle bir bütün olarak ele alınmasına, bu amaçla örgün ve yaygın eğitim birbirini tamamlayacak biçimde geliştirilmesine;
2. Eğitim sisteminin, kişiye çevresini tanıma, yorumlama, ve geliştirme yetenekleri yanında, toplumun gereksinme duyacağı bilgi ve becerileri vermek üzere yeniden düzenlenerek çevreye yönelik uygulamalı derslerin etkin bir şekilde devreye sokulmasına;
- 3.. Milli eğitimin, Atatürk İlkeleri doğrultusunda milliyetçiliği, ulusal kültüre sahip çıkışı ve çağdaş uygarlığı, toplumsal barışı ve dayanışmayı manevi gücü, demokratik anlayışı, düşünce özgürlüğünü, hoşgörüyü,

araştırmacılığı, sosyal ahlak ve düşünceyi geliştirip pekiştirici nitelikte olmasına,

4. Bazı kademelerde, eğitimin ezberciliğe dayanan, kişiliği geliştirmekten çok kalıplaştırmaya iten, içeriğinin değiştirilmesinin sağlanmasına;
5. Mesleki Teknik Eğitime ağırlık verilerek piyasanın gereksinme duyduğu teknisyen seviyesindeki elemanların etkin bir şekilde yetiştirilmesine çalışılmasına;
6. Hizmetiçi eğitim üzerinde titizlikle durularak kamu yönetiminde verimliliğin artırılmasına çalışılmasına;
7. Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği sağlamak üzere ihtiyaçlı ve başarılı öğrencilere burs, kredi ve yatılı okuma imkanları sağlanarak eğitim kurumları ile araç gereçlerinin yurt düzeyinde dengeli dağılımına özen gösterilmesine;
8. Yaygın eğitim etkinliklerini artırarak, zorunlu eğitimlerini tamamlamış ancak meslek sahibi olamamış gençlere ve yetişkinlere okul veya bir işyerinde meslek sahibi olma imkanlarının sağlanmasına.

1988-1992 yıllarını kapsayan İBYKP döneminde okul, öğrenci, öğretmen sayıları ile öğrenci öğretmen ve okullaşma oranlarına ilişkin veriler tablo 7'de verilmiştir.

1988-1989 öğretim yılında 108 olan okul öncesi kurum sayısı, 1992-1993 öğretim yılında 106'ya düşerken, 3,401 olan öğrenci sayısı 3,618'a, %57 olan okullaşma oranı da %97'ye, öğrenci öğretmen oranı 21.9'dan 25.3'e yükselmiştir. Öğretmen sayısı ise 155'den, 143'e düşmüştür.

1988-1989 öğretim yılında, 153 olan ilkokul sayısı, 1992-93 öğretim yılında merkezileşmenin devam etmesi dolayısıyla 145'e, öğrenci öğretmen oranı 22.3'den

Tablo 8. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Eğitim (1993-1997)

Eğitim Kademesi	1993-1994	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997-1998
<u>Okul Öncesi Eğitim</u>					
Okul Sayısı	181	121	171	124	117
Öğrenci Sayısı	3,675	3,170	3,367	3,615	3,146
Öğretmen Sayısı	214	153	211	186	195
Öğrenci/Öğretmen	17.2	20.7	16.0	19.4	16.1
Okullaşma Oranı (%)	97	82	100	100	100
<u>İlkokul</u>					
Okul Sayısı	143	97	91	92	96
Öğrenci Sayısı	16,003	15,914	15,526	15,567	16,878
Öğretmen Sayısı	1,046	1,097	1,103	1,081	1,027
Öğrenci/Öğretmen	15.3	14.5	14.1	14.4	16.4
Okullaşma Oranı (%)	100	100	100	100	100
<u>Ortaokul</u>					
Okul Sayısı	27	28	29	29	29
Öğrenci Sayısı	9,448	9,498	9,167	9,075	9,108
Öğretmen Sayısı	574	633	668	727	803
Öğrenci/Öğretmen	16.5	15.0	13.7	12.5	11.3
Okullaşma Oranı (%)	100	100	100	90	95
<u>Genel Liseler</u>					
Okul Sayısı	15	15	14	15	15
Öğrenci Sayısı	5,751	5,445	5,649	5,512	5,543
Öğretmen Sayısı	429	394	439	483	495
Öğrenci/Öğretmen	13.4	13.8	12.9	11.4	11.2
Okullaşma Oranı (%)	59	58	56.1	54.9	49.2
<u>Mesleki Teknik Liseler</u>					
Okul Sayısı	12	12	11	13	13
Öğrenci Sayısı	2,297	2,498	2,477	2,473	2,428
Öğretmen Sayısı	308	341	348	359	397
Öğrenci/Öğretmen	7.5	7.3	7.1	6.9	6.1
Okullaşma Oranı (%)	23.7	25.6	24.6	24.6	21.5
<u>Yüksek Öğretim</u>					
Öğrenci Sayısı	7,943	8,275	8,932	10,635	11,946
Okullaşma Oranı	57	61	69	70	50
<u>Özel Eğitim</u>					
Öğrenci Sayısı	95	78	77	72	65
Öğretmen Sayısı	23	21	21	21	17
Öğrenci/Öğretmen	4.1	3.7	3.7	3.4	3.8
<u>Yaygın Eğitim</u>					
Kursiyer Sayısı	1,264	1,068	948	688	961
Kurum Sayısı	43	40	38	40	29

Kaynak: DPÖ Ekonomik Sosyal Göstergeler 2000

18'e düşerken, öğretmen sayısı 758'den 886'ya yükselmiştir. Okullaşma oranı ise %100 olarak korunmuştur.

1988-1999 öğretim yılında 24 olan ortaokul sayısı, 1992-1993 öğretim yılında 27'ye, öğretmen sayısı 545'den 567'ye yükselirken, öğrenci sayısı 11,898'den 10,026'ya, öğrenci öğretmen oranı 21.8'den 17.7'ye, okullaşma oranı ise %95'den %94'e düşmüştür.

Genel Liseler incelendiği zaman ise 1988-1989 öğretim yılında 14 olan lise sayısı 1992-1993 öğretim yılında 16'ya, öğretmen sayısı 303'den, 425'e, öğrenci sayısı 3,965'den 6,406'ya, öğrenci öğretmen oranı 13.1'den 15.1'e yükselmiştir.

Mesleki ve Teknik Liselerde ise durum şöyle olmuştur, 1988-1989 öğretim yılında 10 olan okul sayısı 1992-1993 öğretim yılında 12'ye, öğrenci sayısı 1,826'dan 2,721'e, 229 olan öğretmen sayısı 289'a, öğrenci öğretmen oranı da 8.0'dan 9.4'e yükselmiştir .

Genel Liseler ile Mesleki Teknik Liselerde toplam okullaşma oranları ise 1988-1989 öğretim yılında %66.5 iken, 1992-1993 öğretim yılında %94'e yükselmiştir .

Yüksek öğretimde ise 1988-1989 akademik yılında 3,498 olan öğrenci sayısı 1992-1993 akademik yılında 5,346'ya, okullaşma oranı da %26 olan,%35'e yükselmiştir.

Özel eğitimde ise 1988-1989 öğretim yılında 93 olan öğrenci sayısı, 1992-1993 öğretim yılında 113'e, öğretmen sayısı 17'den 19'a, öğrenci öğretmen oranı ise 5.5'den, 5.9'a yükselmiştir.

Yaygın eğitimde 1988-1989 öğretim yılında 1,633 olan kursiyer sayısı, 1992-1993 öğretim yılında 1,128'e, kurum sayısı da 49'dan 41'e düşmüştür.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (ÜBYKP) ise, hemen İBYKP'nının akabinde yapılmıştır. Bu dönem 1993-1997 yıllarını kapsamıştır..

Üçüncü Milli Eğitim Şura'sı ise 19-10 Haziran 1995 tarihinde toplanmıştır.

ÜBYKP'nda ise ilke politikalar, önlemler ile hedefler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Belirlenen ilke ve politikalar şöyleydi (ÜBYKP, 1992:407-408).

1. Eğitim, bireylere zihinsel, bedensel ve ruhsal yeterlilikler kazandıran, bireyleri, çağdaş bilgi ve becerilerle donatmayı amaçlayan etkinlikler bütünü olduğundan, bir toplumun da sağlıklı gelişmesinin ön koşulu olduğu, bu nedenle her tür ve düzeydeki okullarda çağın gerektirdiği uygulamalı eğitim yöntemleri tatbik edilerek, öğrencilere araştırmacılığa yönelik eğitim olanakları sağlanmasına;

2. Özel eğitime muhtaç çocukların çağdaş imkanlarla ve mutlu bir ortamda eğitim gereksinimlerinin karşılanmasına devam edilmesine;

3. Çağdaş eğitim programı uygulayan genel liseler yanında, kalkınma hedeflerine uygun olarak nitelikli insangücü ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Ticaret-Turizm Liseleri ve Mesleki Teknik Liseler ile yabancı dilde öğretim yapan Maarif Kolejleri'nin daha da geliştirilmesinin sağlanmasına;

4. Zorunlu eğitimden sonra eğitim olanaklarından yararlanamamış gençlerin bir mesleğe yönelmeleri ve onların sağlıklı ve dengeli olarak yetiştirilmeleri için Çıraklık ve Mesleki Eğitim Yasası kapsamındaki uygulamalara hız verilmesine;

5. KKTC'de, Türkiye'de ve Üçüncü Ülkelerde yüksek öğrenim gören öğrencilerin, eğitim ve öğrenimlerine yardımcı olmak için gerekli önlemlerin alınmasına ve özen gösterilmesine, maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin, en üst düzeye kadar öğrenim görmeleri için ekonomik koşullar da dikkate alınarak gerekli burs ve nakdi yardım uygulamasına devam edilmesine,

6. Ülkenin ihtiyaç duyduğu ve duyacağı sahalara öncelik verilmesine ve konularında uzman olabilecek düzeyde elemanlar yetiştirilmesi için teşvik ve özendirme politikaları uygulanmasına; bu çerçevede kamu yönetiminde yetkin kadroların oluşturulabilmesi amacıyla kamu yöneticisi yetiştirilmesine ağırlık verilmesine ve bu alanda uzmanlaşmaya özen gösterilmesine;

7. Ekonomik kalkınma planı ile eğitimin planlanması arasında sıkı bir ilişki ve dengenin oluşturulmasına, ülkenin kalkınmasında gerekli görülen düzeyde insan gücünün yetiştirilmesi için eğitim kurumlarının bünye ve yapısında, Milli Eğitim Yasası çerçevesinde ve maddi olanaklar ölçüsünde gerekli düzenlemelerin yapılmasına;

8. Yurt dışındaki vatandaşların ana dil eğitimi ile diğer kültürel gereksinmelerinin giderilmesine yardımcı olunmasına;

9. Eğitimin yurt kalkınmasında öncelikli bir sektör oluşu gözönünde tutularak, eğitimde gerekli yatırımların yapılmasına, eğitime daha çok kaynak tahsis edilmesine ve eğitim sektörünün rekabete açılmasına.

Önlemler ile ilgili ise şu kararlar alınmıştı (ÜBYKP, 1992:409-412).

1. Mevcut eğitilmiş insan gücünün daha verimli olmasına, çağdaş gelişmeleri takip edebilmesine olanak sağlanmasına, bu amaçla hizmetiçi eğitim olanaklarının yaygınlaştırılmasına;

2. İkinci Milli Eğitim Şura'sı kararlarının uygulamasına devam edilmesine;

3. Öğrencilere araştırmacı, yaratıcı ve bağımsız düşünebilme gücüne sahip bir kişilik kazandıracak yöntemler uygulanmasına ve yaygınlaştırılmasına; Aynı zamanda öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırılmasına;

4. Eğitimin, ülke kalkınmasındaki önemi dikkate alınarak, öğretmenlik hizmetlerinin iyileştirilmesine;

5. Öğretmenlerin ve eğitimcilerin, gelişen eğitim teknolojisinin gereklerine uyum sağlamaları için, hizmetiçi eğitim uygulamalarına önem verilmesine, öğretmenlik mesleğinin saygın bir meslek olarak devamı için, gerekli maddi ve manevi önlemlerin alınıp devam edilmesine;

6. Büyük yerleşim yerlerindeki, merkezi ilkokullarda bulunan anasınıflarının ayrı bir okul bünyesinde toplanarak, müstakil anaokulu haline dönüştürülmesi çalışmalarına devam edilmesine, bunun için gerekli önlemlerin alınmasına;

7. Okul öncesi eğitimin amaçlarına uygun olarak yürütülmesi için anaokul ve anasınıfların eğitim araç ve gereç yönünden takviye edilmesi çalışmalarının sürdürülmesine;

8. Öğrencilerin birbirlerinden etkileşimlerini sağlamak, okulların eğitim-öğretim olanaklarını artırmak, öğrencilerin eğitim düzeyini yükseltmek ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla kırsal kesimlerdeki okulların Milli Eğitim Yasası çerçevesinde merkezileştirilmesine devam edilmesine;

9. Kırsal alanlardaki küçük okulların merkezi okullara taşınmasının eğitim ve öğretim açısından öğrencilere yararlı olacağı hususunda veliler ve halkın eğitilmelerinin ve bilinçlendirilmelerinin sağlanmasına;

10. İlköğretim çağındaki çocukların, okul dışı zamanlarını değerlendirebilecekleri kitap okuma, çalışma yapabilme, spor satranç gibi sosyal faaliyetlerde bulunabilecekleri ortamların sağlanmasına;

11. Yavaş öğrenen ve özel eğitime muhtaç öğrencilerin, okul içerisinde uzman öğretmenler tarafından özel sınıflarda yetiştirilmesine ve bu hususta velilerin eğitilmesine;

12. Resim, müzik, beden eğitimi ve İngilizce derslerini veren özel ders öğretmenlerinin, optimum kapasiteli okullar yanında, diğer okullarda da ders vermelerine devam edilmesine;

13. Eğitimde verimliliğin artması için sınıf mevcutlarının optimum sayıda tutulmasına, bu amaçla merkezlere öğrenci yığılmasını önlemek için, kırsal bölgelere ortaokul ve liselerin açılmasına özen gösterilmesine, öğretime yeni açılan okulların araç-gereç ihtiyaçları süratle tamamlanmasına; Ayrıca mevcut okul binalarına, yeni dersliklerin ilave edilmesiyle, sınıf mevcutlarının optimum sayıya indirilmesi için gerekli önlemlerin alınmasına; Yeni derslikler ilave edilerek, öğrencilere gerekli optimum okul alanının ayrılmasına özen gösterilmesine; Bu çerçevede öğrencilerin belirli okullarda yığılmasını önleyecek şekilde okul standartları ve eğitim düzeylerinin her yönüyle eşit duruma getirilmesine ve büyük yerleşim yerlerindeki okul ve öğrenci yığılmasını önleyecek önlemlerin alınmasına;

14. Orta öğretim gençliğinin, ana baba ve yakın çevre ile olan iletişimi, ruh ve beden sağlığı, akademik başarı, meslek ve iş seçimi, serbest zamanı değerlendirme konularındaki problemlerinin çözümünde yardımcı olmak için, her okulda psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi yönündeki çalışmaların tamamlanmasına ve ilk aşamada her 400 öğrenciye bir rehber öğretmen verilmesine. Geliştirilmesi planlanan rehberlik hizmetleri ile lise öğrencilerinin, özellikle üniversitelerde öğrenimlerine devam edecekleri okullarda mevcut müfredat programına göre seçecekleri dersler ile üniversitede seçecekleri programlar arasında uyum sağlamalarına yardımcı olunmasına;

15. Dünyada gelişen yeni teknolojilere ayak uydurabilmek için okullardaki ders araç ve gereçlerinin takviyesinin yapılmasına; bilgisayar, vb araçlardan ders aracı olarak yararlanılması, okulların yılın en son yeniliklerine açık olmaları ve öğrencilerin çevrelerindeki konuları iyi tanımaları, gördükleri dersler ile günlük hayatta karşılaştıkları olaylar arasında bağlantılar kurabilmeleri ve gerektiğinde

geliştirilmiş becerileriyle gerekli uygulamaları yapabilmeleri için gerekli çalışmaların sürdürülmesine;

16. Öğrencilerin bilimsel tutuma ve bilimsel düşünceye sahip bir özellikte gelişimini gerçekleştirebilmesi için, fen programlarının araştırmaya dayalı ve aynı zamanda uygulamalı olarak yeniden düzenlenmesi yönündeki çalışmalara hız verilmesi amacıyla gerekli önlemlerin alınmasına devam edilmesine;

17. Olanaklar ölçüsünde, farklı yaş grubundaki ortaokul ve lise öğrencilerinin ayrı mekanlarda eğitim ve öğretimlerini sürdürmeleri için gerekli önlemlerin alınmasına ;

18. Mesleki Teknik Liselerdeki eğitimin, standart düzeyde uygulayabilmek amacı ile okullara ek bina, atölye ve laboratuvar yaparak donanımların sağlanmasına;

19. Kalkınma planları dikkate alınarak, eğitim ve öğretimin insan ihtiyacına uygun olarak yapılabilmesini sağlamak için, mesleki dallar itibarıyla ara insangücü eleman ihtiyacını, kalkınma hedeflerine ve dönemine göre (takvim halinde) ilgili kuruluşlarca saptanmasına ilişkin karar oluşturulmasına;

20. Hemşire-ebe Okulu'nun statüsünün belirlenerek okula alınacak öğrenci adaylarının bir sınava tabii tutulmasına,

21. Küçük Kaymaklı Türk Öğretmen Koleji'nin kuruluş yasasına kavuşturulmasına;

22. Yüksek Öğretim Kurumları, Kuruluş, Görev, Denetleme ve Akreditasyon Tasarısı yasallaştırılmasına ;

23. Lise üstü eğitim-öğretim kurumlarının, çok yönlü eğitim veren çağdaş kurumlar olarak gelişmelerini sağlamak üzere teşkilatlanmaları için gerekli önlemlerin alınmasına, bu çerçevede öncelikle Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin ve

diğer üniversitelerin mükemmele ulaşması ve KKTC'nin teknokrat kadrolarını yetiştirecek yeterli imkana kavuşması için gerekli desteğin sağlanmasına;

24. Eğitim endüstrisini, hizmet sektörünün itici güçlerinden biri olarak kabulünden hareketle, eğitim alanında özel girişimcilerce kurulan üniversitelerin, eğitim ve ekonomideki yerlerini almaları için gerekli önlemlerin alınmasına.

Bu dönemde belirlenen hedefler ise şöyleydi (ÜBYKP, 1992:412).

1. Köylerde ve özellikle şehirlerde, bağımsız anaokullar uygulaması yaygınlaştırılmasına ve bu amaca yönelik olarak beş yaş grubunu da kapsayacak düzenlemelerin getirilerek, okullaşma oranının yüzde yüze ulaşmasının sağlanmasına;

2. Küçük yerleşim birimlerindeki ilkokulların merkezileştirilmesine;

3. İlkokullarda ve ortaokullarda okullaşma oranının %100 olarak korunmasına;

4. Mesleki teknik eğitime ağırlık verilmesine, ortaöğretimdeki öğrencilerin %60'ının liselere ve %40'ının Mesleki Teknik Liselere yönlendirilmesine çalışmasına;

5. Yüksek öğretimin akademik, ekonomik, sosyal ve kültürel etkinliklerini artırmak amacıyla üniversitelere teşvik ve kredilendirme imkanlarının artırılmasına ve genişletilerek kampüslerin altyapı yatırımları dahil olmak üzere tamamlanması için gerekenlerin yapılmasına;

1993-1997 yıllarını kapsayan ÜBYKP döneminde okul, öğrenci öğretmen sayıları ile öğrenci - öğretmen ve okullaşma oranlarına ilişkin veriler ise şöyle olmuştur (Tablo 8).

Tablo 9. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Sonrası Geçiş Yılları Döneminde Eğitim (1998-2002)

Eğitim Kademesi	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
<u>Okul Öncesi Eğitim</u>					
Okul Sayısı	136	147	147	163	163
Öğrenci Sayısı	3,145	3,434	3,859	4,585	4,428
Öğretmen Sayısı	208	201	253	290	287
Öğrenci/Öğretmen	15.1	17.0	15.2	15.8	15.7
Okullaşma Oranı (%)	100	100	100	100	100
<u>İlkokul</u>					
Okul Sayısı	103	95	93	94	92
Öğrenci Sayısı	16,128	15,430	15,493	15,584	15,482
Öğretmen Sayısı	1,268	1,112	1,052	1,177	1,156
Öğrenci/Öğretmen	12.7	13.9	14.7	13.2	13.4
Okullaşma Oranı (%)	100	100	100	100	100
<u>Ortaokul</u>					
Okul Sayısı	31	30	28	28	28
Öğrenci Sayısı	9,213	9,740	9,713	9,867	9,444
Öğretmen Sayısı	787	721	837	774	902
Öğrenci/Öğretmen	11.7	13.5	11.6	12.7	11
Okullaşma Oranı (%)	99	100	100	100	100
<u>Genel Liseler</u>					
Okul Sayısı	18	21	22	23	23
Öğrenci Sayısı	5,581	5,480	5,593	5,764	5,966
Öğretmen Sayısı	517	819	677	668	602
Öğrenci/Öğretmen	10.8	6.7	8.3	8.6	9.9
Okullaşma Oranı (%)	51.4	54.0	58.1	62.6	65
<u>Mesleki Teknik Liseler</u>					
Okul Sayısı	14	13	13	13	14
Öğrenci Sayısı	2,148	2,029	2,071	2,177	1,985
Öğretmen Sayısı	406	408	436	438	435
Öğrenci/Öğretmen	5.3	4.9	4.7	4.9	4.6
Okullaşma Oranı (%)	19.7	20.0	21.7	23.6	21
<u>Yüksek Öğretim</u>					
Öğrenci Sayısı	11,902	12,174	11,032	11,499	12,200
Okullaşma Oranı	52.3	55.9	53.6	59.4	67.8
<u>Özel Eğitim</u>					
Öğrenci Sayısı	93	128	163	160	120
Öğretmen Sayısı	19	27	25	25	24
Öğrenci/Öğretmen	4.9	4.7	6.5	6.4	5
<u>Yaygın Eğitim</u>					
Kursiyer Sayısı	975	954	854	1,072	1,146
Kurum Sayısı	29	36	35	28	27

Kaynak: DPÖ Ekonomik Sosyal Göstergeler 2000

1993-1994 öğretim yılında 181 olan okul öncesi kurum sayısı, 1997-1998 öğretim yılında 117'ye, 3,675 olan öğrenci sayısı 3,146'ya 214 olan öğretmen sayısı 195'e, 17.2 olan öğrenci öğretmen oranı 16.1'e düşerken, okullaşma oranı %97'den %100'e ulaşmıştır.

1993-1994 öğretim yılında 143 olan ilkokul sayısı, 1997-1998 öğretim yılında merkezileşmenin devam etmesi dolayısıyla 96'ya öğretmen sayısı 1,046'dan 1,027'ye düşerken , 16,003'ten 16,878'e, öğrenci öğretmen oranı 15.3'ten 16.4'e yükselmiştir. Okullaşma oranı ise %100 olarak korunmuştur.

1993-1994 öğretim yılında 27 olan ortaokul sayısı, 1997-1998 öğretim yılında 29'a, 574 olan öğretmen sayısı 803'e yükselirken, öğrenci sayısı 9448'den 9108'e, öğrenci öğretmen oranı 16.5'den 11.3'e, okullaşma oranı da %100'den %95'e düşmüştür.

Genel Liseleri incelediği zaman ise, 1993-1994 öğretim yılında 15 olan lise sayısı, 1997-1998 öğretim yılında yine aynı kalmış öğretmen sayısı 429'dan 495'e yükselmiş öğrenci sayısı 5,751'den 5,543'e, öğrenci öğretmen oranı ise 13.4'den 11.2'ye düşmüştür.

Mesleki ve Teknik Liselerde ise, 1993-1994 öğretim yılında 12 olan okul sayısı 13'e, 308 olan öğretmen sayısı 397'ye, 2,297 olan öğrenci sayısı 2,428'e yükselirken, öğrenci öğretmen oranı 7.5'ten 6.1 düşmüştür.

Genel Liseler ile Mesleki Teknik Liselerde toplam okullaşma oranı ise 1993-1994 öğretim yılında %82.7 iken 1997-1998 öğretim yılında %70.7'e düşmüştür.

Yüksek öğretimde ise 1993-1994 akademik yılında 7,943 olan öğrenci sayısı 11,902'ye yükselmiş, okullaşma oranı ise %57'den %50'ye düşmüştür.

Bu dönemde özel eğitimde ise 1993-1994 öğretim yılında 95 olan öğrenci sayısı, 1997-1998 öğretim yılında 65'e, öğretmen sayısı 23'ten 17'ye, öğrenci öğretmen oranı ise 4.1'den 3.8'e düşmüştür.

Yaygın eğitimde ise 1993-1994 öğretim yılında 1,264 olan kursiyer sayısı, 1997-1998 öğretim yılında 961'e, kurum sayısı da 43'ten 29'a düşmüştür.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmaları yapıp Özel İhtisas Komisyonları raporlarını hazırladığı halde, plan gerçekleşmemiştir. Bu nedenle beş yıldır geçiş yılı programları yapılmaktadır.

ÜBYKP'ndan sonraki beş yıllık(1998-2002) yıllarını kapsayan devrede, okul, öğretmen, öğrenci - öğretmen ve okullaşma oranlarına ilişkin veriler tablo 9'da verilmiştir.

1998-1999 öğretim yılında, 136 olan okul öncesi kurum sayısı, 2002-2003 öğretim yılında 163'e, 3,145 olan öğrenci sayısı 4,428'e, 208 olan öğretmen sayısı 287'ye, 15.1 olan öğrenci- öğretmen oranı 15.7'ye yükselirken, okullaşma oranı %100 olarak korunmuştur .

1998-1999 öğretim yılında, 103 olan ilkokul sayısı, ilköğretim merkezileştirilmesinden dolayı 92'ye, 16,128 olan öğrenci sayısı 15,482'ye, 1,268 olan öğretmen sayısı ise 1,156'ya düşerken, öğrenci öğretmen oranı 12.7'den 13.4'e yükselmiştir. Bu devrede okullaşma oranı %100 olarak korunmuştur.

1998-1999 öğretim yılında, 31 olan ortaokul sayısı, 28'e , 787 olan öğretmen sayısı 902'ye, 9,213 olan öğrenci sayısı 9,444'e, 11.7 olan öğrenci-öğretmen oranı ise 11.0'a, %99 olan okullaşma oranı da %100'e yükselmiştir.

Genel Liseler incelendiği zaman ise, 1998-1999 öğretim yılında 18 olan lise sayısı, 2001-2002 öğretim yılında 23'e, öğrenci sayısı 5,581'den 5,966'ya, öğretmen

Tablo 10. Eğitim Bütçesi
(1992-2001)

(Cari Fiyatlarla Milyon TL.)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
MEKB Bütçesi	174,952.8	318,259.2	781,590.1	1,703,897.5	3,299,347.1	6,648,130.1	12,939,388.8	24,649,025.7	44,187,680.1	53,395,358.8
1. Eğitim Bütçesi	163,965.3	316,557.2	658,550.2	1,578,868.8	2,954,096.5	5,989,291.9	8,184,088.9	23,265,148.0	42,001,417.0	52,697,066.9
1.1. Cari Giderler	137,851.3	245,131.9	562,404.9	1,391,168.2	2,432,227.6	4,717,116.8	5,449,128.3	17,455,510.3	31,002,816.1	39,403,076.6
1.1.1. Personel Giderleri	134,518.4	239,312.8	550,351.0	1,369,470.7	2,393,476.5	4,628,479.2	5,307,935.1	17,146,910.0	30,585,065.9	38,702,541.0
1.1.2. Diğer Cari Giderler	3,332.9	5,819.1	12,053.9	21,697.5	38,751.1	88,637.6	141,193.2	308,600.3	417,750.2	700,535.6
1.2. Eğitim Yatırımları	9,071.2	21,957.2	43,454.7	69,975.0	259,893.3	690,013.8	1,199,710.9	1,556,141.9	3,248,487.1	3,197,889.2
1.3. Eğitim Transfer Giderleri	17,042.8	49,495.1	52,690.6	117,724.6	262,436.6	582,161.3	1,535,249.6	4,253,495.8	7,750,114.0	10,769,074.5
1.3.1. Burslar ve Nakdi Yardımlar	9,814.7	17,974.8	34,740.7	50,000.0	155,647.8	239,997.7	470,000.0	1,100,000.0	3,122,714.5	4,982,680.6
1.3.2. Diğer Transfer Giderleri	7228.1	31520.3	17,949.9	67,724.6	106,788.8	342,163.6	1,065,249.6	3,153,495.8	4,627,399.5	5,786,393.9

Kaynak: 1991-2001 Mali Yılı Raporları

sayısı 517'den 602'ye, okullaşma oranı ise %51.4'den, %65'e yükselmiştir. Öğrenci-öğretmen oranı ise 10.8'den, 9.9'a düşmüştür.

Mesleki ve Teknik Liselerde ise, 1998-1999 öğretim yılında 14 olan okul sayısı yine 14 olurken, 5.3 olan öğrenci-öğretmen oranı 4.6'ya, öğrenci sayısı 2,148'den, 1985'e, 406 olan öğretmen sayısı 435'e, %19.7 olan okullaşma oranı ise % 21.0'a yükselmiştir.

Genel Liseler ile Mesleki Teknik Liselerde toplam okullaşma oranı ise 1998-1999 öğretim yılında %71.1 iken, 2002-2003 öğretim yılında %88.26'ya yükselmiştir.

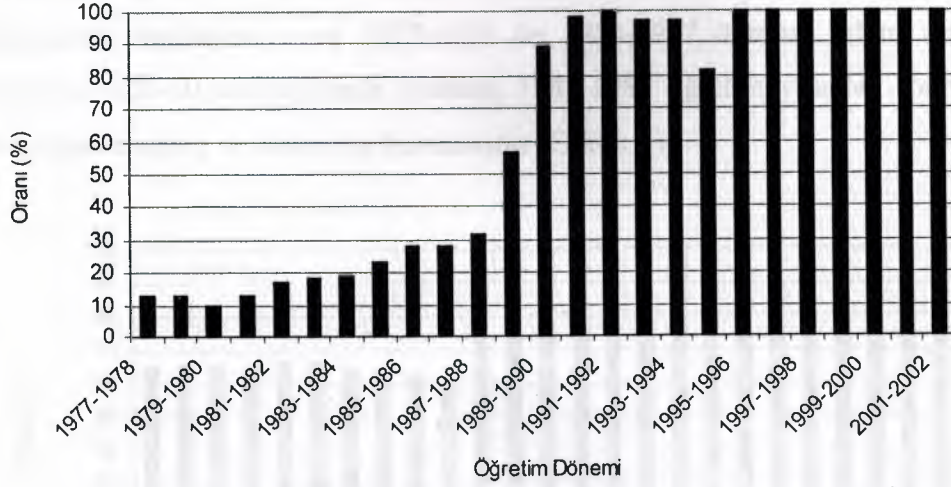
Yüksek öğretimde ise, 1998-1999 öğretim yılında 11,902 olan öğrenci sayısı, 2002-2003 öğretim yılında 12,200'e, okullaşma oranı %52.3'den %67.6'ya yükselmiştir.

Bu dönemde özel eğitimde, 1998-1999 öğretim yılında 93 olan öğrenci sayısı, 2002-2003 öğretim yılında 120'ye, 19 olan öğretmen sayısı 24'e, 4.9 olan öğrenci-öğretmen oranı da 5.0'a yükselmiştir.

Yaygın eğitimde ise, 1998-1999 öğretim yılında 975 olan kursiyer sayısı, 2002-2003 öğretim yılında 1,146'ya yükselirken, 29 olan kurum sayısı ise 27'ye düşmüştür.

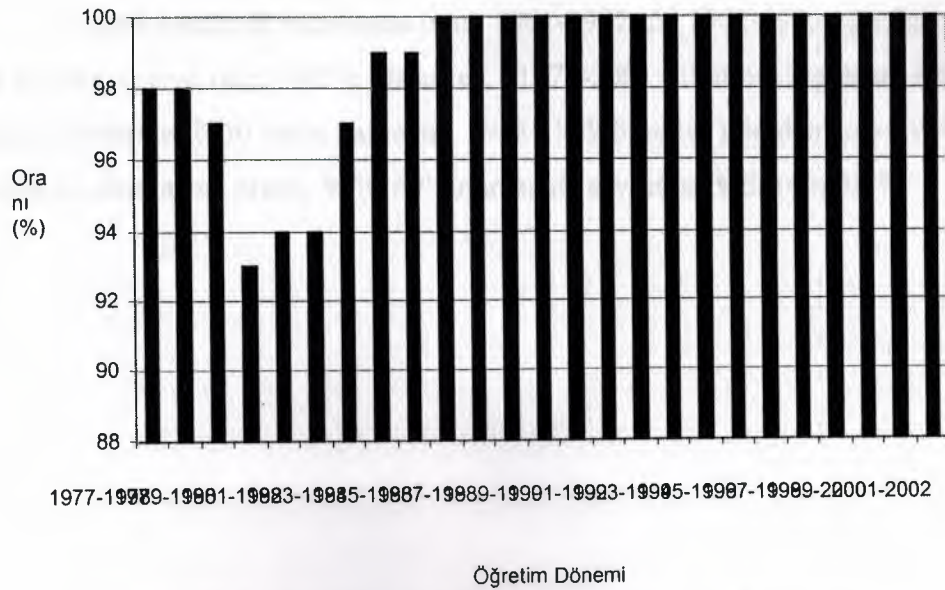
2.1.4.4. 1977-2001 Dönemi Okullaşma Oranlarının Genel Değerlendirmesi

Planlı dönemi kapsayan 1977-2001 yıllarında okullaşma oranlarının genel bir değerlendirmesi yapıldığında, 1977-1978 öğretim yılında okul öncesi eğitimde %10'larda olan okullaşma oranı, 1979-1980 öğretim yılında en düşük seviyede olurken, 1988-1989 öğretim yılında yükselmeye başlayarak %100 seviyesine ulaşmıştır. 1995-1996 öğretim yılından itibaren de istikrarını koruyarak aynı seviyede kalmıştır(Grafik 6).

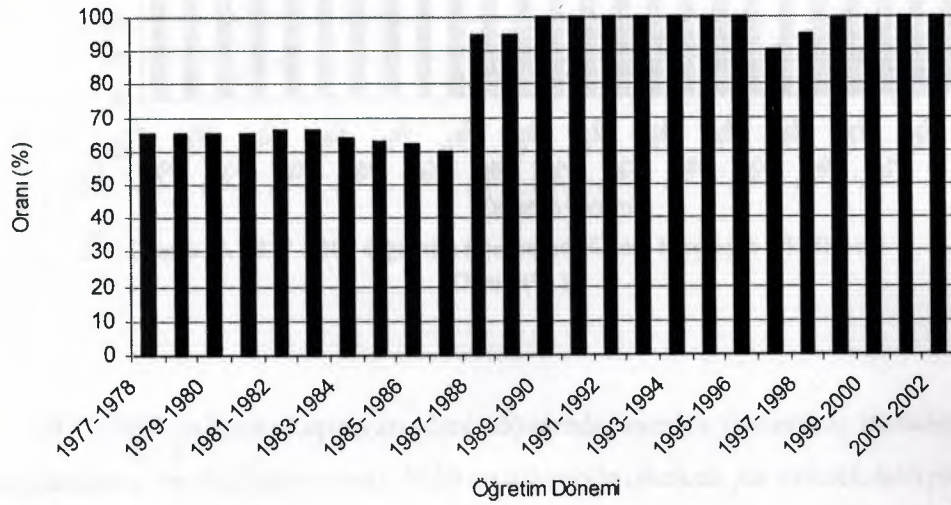
Grafik 6. 1977-2001 Öğretim Dönemi Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı (%)

1977-2001 yıllarını kapsayan dönemde ise ilkokullarda okullaşma oranı, özellikle 1986-1987 öğretim yılından sonra hiç değişmemiş ve %100 olarak korunmuştur. Bu dönemde en düşük okullaşma oranı %93 ile 1980-1981 öğretim yılında olmuştur (Grafik 7).

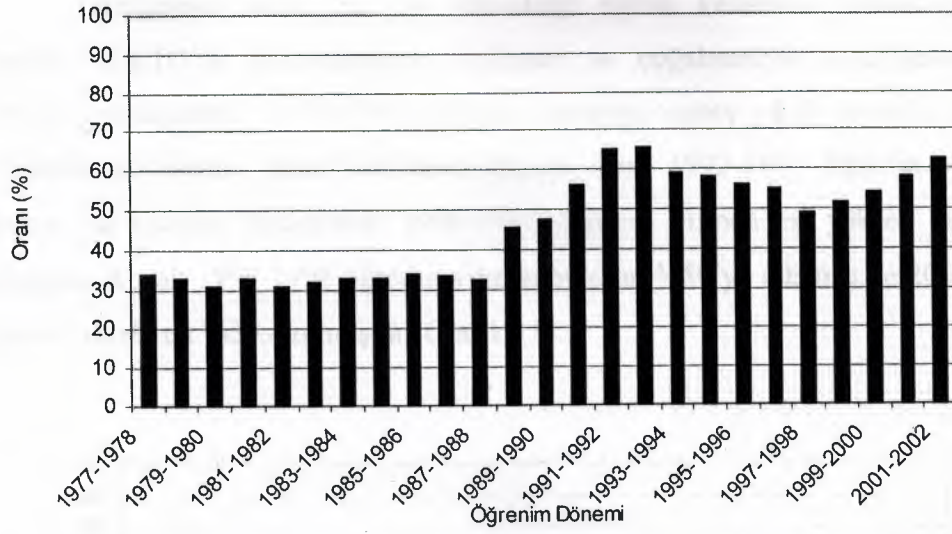
Grafik 7. 1977-2001 Döneminde İlkokullarda Okullaşma Oranı

Zorunlu eğitimin üçüncü kademesi olan ortaokullarda, 1977-2001 yılları döneminde okullaşma oranı 1977-1978 ile 1986-1987 öğretim yılları arasındaki dönemde %60-70 seviyelerinde olurken, 1987-1988 öğretim yılından sonra %100 seviyesine ulaşmış ve istikrarını korumuştur (Grafik 8).

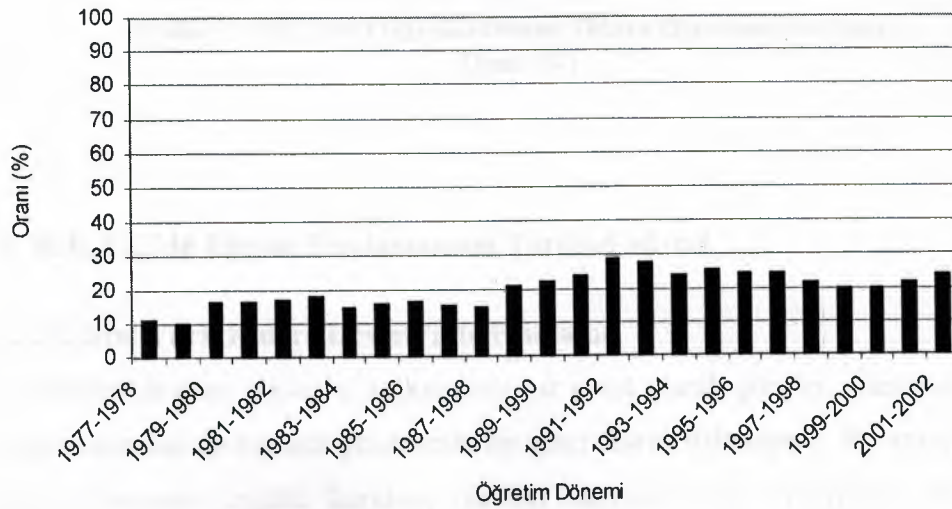
Grafik 8. 1977-2001 Döneminde Ortaokullarda Okullaşma Oranı (%)

Genel Liselerde okullaşma oranı 1991-1992 ile 1992-1993 öğretim yıllarında en yüksek seviye olan %65'e ulaşırken, 1977-2001 yıllarını kapsayan onbir yıllık planlı dönemde %30'larda kalmıştır. 1988-1989 öğretim yılından sonra yükselmeye başlayan okullaşma oranı, %50-60'lar arasında seyretmektedir(Grafik 9).

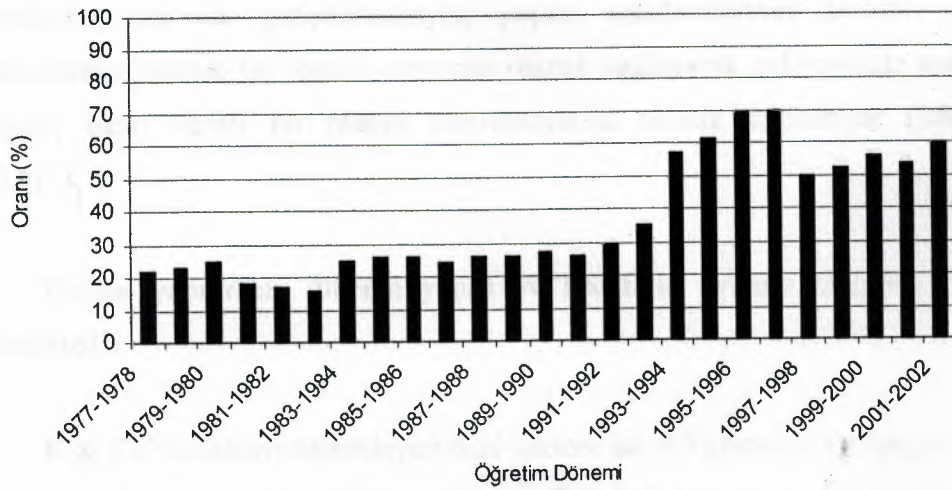
Grafik 9. 1977-2001 Öğretim Döneminde Genel Liselerde Okullaşma Oranı (%)

1977-2001 yıllarını kapsayan planlı dönemde, meslek liselerinde istenilen hedefe ulaşamamış ve okullaşma oranı %20 civarlarında olurken ,en yüksek seviyeye 1991-1992 ile 1992-1993 öğretim yıllarında ulaşmıştır (Grafik 10).

Grafik 10. 1977-2001 Öğretim Dönemi Meslek Liselerinde Okullaşma Oranı (%)

Okullaşma oranının en çok yükseldiği eğitim kadamesi yüksek öğretim olmuştur. KKTC'de üniversitelerin açılması ve çoğalmasıyla okullaşma oranı %70'lere yaklaşmıştır. 1977-1991 yıllarını kapsayan onbeş yıllık devrede, yüksek öğretimde okullaşma oranı %30'ların altında iken, 1992-1993 öğretim yılından itibaren yükselmeye başlayarak 1996-1997 öğretim yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Ancak 1997-1998 öğretim yılında bu oran %50'ye düşmüş ve 2001-2002 öğretim yılında da %59.4 olmuştur (Grafik 11).

Grafik 11. 1977-2001 Öğretim Dönemi Yüksek Öğretimde Okullaşma Oranı (%)

2.2. K.K.T.C'de Eğitim Planlamasının Tarihsel Süreci

2.2.1. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Planlama

Gelişmekte olan ülkelerde, kalkınmada bir umut olarak görülen planlama, Kıbrıs Türkü tarafından da topluca gelişmenin bir aracı olarak özlenmiştir. Bu amaçla, 1976 yılında Planlama Örgütü kurulup, işlerliği sağlanmış ve bu örgütçe, bazı plan denemelerine de girişilmiş olmakla beraber, özellikle ekonomik büyüklüklere hakim olunamaması nedeniyle geniş kapsamlı bir plan hazırlanamamıştır.

1974 Barış Harekatı'ndan önceki dönemde Kıbrıs Türkü, ada nüfusunun beşte birini ve yaratılan GSMH'nın ancak yüzde beşine sahip, işsizlik oranı yüksek, dışa göç eden bir tarım topluluğu niteliğinde idi. Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası, ülkede kaynakları tam ve en etkin bir biçimde kullanarak, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı sürekli ve bir bütün halinde gerçekleştirecek planlı kalkınmayı kurumlaştırmıştır.

1975-1977 döneminde elde edilen olumlu gelişmeler, planın sosyal hizmetlerin daha da geliştirilmesiyle, yaşam standartlarının devamlı olarak yükselmesine yönelik bir içeriği olmasına olanak sağlayarak gelişmelerle geçirilen deneyler, uzun vadeli bir planın hazırlanmasına olanak sağlamıştır (BBYKP, 1979.8).

Planlar yapılırken, ülkenin yapısı ve hedefiyle uyumlu olan bir bileşim seçilmektedir.

K.K.T.C'de ülkeyi düzenleyici özel sektöre ise yol gösterici ve denge kurucu nitelikte teşvik edici planlar uygulanmaktadır. K.K.T.C Anayasasının bir gereği olarak sürdürülen plan ve planlama faaliyetleri, serbest rekabete dayalı piyasa sistemini desteklemeyi, zayıf ve noksan taraflarını iyileştirmeyi ve piyasa ekonomisinin işbirliğini etkinleştirmeyi hedef almaktadır. Bu nedenle Planlar, K.K.T.C'de ekonomi politikasının önemli bir aracıdır (ÜBYKP, 1992:1)

K.K.T.C'nin ortaya koyduğu plan bileşimi ise şöyle bir özellik göstermektedir.

K.K.T.C 1977 yılında, planlı ekonomiye geçişi sağlamak, ekonomiye yön vermek ve üretim faktörlerinin tam kullanımını sağlamak amacı ile bir geçiş yılı programı hazırlamış ve uygulamaya koymuştur. Program genel olarak seçilen amaçlara ulaşılabilmesi bakımından devletçe alınması gereken önlemleri belirleyen ilk planlı çalışmadır.

K.K.T.C'deki planlar beşer yıllık vadeli planlar olarak hazırlanmakta ve özel kesime yol gösterici, kamu kesimine de emredici niteliktedir. Planların demokratik olarak hazırlanması, Bakanlar Kurulunda onaylanması, mecliste tartışılarak yasallaşması ve hükümet tarafından uygulanması öngörülmüştür. Planlar hazırlanırken ise Özel İhtisas Komisyonları oluşturularak, tüm sivil toplum örgütlerinin katılımı sağlanmaktadır.

Planlar tek aşamalı veya çok aşamalı olarak yapılabilir. K.K.T.C'de planlar üç aşamalı olarak, büyükten küçük ölçeğe doğru(makrodan mikroya doğru) yapılmaktadır. Bunlar makro plan, sektörel programlar (yıllık programlar) ve proje seçimidir.

2.3. KKTC'de Eğitim Planlarının Hazırlanması ve Kabulü

Devlet Planlama Örgütü, bakanlıklarla yakın işbirliği kurarak çalışır ve bakanlıklarla bağımsız daire müdürlüklerinden ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) ile diğer kuruluşlardan gerekli ve yeterli istatistiki bilgileri derleme yetkisine sahiptir. Bu nedenle ilk önce Eğitim Bakanlığı ile de yakın ilişki kurarak tüm istatistiki bilgileri toplar. 1978 sayılı DPÖ Yasası gereği tüm Devlet Kamu Kuruluşları, DPÖ ile en yüksek derecede işbirliği yapmak ve çalışmaların en etkin şekilde sonuçlanmasına yardımcı olmakla yükümlüdürler.

Sosyal hedefler içinde yer alan eğitim hedefleri ile politikalarının saptanmasına teşkil edecek hususlar, Yüksek Planlama Kurulu'nda ele alınır ve bu hususlar hakkında Sosyal ve Ekonomik Konseyin görüşlerine başvurulmaktadır. Bu kurulda tekrar görüşülen hedefler ile politikalar saptanır ve Bakanlar Kurulu'nda görüşülerek, Resmi Gazete'de yayımlanır. Planın bir parçası olarak hazırlanan Yıllık Programlar ise, Sosyal ve Ekonomik Konseyin görüşleri alınarak, Yüksek Planlama Kurulu programları inceleyerek bir raporla Bakanlar Kurulu'na sevk eder. Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen Yıllık programlar ise en geç 1 Ekim' de Resmi Gazete'de yayınlanarak kesinlik kazanır.

Yıllık programlar, bütçeler ve iş programlarından önce hazırlanır. Devlet Bütçesi ile KİT'lerinin özel yasa ile kurulan kuruluşların ve yerel kuruluşların bütçeleri ve iş programları yıllık programlara uygun olmak zorundadır.

Yine eğitim sektörü, bu yıllık programların bir parçası halinde hazırlanmaktadır.

Resmi Gazete'de yayımlanıp, resmi belge haline gelen hedefler ile politikalara dayanılarak uzun vadeli plan hazırlanır. Uzun vadeli planın, DPÖ'nce Başbakanlığa sunulmasından başlayarak, yedi gün içinde Yüksek Planlama Kurulu toplanır ve planı inceleyerek kabul edilmiş bulunan ana hedeflere uygun olup olmadığını bir raporla Bakanlar Kurulu'na bildirir. Tüm bu işlemlerin yürütülmesini DPÖ yapar.

Uzun vadeli planın, Bakanlar Kurulu'nda on gün içinde incelenerek kabul edilmesinden sonra, KKTC Cumhuriyet Meclisi'ne gönderilir. Uzun Vadeli Planın yasa olarak kabul ve yürürlüğe konması için, bunun yürürlüğü ve bütünlüğünün korunması amacıyla da özel yasa yapılır.

Yine eğitim sektörü ise bu planın bir parçası olarak yer almaktadır..

Makro model, orta vadeyi öngören bir plan çeşidir ve ekonomideki büyüklüklerin boyutlarını ve büyüyen hedeflerin bir model yardımı ile belirlemektedir.

K.K.T.C'de şu ana kadar üç tane beş yıllık Kalkınma Planı yapılmıştır.

Birinci Beş Yıllık kalkınma Planı (BBYKP)	1978-1982
İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (İBYKP)	1988-1992
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (ÜBYKP)	1993-1997

BBYKP ile İBYKP arasında kalan dönem olan 1983 ile 1987 yılları geçiş yılı dönemleri olmuştur.

İkinci geçiş yılı dönemi ise ÜBYKP'ndan sonraki, günümüze kadar olan dönemdir. Yıllık programlar ise, her yıl Planın bir dilimi olarak hazırlanmaktadır.

2.4.KKTC'de Eğitimin Ekonomik Boyutu

2.4.1. Eğitime Yapılan Harcamalar

Harcama türleri eğitim harcamalarının, bütçe deyimiyle, ekonomik ayırımını ifade etmektedir. Bu ayırmadan cari, yatırım ve transfer harcamaları şeklinde bahsedilebilir. Harcama türlerine göre, KKTC'deki eğitim harcamaları Tablo 10'da gösterilmiştir.

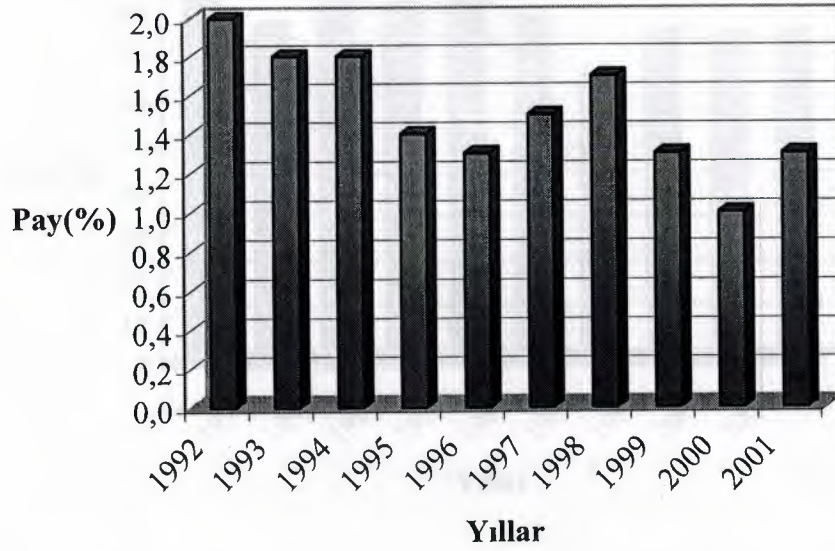
Cari giderler, eğitim sisteminde kısa vadede kullanılan yararları genelde bir mali yıl içinde ortaya çıkan ve bu süre içinde yenilenen ödemelerdir. Bunlar maaş ve ücretler, yolluklar, tazminatlar gibi personel giderleri, işletme bakım ve onarım harcamaları, demirbaş alımları, kırtasiye araç-gereç gibi tüketim harcamaları, kişi ve kurumlara ödenen danışmanlık gibi hizmet alımları ve diğer harcamalardır.

KKTC'de son on yıllık (1992-2001) dönem incelendiği zaman, Eğitim Bütçesinde cari giderlerin payı %1 ile %2 arasında değiştiği görülmektedir. 2000 yılında Eğitim Bütçesinde en düşük cari harcama yapılırken, 1992 yılında %2'lik en yüksek cari harcama yapılmıştır (Grafik 12).

Tablo 11. Eğitim Bütçesi ile İlgili Göstergeler
(1992-2001)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1. Devlet Bütçesinde Eğitim Bütçesindeki Payı (%)	12.4	12.6	10.0	11.5	12.1	11.9	7.7	12.1	12.6	10.7
2. Eğitim Bütçesinde Cari Giderlerinin Payı (%)	84.0	77.4	85.4	88.1	82.3	78.8	76.5	75.0	73.8	74.7
2.1. Eğitim Bütçesinde Personel Giderlerinin Payı (%)	82.0	75.6	83.6	86.7	81.0	77.3	64.8	73.7	72.8	73.4
2.2. Eğitim Bütçesinde Diğer Cari Giderlerinin Payı (%)	2.0	1.8	1.8	1.4	1.3	1.5	1.7	1.3	1.0	1.3
3. Eğitim Bütçesinde Eğitim Yatırımlarının Payı (%)	5.5	6.9	6.6	4.4	8.8	1.5	14.6	6.7	7.7	6.0
4. Eğitim Bütçesinde Transferlerin Payı (%)	10.4	6.7	8.0	7.5	8.9	9.7	18.8	18.2	18.4	20.5
4.1. Eğitim Bütçesinde Burs ve Nakdi Yardımların Payı (%)	6.0	5.7	5.3	3.2	5.3	4.0	5.7	4.7	7.4	9.5
4.2. Eğitim Bütçesinde Diğer Transferlerin Payı (%)	4.4	1.0	2.7	4.3	3.6	5.7	13.1	13.5	11.0	11.0

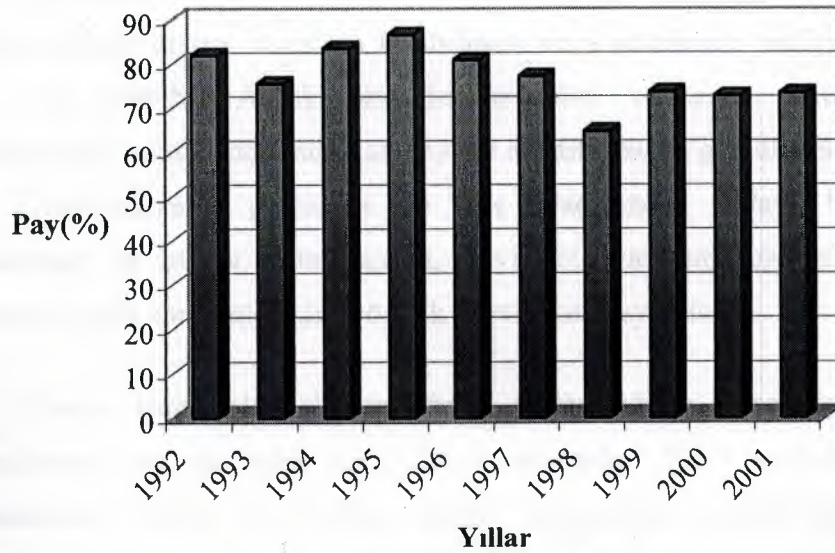
Kaynak: 1992-2001 Mali Yılı Raporları

Grafik 12. KKTC Eğitim Bütçesinde Diğer Cari Eğitim Giderlerinin Payı (%)

Ekonomi kuramında, kısa vadede sermaye harcamaları sabit, cari maliyetleri ise değişken olarak kabul edilmesine karşın, uygulamada cari maliyetlerin de büyük ölçüde sabit olduğu görülmektedir. Bu durumun sebeplerinden bir tanesi bütçe süresi, diğeri de devletin yüklenmiş olduğu zorunlu harcamalardır.

Her mali yılın bütçesi, hazırlık, onay, uygulama ve denetim olmak üzere dört aşamada incelenir. Eğitim harcamaları sözkonusu olduğunda, bütçenin büyük kısmının personel harcamalarına gittiği görülmektedir (Tablo11). KKTC’de son on yıllık (1992-2001) dönem incelendiği zaman personel giderlerinin eğitim bütçesindeki payının %68.8 ile %86.7 arasında değiştiği görülmektedir. En yüksek oran 1995 yılında olurken, 1998 yılında en düşük seviyede olmuştur (Grafik 13).

Grafik 13 . KKTC Eğitim Bütçesinde Personel Giderlerinin Payı (%)

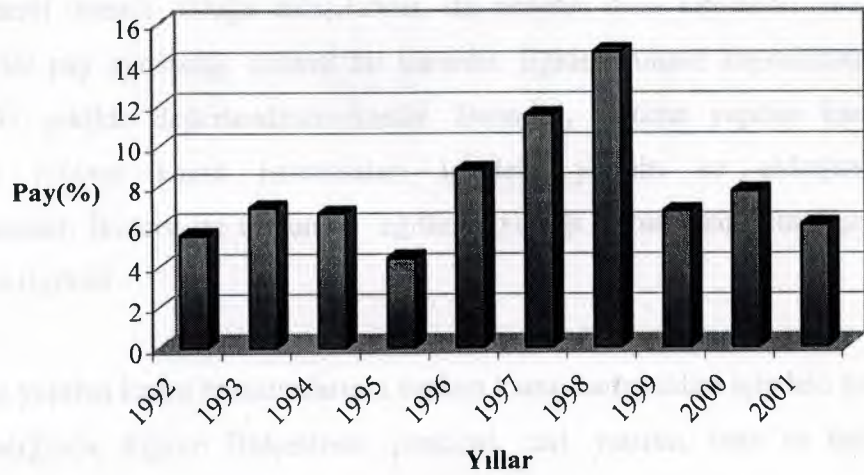
Eğitimde niteliğin yükseltilmesine yönelik daha yüksek teknoloji kullanılması, daha nitelikli personel istihdamı veya mevcut öğretmenlerin niteliklerinin yükseltilmesi gibi programlar genellikle ek harcamalar gerektirir.

Ancak bu tür harcamaların sınıf tekrarlarını ve okul terklerini azaltıcı etkisi olduğu düşünülürse, orta ve uzun vadede bütçeye eklenen yükün aynı etki oranında sıfırlanacağı görülebilir.

Gerçekten de yüksek sınıf tekrarı ve okul terk oranları eğitim bütçesinin bir kısmının boşa harcanmasını gerektirebilir. Ancak okullaşmanın her kademede %100 olduğu KKTC’de bunlar sözkonusu olmayıp, yüksek oranda sınıf tekrarı da mevcut değildir. Zorunlu eğitimin süresinin uzatılması, eğitim maliyetini artırıcı etkide bulunabilir. Birim öğrenci maliyetlerinin, pahalı binalar ile ekipmanlar, daha yüksek nitelikte bilgiye sahip öğretmen istihdam etme gereği gibi nedenlerden dolayı devletin daha az katkıda bulunması veya bu kademelerde okullaşma oranlarının

düşük seviyelerde tutulması maliyet azaltıcı yaklaşımlar olarak ileri sürülebilir. Ancak zorunlu eğitim için, devletin bu kademede eğitimi bütün vatandaşlarına ücretsiz sağlamayı taahhüt etmesinden dolayı, böyle yaklaşımlar söz konusu olmaz. Bu kademelerde eğitim süresinin kısaltılması veya artırılması maliyet azaltıcı bir etkiye yol açabilir. Ancak niteliklerden ödün vermeden eğitim süresinin kısaltılmasının olası olduğunun kamuoyuna anlatılmasında güçlük çekeceğinden ve bunu başaramamanın gerçekten de güç olacağından dolayı bu yöntemin uygulanması da güçtür. Öte yandan, böyle bir yaklaşım eğitimin çocukların ekonomik olarak sömürülmesine yönelik işlevini zedeleyebilir.

Yatırım harcamaları ele alındığında, toplam eğitim bütçesi içindeki eğitim yatırımlarının son on yıllık (1992-2001) dönemde %6-7 seviyesinde kaldığı görülmektedir (Tablo 11). Toplam eğitim bütçesinden yapılan eğitim yatırım harcamaları bu dönem içinde, 1995'deki en düşük seviyesi olan %4.4'ten, 1998'de en yüksek seviyesi olan %14.6'ya çıkmıştır (Grafik 14).

Grafik 14 KKTC Eğitim Bütçesinde Eğitim Yatırımlarının Payı (%)

Yeni eğitim tesisleri inşasından önce bazı sorulacak sorular vardır. Bunlardan birisi, mevcut binaların kapasite kullanım oranlarının artırılması ile ne kadar yeni yatırımdan kaçınılabileceğidir. Hem kapasite kullanım oranlarının artırılması yaklaşımı, hem de merkezi okul sistemleri (merkezileştirme) yaklaşımı bir

başka soruyu gündeme getirir. Bu ise optimal okul büyüklükleri ne olmalıdır sorusudur. Okul büyüklüğü optimal düzeyin üzerine çıktığında, maliyet azaltma yerine artırma bir etki ile karşılaşılabilir.

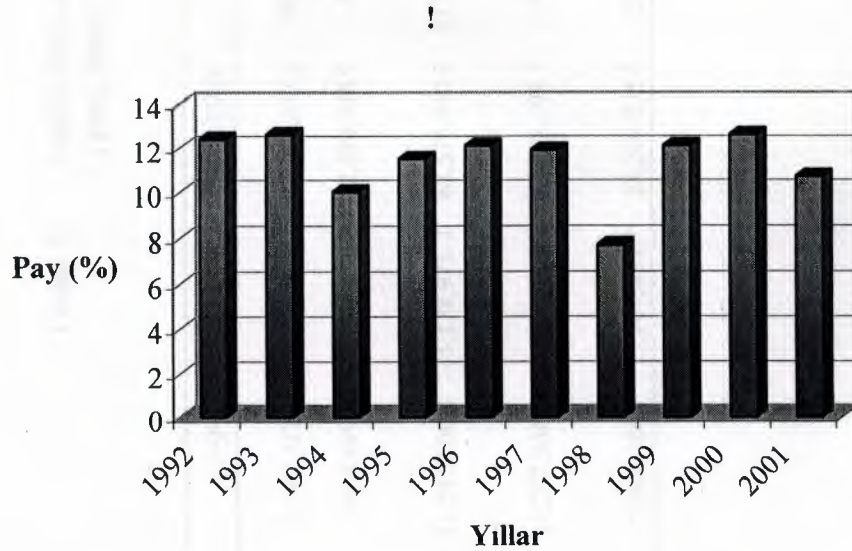
Bir başka soruda eğitim yatırım harcamalarının zamanlanmasıyla ilgilidir. Okul bina ve tesislerinin inşaatı için seçilecek en uygun zaman, inşaat sektörünün kısmen atıl ve yeni işlere istekli olduğu zamandır. Bu zamanlamanın etkili bir şekilde yapılabilmesi için, bu harcamaları yapacak piyasa hakkında iyi bilgilendirilmiş olmaları gerekir. Eğer bu yapılabilirse, eğitim bütçesinde çok büyük miktarlar tasarruf yapılabilir. Bu inşaatlar yapılırken aşırı lüksten kaçınarak sermaye maliyetlerinin düşürülmesi ise bir başka tasarruf sağlayıcı yoldur.

Eğitime yapılan harcamalar, ekonomik büyümeyi uyarmada önemli bir rol oynamaktadır (Psacharopoulos ve Woodhall 1985:15) . Gelişmekte olan ülkeler ele alındığında, eğitime yapılan yatırımın gerek sosyal, gerekse kişisel getirisi oldukça fazla olduğundan (Woodhall 1987:23), eğitim harcamalarının artırılmasının kalkınma açısından ne denli önemli olduğu anlaşılabilir. Bu nedenle mali kaynaklar içinde eğitime ne kadar pay ayrılacağı önemli bir karardır. Eğitime ulusal kaynaklardan ayrılan pay iki şekilde değerlendirilmektedir. Birincisi, eğitime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki yerinin ne olduğunun değerlendirilmesidir. İkincisi ise toplumun eğitime ayırdığı kaynakların ulusal gelir içindeki yeriyle ilgilidir.

Eğitime yapılan kamu harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki payı gözönüne alındığında, Eğitim Bütçesinde, personel, cari, yatırım, burs ve nakdi yardımlar, transferlerin oranları değerlendirilmektedir. Ayrıca eğitim bütçesinin, devlet bütçesindeki payı da değerlendirilmektedir.

Bu oranların zaman içindeki gelişimi, kamu sektörü içindeki kaynak tahsis kararlarına temel oluşturacak önemli bilgiler sağlayabilir. Bu oranlara esas teşkil eden değerin zaman içindeki artış oranlarının karşılaştırılması da önemli bilgiler sağlayabilir.

KKTC’de Eğitim Bütçesinin toplam Devlet Bütçesi içindeki payı on yıllık dönem (1992-2001) itibarı ile incelendiğinde (Tablo 10 ve 11) sunulan oranlara ulaşılmaktadır. Eğitim bütçesinin devlet bütçesindeki payının, dönem başında %12.4 seviyede, 1993 yılında en yüksek seviye olan %12.6 çıktığını, 1998’de en düşük seviye olan %7.7 düştüğünü, 2000 yılında tekrar %12.6 yükseldiğini ve 2001 yılında da %10.7 olduğu görülmektedir. Eğitimin kamu harcamaları içindeki payındaki değişikliklerin esas olarak yatırım harcamalarındaki göreceli artış ve azalışlarında kaynaklanmaktadır (Grafik 15).

Grafik 15. KKTC Devlet Bütçesinde Eğitim Bütçesinin Payı (%)

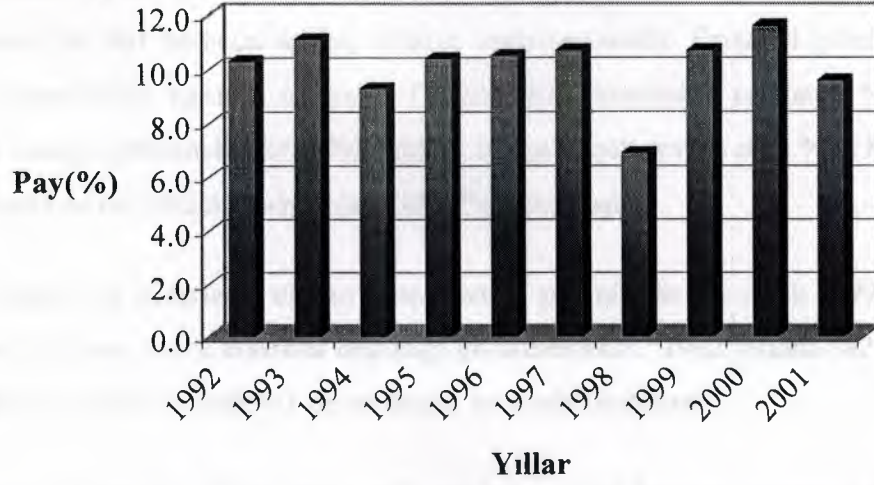
KKTC’nin, on yıllık (1992-2001) dönemde toplam kamu harcamalarında eğitime ayrılan pay, OECD ortalaması olan %12.1’inn altında kaldığı görülmektedir. (OECD 1997:75) Tablo 11’den de görüleceği gibi, kamu giderlerinden, eğitim bütçesinin payının, on yıllık bu dönemde %10-11 seviyesinde olduğu görülmektedir. 1998 yılında en düşük seviye olan %6.9 olmuş, 2000 yılında ise en yüksek seviyeye %11.6’ya ulaşmıştır (Grafik 16).

**Tablo 12. Devlet Bütçesi
(1992-2001)**

(Cari Fiyatlarla Milyon TL.)

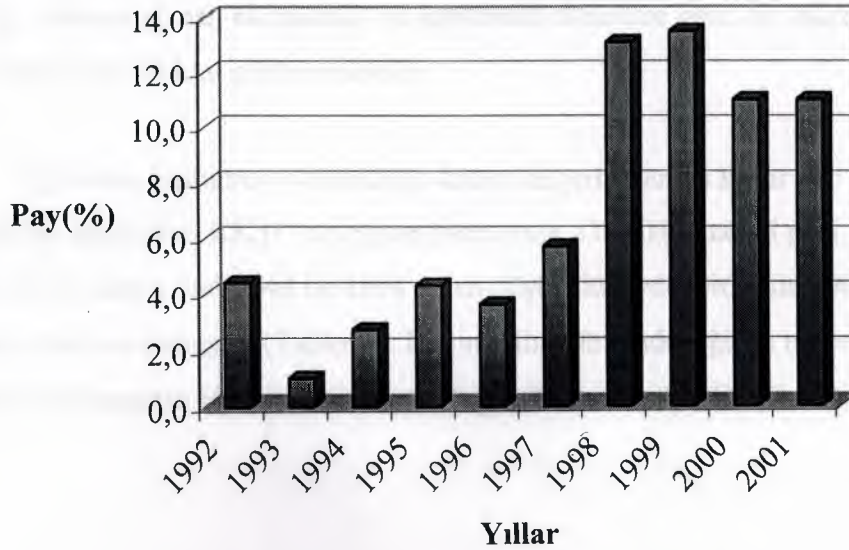
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Devlet Bütçesi Toplamı	1,322,787.9	2,504,274.9	6,591,417.7	13,655,393.2	24,381,237.1	50,160,862.1	105,910,719.5	192,191,956.4	332,228,068.6	492,609,666.7
Toplam Yatırımlar	93,006.4	354,592.8	608,899.4	850,372.3	2,594,348.9	6,100,817.7	14,368,030.0	19,704,392.4	36,132,753.1	34,407,771.8
GSMH	4,037,702.2	6,941,224.3	16,581,566.8	35,178,971.7	63,576,940.3	117,683,403.8	231,805,932.5	407,069,775.4	651,380,055.0	1,070,424,473.0
GSYİH	4,013,496.4	6,828,157.3	16,297,966.2	34,717,616.5	63,281,198.5	117,347,285.3	231,333,456.6	403,627,927.7	649,946,396.2	1,069,152,373.8
Kamu Giderleri	1,591,883.3	2,849,757.3	7,041,086.1	15,141,637.7	28,204,835.0	55,841,757.9	118,751,464.7	215,876,548.6	360,945,539.0	546,167,803.8

Kaynak: 1992-2001 Mali Yılı Raporları

Grafik 16. KKTC Eğitim Bütçesinde Kamu Harcamalarının Payı (%)

KKTC’de eğitim bütçesinde diğer transferler on yıllık dönem (1992-2001) itibarı ile incelendiğinde (Tablo 11), Tablo 9’da sunulan oranlara ulaşılmaktadır. Diğer transferlerin, eğitim bütçesindeki payının 1992 yılında %4 seviyesinde, 1999 yılında ise en yüksek seviye olan %13.5’e çıktığını, 1993 yılında en düşük seviye olan % 1.0’a düştüğünü ve 2001 yılında da % 11.0 olduğu görülmektedir (Grafik 17)

Grafik 17. KKTC Eğitim Bütçesinde Transferlerin Payı (%)

Tablo 11’de gözlenecek bir başka nokta, eğitim bütçesindeki personel harcamaları ile cari harcamaları bir istikrar sağlamamasıdır. Personel giderlerini, eğitim bütçesindeki payının on yıllık (1992-2001) dönemde ortalama % 70-80 arasında olduğu görülmektedir. 1998 yılında ise en düşük seviye olan %64.8 olmuş, 1995 yılında da en yüksek seviye olan %86.7’ye ulaşmıştır.

Diğer cari giderlerin eğitim bütçesindeki payının ise on yıllık (1992-2001) dönemde ortalama %1-2 arasında değiştiği görülmektedir. 1992 yılında %2 olan en yüksek seviye, 2000 yılında %1 ile en düşük seviyede olmuştur.

Aynı dönemde, eğitim bütçesinde yapılan transfer harcamalarının on yıllık bu dönemde arttığı gözlemlenmiştir

2.4.2. Eğitim Bütçesinin GSMH ve GSYİH İçindeki Yeri

Günümüzde eğitim hizmeti siyasal, ekonomik ve toplumsal düzeni ne olursa olsun tüm ülkelerde kamu ekonomisine sunulmaktadır. Eğitimin parasız bir hizmet olduğunun kabul edilmediği ABD, Kanada gibi piyasa ekonomisinin ileri olduğu ülkelerde bile, eğitim hizmetlerinin yürütülmesi için finansmanı büyük oranda kamu kesimince karşılanmaktadır. Bununla birlikte bireyin eğitim hizmeti alanındaki ağırlığı, ülkenin siyasi, ekonomik ve toplumsal düzenine göre bir ülkeden diğerine göre önemli farklılıklar göstermektedir.

Eğitimin, toplumun oluşturduğu katma değerlerden ne kadar pay aldığı önemli bir durumdur. KKTC’de eğitim bütçesinin, GSMH içindeki payı, on yıllık (1992-2001) döneminde %3 ile 1998’de en düşük düzeyde, %6.4 ile 2000 yılında en yüksek düzeyde olmuştur (Tablo13). Bu on yıllık dönemde, eğitim bütçesinin GSMH’daki payının %4’ler civarında olduğu görülmektedir (Grafik 18).

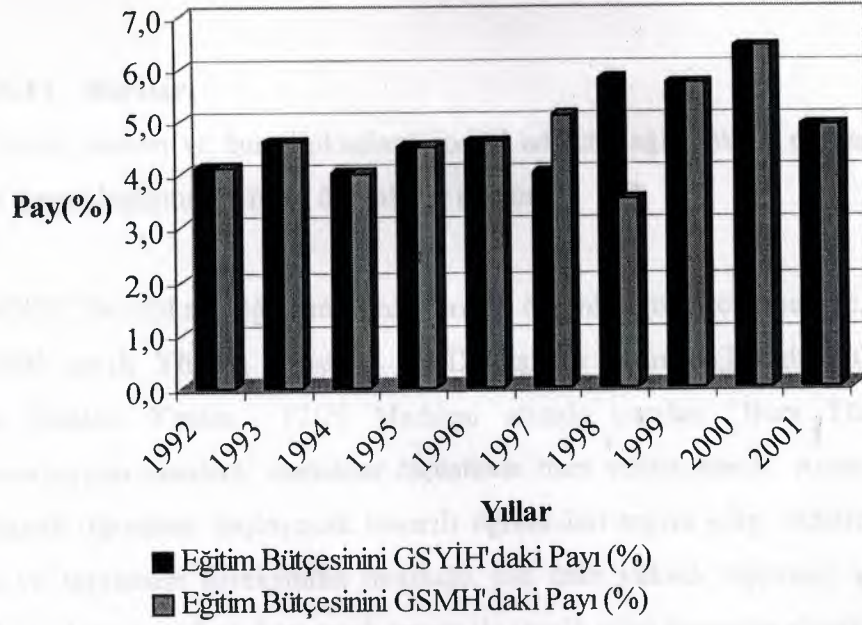
Tablo 13. Devlet Bütçesi ile İlgili Göstergeler
(1992-2001)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1. Devlet Bütçesinin GSYİH'daki Payı (%)	32.9	36.6	40.4	39.3	38.5	42.7	45.8	47.6	51.1	
2. Eğitim Bütçesinde Kamu Giderlerinin Payı (%)	10.3	11.1	9.3	10.4	10.5	10.7	6.9	10.7	11.6	9.6
3. Kamu Giderlerinin GSYİH'daki Payı (%)	39.6	41.7	43.2	43.6	44.6	47.6	51.3	53.5	55.5	51.0
4. Eğitim Bütçesinin GSYİH'daki Payı (%)	4.1	4.6	4.0	4.5	4.6	4.0	5.8	5.7	6.4	4.9
5. Eğitim Bütçesinin GSMH'daki Payı (%)	4.1	4.6	4.0	4.5	4.6	5.1	3.5	5.7	6.4	4.9

**Tablo 14. KKTC'de Örgün Eğitim ile Yükseköğretim Bütçesi
(1992-2001)**

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Toplam Eğitim Yatırımlar	9,071.2	21,957.2	43,454.7	69,975.0	259,893.3	690,013.8	1,199,710.9	1,556,141.9	3,248,487.1	3,197,889.2
17 Yaşına Kadar Yapılan Eğitim Yatırımları	7,037.0	11,958.5	11,045.9	9,475.0	54,893.3	221,873.6	707,482.6	668,021.4	958,975.1	727,889.2
Yüksek Öğretime Yapılan Yatırım	2,034.2	9,998.7	32,408.8	60,500.0	205,000.0	468,140.2	492,228.3	888,120.5	2,289,512.0	2,470,000.0

Kaynak: 1992-2001 Mali Yılı Raporları

Grafik 18. KKTC’de Eğitim Bütçesinin GSYİH ve GSMH’deki Payı (%)

Eğitim harcamalarının GSMH’deki artışlara paralel olarak artmasına ve genellikle kişi başına gelirin yüksek olduğu veya arttığı ülkelerde GSMH’den oran olarak daha büyük bir kısmının eğitim hizmetlerine ayrılmasına rağmen eğitimde birim maliyetlerin yüksek olmaması, ve de zaman içinde artması, her zaman ve her ülkede daha fazla insana eğitim verme imkanını sınırlandırmaktadır.

Eğitim bütçesinin GSYİH ve GSMH’deki payları 1992-2001 yıllarını kapsayan on yıllık dönemde aralarında pek bir fark olduğu söylenemez. Farklılık sadece 1997 ile 1998 yıllarında görülmektedir (Tablo 13)

Eğitim bütçesinin GSYİH ve GSMH’deki payları grafik 18’de verilmiştir.

Ancak KKTC’de böyle bir sorun yoktur ve yıllardır ilk ve orta öğretimde (Zorunlu eğitim) okullaşma oranları %100 olarak korunmuştur.

2.4.3. KKTC Bursları

Nakdi yardım ve burs imkanları, sosyal adaleti sağlamak ve eğitimde fırsat eşitliğini gerçekleştirmek için en önemli bir araçtır.

KKTC’de yüksek öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere, 12/1990 ve 34/1994 sayılı Yüksek Öğrenim ve Dışilişkiler Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Yasası 12(2) Maddesi altında yapılan “Burs Tüzüğü’nün koşullarına uygun olanlara, olanaklar ölçüsünde burs verilmektedir. Amaç ise, lise üstü yüksek öğrenime başlayacak başarılı öğrencileri teşvik edip ödüllendirmek, devletin ve toplumun gereksinme duyduğu lise üstü yüksek öğrenimi gerektiren sahalardaki eleman açığını kapatmak amacı ile teşvik edici önlemler almak, başarılı ve muhtaç öğrencilere yüksek öğrenim olanağı yaratmak, Devletin TC Devleti’nin diğer ülke ve uluslararası kuruluşlarda, özel ve tüzel kişi ve kuruluşların Devlete ve Bakanlığa tahsis edeceği burs kontenjanlarının doldurulmasına ilişkin ilke ve esasları saptamak ve düzenlemektir.

KKTC’de üç çeşit burs vardır. Bunlar;

2.4.3.1. Başarı Bursu

ÖSS sınavına ilk kez katılan ve KKTC Liselerinden mezun ve KKTC uyruklu öğrenciler arasındaki değerlendirmede puan türünde ilk dört dereceye giren öğrencileri ödüllendirmek amacı ile önlisans ve öğrenimleri süresince verilen parasal katkıdır, aile gelirine bakılmamaktadır

2.4.3.2. Devlet Bursu

Toplumun ihtiyaç duyduğu alanlara eleman yetiştirmek amacı ile, Bakanlar Kurulu’nca onaylanan sahalara kayıt hakkı elde edenlere verilen parasal katkıdır, aile gelirine bakılmamaktadır.

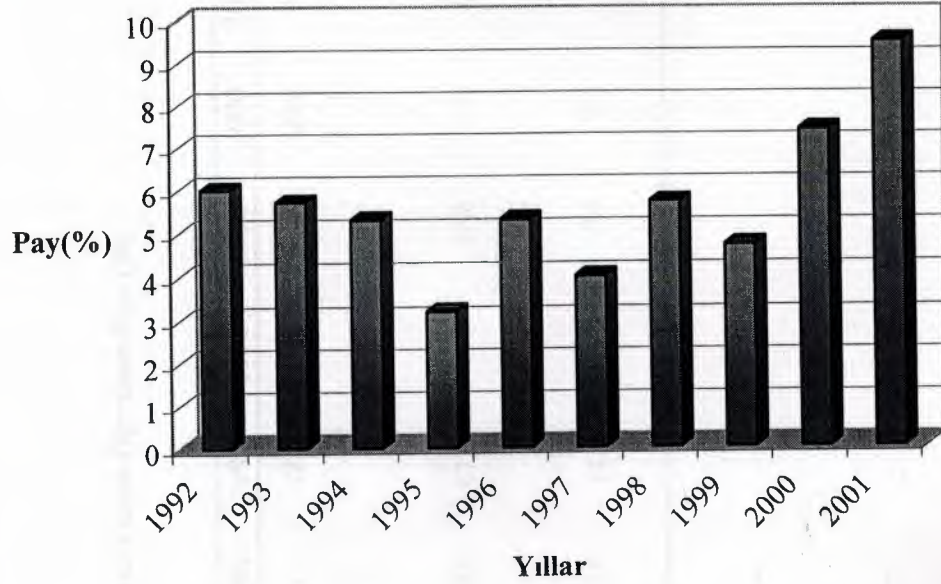
Devlet Bursu hakkı elde eden Master, Doktora düzeyinde öğrenim görenlere asgari ücret kadar, Tababet Tüzüğüne dayalı Tıp İhtisas yapan araştırma görevlilerine ise iki asgari ücret kadar Destek bursu verilir.

2.4.3.3. Destek Bursu

TC ve KKTC üniversitesinde önlisans, lisans ve lisans üstü (Master, Doktora, Tıp İhtisas) düzeyinde öğrenim gören KKTC uyruklu başarılı ve muhtaç öğrencilere, yüksek öğrenim olanağı sağlamak amacı ile verilen parasal katkıdır.

Burs miktarları, her yılın Ocak ayında saptanıp yürürlüğe giren asgari ücret esas alınarak saptanmaktadır. TC Üniversitelerinde Yüksek Lisans, Doktora ve Tıp İhtisas yapmaya başladığını belgeleyen (hazırlık sınıfı hariç) ve herhangi bir yerden burs ve maaş almayan KKTC uyruklu ve Burs Tüzüğü'nün 11. maddesinin koşullarını taşıyan her öğrenciye aile gelirine bakılmaksızın Yüksek Lisans için asgari ücretin %80'i Doktora için asgari ücret kadar Destek bursu verilir. Yüksek lisans destek burs süresi 21 ay, Doktora destek burs süresi 33 ay, Tıp İhtisas burs süresi ise ihtisas yaptığı ana bilim dalındaki süre kadardır. Burs alanlar ancak yılda bir kez devam ve başarı belgesini ibraz etmek zorundadırlar. Başarısız olanların bursu kesilir.

1992-2001 yılları arasındaki on yıllık dönem incelendiği zaman, burs ve nakdi yardımların eğitim bütçesindeki toplam eğitim harcamalarının %3.2 ile %9.5 arasında değiştiği görülmektedir (Tablo11). 1995 yılında en düşük seviyede seyrederken, en yüksek pay 2001 yılında gerçekleşmiştir (Grafik 19).

Grafik 19. KKTC Eğitim Bütçesinde Burs ve Nakdi Yardımların Payı (%)

2.4.4. Eğitim Yatırımlarında Örgün Eğitim ile Yüksek Öğretimin Yeri

Eğitim yatırımları, yıllarca hizmet verecek dayanıklı mal satın alımı veya inşaatı için yapılan harcamalardır. Bunlara donanım ve makina alımları ile hizmetin görülmesi için gerekli taşıt alımları da dahildir.

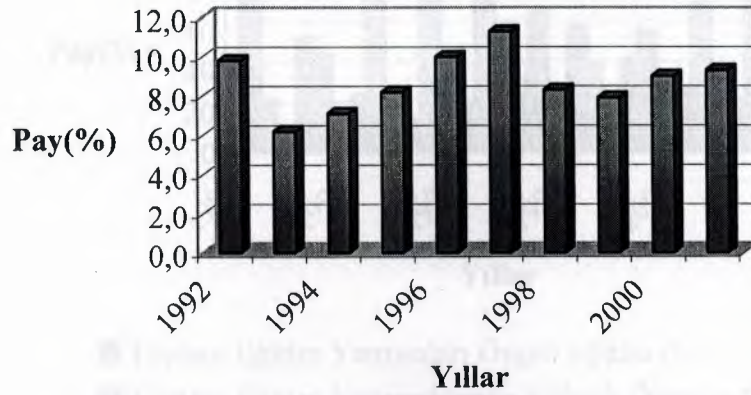
KKTC’de son on yıllık (1992-2001) dönemde eğitim yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payı ile toplam eğitim yatırımlarında örgün eğitimin ve yüksek öğretimin ne kadar olduğu Tablo 14’de görülmektedir.

Tablo 15. Toplam Eğitim Yatırımlarında Örgün Eğitim ile Yüksek Öğretimin Payı (%)
(1992-2001)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Toplam Eğitim Yatırımları	77.6	54.5	25.4	13.5	21.1	32.2	59.0	43.0	29.5	22.3
Örgün Eğitim (%)										
Toplam Eğitim Yatırımlarında										
Yüksek Öğretim (%)	22.4	45.5	74.6	86.5	78.9	67.5	41.0	57.0	70.5	77.2
Eğitim Yatırımlarının Toplam										
Yatırımlar İçindeki Payı (%)	9.8	6.2	7.1	8.2	10.0	11.3	8.3	7.9	9.0	9.3

Kaynak: 1992-2001 Mali Yılı Raporları

Eğitim yatırımları, KKTC’de 1992-2001 yılları arasındaki on yıllık dönemde incelendiği zaman, toplam yatırımlar içindeki payının %6.2 ile %10 arasında değiştiği görülmektedir. Bu durum 1993 yılında en düşük seviyede olmuş, en yüksek pay ise 1996 yılında gerçekleşmiştir (Grafik 20).

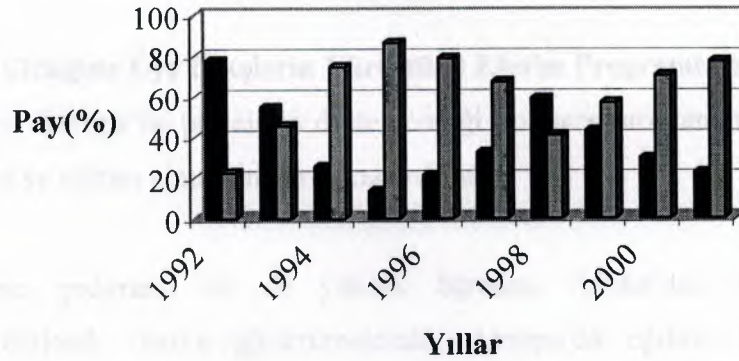

Grafik 20. KKTC’de Eğitim Yatırımlarının Toplam Yatırımlar İçindeki Payı (%)

Toplam eğitim yatırımlarında son on yıllık dönemde (1992-2001) örgün eğitimin payı %13.5 ile %77.6 arasında değişmiştir. Örgün eğitime en yüksek pay 1992 yılında ayrılırken, en düşük pay ise 1995 yılında ayrılmıştır (Tablo 15).

Toplam eğitim yatırımlarında son on yıllık dönemde (1992-2001), yüksek öğretimin payı ise %22.4 ile %86.5 arasında değişmiştir. Yüksek öğretime en düşük pay 1992 yılında ayrılırken, en yüksek pay 1995 yılında ayrılmıştır (Tablo 15).

Toplam eğitim yatırımlarında örgün eğitim ile yüksek öğretime ayrılan pay gösterilmiştir (Grafik 21).

- Toplam Eğitim Yatırımları Örgün Eğitim (%)
- Toplam Eğitim Yatırımlarında Yüksek Öğretim (%)

Grafik 21. KKTC’de Toplam Eğitim Yatırımlarında Örgün Eğitim ile Yüksek Öğretimin Payı (%)

BÖLÜM III

3. EĞİTİMLE İLGİLİ ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMALAR

3.1. Avrupa Birliğine Üye Ülkelerin Yürüttüğü Eğitim Programları

Her yıl Avrupa'da projelerin desteklendiği Socrates programları ile binlerce insan, çalışma ve eğitim alma şansını yakalamaktadır.

Tempus programı ile de yüksek öğretim, Afrika'dan Mongolistan'a modernize edilerek ileriye götürülmektedir. Avrupa'da eğitim, tüm dünyada güvenilir, uluslararası bir değer taşımaktadır, çünkü Avrupa'daki eğitimin derin bir geçmişi ve çeşitliliği vardır. 1976 yılında toplanan eğitim bakanları, AB'deki dokuz ülkenin uyguladığı eğitim politikaları ile yapısını diğer ülkelerle anlatmak için bir iletişim ağı kurmaya karar vermiştir .EUROYDICE ise 1980 yılında bu amaçla kurulmuştur.Böylece üye ülkelerdeki eğitim sistemleri itibar görürken,eğitim,öğretim ve istihdam sistemleri birbirleri ile koordine edilmiştir.

Avrupa Birliği'nin uyguladığı beş değişik eğitim programı vardır.Bunlar

- Leonardo da Vinci
- Socrates
- Tempus
- AB-Kanada
- AB-ABD

3.1.1. Leonardo da Vinci Programı

Avrupa ülkelerinin mesleki eğitim politikalarının uygulandığı bir hareket programıdır. Destekleyici tamamlayıcı bir hareket olarak üye ülkeler tarafından desteklenmektedir. Amacı, uluslararası işbirliğini sağlayarak kaliteyi artırmak, yeni fikirlerin ve teknolojilerin geliştirilmesini ve Avrupa Mesleki Eğitim sisteminin genişletilip uygulanması sürecinin desteklenmesidir. 31 ülkeye (15 AB, 3EFTA/EEA

ve Türkiye ile Malta da dahil olmak üzere 13 aday ülke) açık olan programın ikinci dilimi ise, 2000-2006 yılları içindir.

Spesifik olarak, bu programın üç temel amacı vardır.

1. Mesleki entegrasyonu kolaylaştırarak, özellikle gençlerin yeteneklerini geliştirmek;
2. Eğitim kalitesini artırarak, öğrenci akışını sağlamak ve ömürboyu yeterlilik sağlamak;
3. Yenilikler için eğitime yapılacak yardımları teşvik etmek.

Leonardo da Vinci programı, toplam yedi yıllık (2000-2006) olup, bütçesi de 1.150 milyon Euro 'dur (Europeon Commision,2001:11).

3.1.2. Socrates Programı

Socrates,Avrupa için yapılmış bir eğitim programıdır. Amacı, Avrupa'da aday ülkeler dahil olmak üzere koordine edip, eğitim seviyesinin ve kalitesinin geliştirilerek yükseltilmesini teşvik etmektir.

Bu program ile, ömürboyu eğitim ,herkesin eğitim alması teşvik edilmekte, ayrıca kalifikasyonlarının ve yeteneklerin ortaya çıkarılmasına çalışılmaktadır. Socrates programının ilk evresi beş yıllık olup 1995-1999 yıllarını kapsamaktaydı. Program tekrar yenilerek, yedi yıllık (2000-2006) ikinci evresi hazırlanmıştır. Bu dönem için ayrılan bütçe ise 1850 milyon Euro'dur.

Socrates programı sekiz eylemden oluşmaktadır.

1.Comenius	----	Örgün eğitim
2.Erasmus	----	Yüksek öğretim
3.Grundtvig	----	Yetişkin eğitimi
4.Lingua	----	Avrupa dillerinin öğretilip öğrenilmesi
5.Minerva	-----	Eğitimde iletişim ve enformasyon teknolojileri ile açık öğretim

6.Eğitim Sistemleri ile Politikalarının gözlemi ve yeniliklerin takibi (Arion, Eurydice, NARIC)

7.Diğer Avrupa Programları ile uyumlaştırma

8.Ölçme ve Değerlendirme.

3.1.3.Tempus III Programı

Yüksek öğretimde, Avrupa devletleri arasında iletişimi sağlayan bir programdır ve 1990 yılında oluşturulmuştur. Programın bir parçası olarak Orta ve Doğu Akdeniz ülkeleri (PHARE),13 Tacis ülkesi (12 NIS ve Mongolistan ile üye 15 AB ülkesi ile işbirliği sağlayarak sosyal ve ekonomik reformlarla yardımcı olmaktadır.

Tempus Programı, bu ülkelerdeki yüksek öğretim sistemlerinin tekrar yapılandırılarak, onları pazar ekonomisinin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yapılanmalarına yardımcı olmaktadır.

Tempus Programı, dört eylemden oluşmaktadır.

- 1.Avrupa projelerinin birleştirilmesi (Akademik ve idari reform, tesislerin yapımı ve network;
- 2.Bireysel hareketlilik (öğretmenlere, eğitimcilere ve idarecilere);
- 3.Tamamlayıcı faaliyetler (Seminerler ve çalışmalar);
- 4.Ölçmeyi destekleme (teknik yardım ve değerlendirme).

Ayrıca yeni Tempus Programı ile bakanlıklara, sivil örgütlerine ve şirketlere, idari reformlar (tesislerin yapımı) konusunda yardım sağlamaktadır (European Commision, 2001:13).

Tempus Programının bütçesi yıllık olarak yapılmaktadır. Bu programa 2000 yılı için 18.5 milyon Euro ayrılmıştır. Programın ikinci dilimi 2000-2006 yılları içindir.

3.1.4. AB-ABD İşbirliği

Resmi antlaşma, Ekim 1995 tarihinde imzalanmış olup, AB ile ABD arasında yüksek öğretimde ve mesleki eğitim programlarında işbirliği yapılmaktadır. Bu program 2001-2005 yılları için tekrardan yenilenmiştir(European Commision,2001:13).

3.1.5. AB- Kanada İşbirliği

Resmi antlaşma, Ekim 1995 yılında imzalanmış olup, AB ile Kanada arasında yüksek öğretim ile mesleki eğitim programlarında işbirliği yapmaktadır. Bu program da 2001- 2005 yılları için yenilenmiştir(European Commision,2001:13).

3.2. Avrupa'da ve Uluslararası Eğitimle İlgili Yasal Çerçeve

Avrupalı ve uluslararası yasal kurumların eğitim hakkı ile eğitimi özgürce seçme veya eğitimle ilgili hazırladıkları hususlar, çeşitli metinlerde yer almaktadır. Bunlar Uluslararası İnsan Hakları Deklârasyonu (10 Aralık 1948), Çocuk Hakları Deklârasyonu (20 Kasım 1958), Uluslararası Ekonomi Sosyal ve Kültürel Haklar Antlaşması ve Avrupa İnsan Haklarını Koruma ve Temel Özgürlükler Antlaşmasıdır(4 Kasım 1950).

Bütün bu metinler, bu çalışmayı yapan tüm ülkeler kapsamındadır ve kendi anayasal ve yasal ölçütlerine ilave edilmektedir (Euridice, 2000:81).

Uluslararası metinler aşağıdaki şu prensipleri oluşturmaktadır:

- 1.Herkese eğitim hakkı;
- 2.İlköğretime devam zorunluluğu;
- 3.Bedava ilköğretim;
- 4.Yüksek öğretime girişte herkese eşit imkan;
- 5.Velilere, çocuklarına istediği eğitimi verme hakkı;
- 6.Velilere, çocuklarını devletin verdiği eğitimden başka okullara gönderebilme/ş seçebilme hakkı;
- 7.Her isteyen kişiye, eğitim kurumu açma ve işletme hakkı.

Tablo 17. Dünya Üzerindeki Seçilmiş Ülkelerde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

Ülkeler	Okul Yılı Süresi 1990		Okul Sayısı		Öğretmen Sayısı			Öğrenci Sayısı			Öğrenci/Öğretmen Oranı
	Gün	Saat			Yıl	Toplam	Bayan Öğretmenler	Toplamda Bayan Öğretmen Yüzdesi	Toplam	Kız Öğrenciler	
Gana	-	-	1992	-	72925	25635	35	2011602	918411	46	28
Güney Afrika	-	-	1995	-	-	-	-	8060506	3982918	49	-
Kanada	195	975	1995	12700	148724	99369	67	2413126	1168075	48	16
Amerika Birleşik Devletleri	-	-	1995	-	1473053	1273392	86	23823662	11577544	49	16
KKTC	150	750	1998	107	1293	781	60.4	8349	8855	48.3	14
Güney Kıbrıs	210	840	1996	605	3452	2256	65	64660	31126	48	19
İsrail	-	-	1996	-	-	-	-	631916	-	-	-
Japonya	-	-	1996	24548	-	-	-	8370246	4087655	49	-
Türkiye	175	875	1995	-	233073	101557	44	6466648	3065485	47	28
Çek Cumhuriyeti	-	-	1995	4216	26689	24823	93	538743	262226	49	20
Danimarka	-	-	1995	-	33100	19200	58	328875	161372	49	10
Finlandiya	-	-	1995	3192	-	-	-	387306	188899	49	-
Fransa	-	-	1995	41244	216962	168958	78	4071599	1970033	48	19
Almanya	-	-	1995	-	213489	181640	85	3727157	1810540	49	17
Hollanda	-	-	1995	-	-	-	-	1189112	576417	48	-
İspanya	-	-	1995	-	132566	94612	71	2364910	1140771	48	18
İsveç	-	-	1995	-	59402	42955	72	643768	315484	49	11
İngiltere	-	-	1995	23516	281215	229716	82	5208961	2542307	49	19
Avustralya	-	-	1995	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: 1. UNESCO (1998), UNESCO, Statistical Yearbook 1998, Paris

2. Worldbank (1998), "Selected World Development Indicators" in Development Report 1998-99 Worldbank Publications, Washington.

3.3. Avrupa Birliğinde Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü

Tüm Avrupa birliği ve EFTA/EEA (İrlanda, Norveç, Liechenshtein) ülkelerinde eğitimde iki kademe (ilk ve orta eğitimde) eğitim bedava ve zorunludur. Her ne kadar bedava ise de, ailelerin hiç bir şeye para ödemeyecekleri anlamına gelmemektedir. Okul kitapları, ulaşım, bazı durumlarda beslenme gibi giderler, bedava olan devlet okullarında öğrenciler tarafından karşılanmaktadır. Ancak bazı Avrupa ülkelerinde bu giderler de, devlet tarafından karşılanmaktadır (Eurydice, 2000:79).

Zorunlu Eğitim Süresi, birçok Avrupa ülkesinde, geçen zaman süresince uzatılmıştır. Ancak bazı ülkelerde zorunlu eğitim süresini yasallaştırıp uzatmak, devlete önemli finansal masraflara neden olduğu için sorun olmaktadır.

Devlet okullarının seçimi şöyle olmaktadır, Devlet okullarını, iki model grubu öğrenci oluşturmaktadır. Birinci grup, zorunlu eğitim kapsamında olan ve o bölgede oturan öğrenci kapsamı ile ailelerin çocuklarını o okula gönderme hakkıdır.

3.4. KKTC'de Eğitim Sektörünün Ülke Ekonomisine Göre Büyüklüğü ve Uluslararası Karşılaştırmalar

Eğitim örgütleri genellikle kamu tarafından finanse edilen, ancak özel sektörün katılımının da artmaya başladığı toplumsal kurumlardır.. Eğitime ayrılan parasal kaynakların göreceli büyüklüğünü değerlendirmede iki gösterge dikkate alınmaktadır. Bunlar kamu eğitim harcamalarının GSMH içindeki oranı ile kamu eğitim harcamalarının toplam kamu harcamaları içindeki oranıdır. Öğrenci nüfusunun büyük bir kesimine eğitim hizmeti sunan Eğitim Bakanlığı, parasal kaynaklarının GSMH ile genel bütçeye göre büyüklüğü, eğitim kesiminin parasal hacmine ilişkin bilgileridir (Tural,2002:45).

Ekonomiye yapılmış yatırımların etkisine sahip olan eğitim harcamaları, insan kaynağına yapılmış yatırım olarak kabul edilmektedir. Çeşitli ülkelerin eğitim

sektörüne ayırmış olduğu parasal kaynakların önemli bir göstergesi, kamu eğitim harcamalarının GSMH içindeki oranıdır (Karakütük,1999:126).

Karşılaştırılan ülkeler arasında, GSMH'dan eğitime %2.2 ile % 8.3 oranı arasında değişen payın ayrıldığı belirlenmiştir. Bu göstergeler temel alınarak, 1996'da GSMH'dan eğitime en çok pay ayıran ülkeler sırasıyla, İsveç (%8.3), Danimarka (%8.2), Güney Afrika (%7.9), Finlandiya (%7.6), İsrail (%7.2), Kanada (%7.0)'dir. Bu ülkeler arasında aynı yıl için GSMH'dan en az pay (%2.2) ayıran ülke ise Türkiyedir. K.K.T.C, GSMH'nın % 5.5'ini eğitim harcamalarına ayırırken, Güney Kıbrıs % 4.4'lük bir pay ayırmıştır (Tablo 16).

Eğitime ayrılan kaynakların yeterliliği konusunda bir ölçü belirlemek üzere yapılan çalışmalarda, 1960'lar ve 1970'lerde GSMH'dan eğitime ayrılan % 8'lik pay ile devlet bütçesinden eğitime ayrılan % 20'lik payın yeterli bir miktar olduğu belirtilmiştir (Benson,1987:423).

Daha sonraki yıllarda ise yeni ölçütler belirlenmiştir. 1970'lerin sonrasından itibaren ilköğretim ve ortaöğretimdeki okullaşma oranları, cinsiyet dengeleri yetişkin okuryazarlığı gibi çeşitli öğretim tür ve düzeyleri ile yaş grupları ve cinsiyeti dikkate alan ölçütler kullanılmaya başlanmıştır(Tural, 2002:46).

Eğitim açısından uluslararası karşılaştırmalarda eğitim kademelerine göre çağ nüfuslarının farklı olması, zorunlu eğitim süresindeki değişiklik nedeniyle ilk öğretim, orta öğretim, genel ve mesleki teknik eğitim ayrımı yapılmasındaki güçlük ve yüksek öğretimde de çok değişik süre ve nitelikteki kuruluşlar bulunması nedeni ile zorluklarla karşılaşmaktadır.

Ayrıca öğretim programlarının yapısı karşılaştırılmadan, yapısal karşılaştırma yanıltıcı olabilmektedir. Federal Almanya için orta öğretim ile genel ve mesleki-teknik eğitimde çağ nüfusu 10-18, mesleki-teknik eğitim çağ nüfusu 13-17 olarak alınarak okullaşma oranı buna göre hesaplanmaktadır. Ancak KKTC'de genel orta

Tablo 16. Eğitime İlgili Uluslararası Karşılaştırmalar

Zorunlu Eğitim																	İlk ve Ortaöğretime Başlama Yaşı ve Süresi																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Ülkeler	Nüfus (Milyon)	Fert Başına GSMH (ABD \$)	Satın Alma Gücüne Göre GSMH	Ortalama Yaşam Süresi (Yıl)	GSMH'da Eğitime Yayılan Kamu Harcamaları (%)	Her 1000 Kişiyeye Düşen Televizyon Sayısı	Her 1000 Kişiyeye Düşen Gazete Sayısı	Okur-Yazarlık Oranı (%)	İlk ve Orta Dereceli Eğitime Devamlılık (Brüt)(%)	İlk Öğretime Devamlılık (Net)(%)	Beşinci Sınıf Ulaşma Yüzdesi (%)	Okul Eğitime Süresi	Yaş Limitleri	Süresi (Yıl)	Okul Öncesi Eğitime Başlama Yaşı	Yaş																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
																5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						

Kaynak: 1. UNESCO (1998), UNESCO, Statistical Yearbook 1998, Paris

2. Worldbank (1998), "Selected World Development Indicators" in Development Report 1998-99 Worldbank Publications, Washington.

öğretimde çağ nüfusu 12-17, mesleki-teknik eğitimde ise çağ nüfusu 15-17 olarak alınmakta ve okullaşma oranı buna göre hesaplanmaktadır. Bu nedenle böyle bir karşılaştırma anlamlı olmamaktadır. Bu sakıncalara rağmen ülkelerarası karşılaştırma yapılırsa, KKTC'deki okullaşma oranları dünya ülkelerine göre en yüksek düzeydedir. Gelişmiş ülkelerdeki ilkokullardaki gibi, KKTC'de de okullaşma oranı yüzde yüzdür (Tablo 17).

Dünya üzerindeki seçilmiş ülkelerde kamu eğitim harcamalarının GSMH içindeki payı incelendiği zaman, KKTC'nin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak okuma-yazma oranı ise yüksek düzeydedir (Tablo 17).

KKTC'de ilk ve orta dereceli eğitime devamlılık brüt olarak en üst düzeyde seyrederken ilk okul son sınıfa ulaşma yüzdesi ise %100'dür. İsrail, ilk ve orta dereceli eğitime devamlılıkta (brüt) en düşük (%94) seviyesindedir

KKTC'de zorunlu eğitim 6-15 yaşı kapsamakta ve dokuz yıl sürmektedir. Dünya ülkelerinde de ortalama süre yaklaşık bu civarlardadır. En uzun süreli zorunlu eğitim ise Hollanda olup 13 yıl sürelidir (Tablo 16).

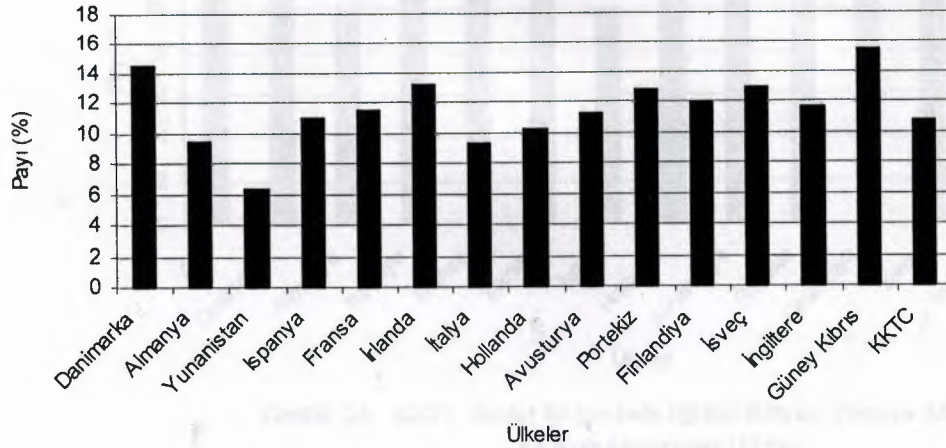
Okul öncesi eğitime başlama yaşı, KKTC'de beş iken, Dünya ülkeleri üzerinde bu yaş en büyük yaş olmaktadır. Okul öncesi eğitime başlama yaşı en düşük ülkeler ise Güney Kıbrıs ve İspanyadır. Bu ülkelerde okula başlama yaşı ikidir (Tablo 17).

Dünya üzerindeki seçilmiş ülkelerde okul, öğrenci ve öğretmen sayıları Tablo 17'de verilmiştir. Öğrenci-Öğretmen oranları incelendiği zaman KKTC'de bu oranın 14 olduğu görülmektedir. En düşük oran 10 ile Finlandiya ve 11 ile İsveç, en yüksek oranların ise Gana ile Türkiye'de 28 olduğu görülmektedir. KKTC'de bu oran ile iyi bir seviyededir.

3.5. Eğitim Sektörünün AB Ülkeleri İle Karşılaştırılması

3.5.1 K.K.T.C’de Kamu Harcamalarında Eğitim Bütçesinin Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırması

KKTC kamu harcamalarında eğitim bütçesi payının AB ülkeleri ile karşılaştırılması (1996), Grafik 22’de verilmektedir. Bu sınır %14.5 (Danimarka) ile %6.4 (Yunanistan) arasında değişirken, AB ortalaması %11.2’dir. Danimarka, İrlanda, Portekiz ve İsveç, eğitim ortalamasının üzerinde harcama yaparken, Belçika, İspanya, Fransa, Avusturya, Finlandiya ve İngiltere ortalamaya çok yakın (%11 ile %11.9 arası) bir seviyededir. Almanya, Yunanistan, İtalya ve Hollanda’da, eğitime ortalamanın altında bir harcama yapılmaktadır. Aday ülkeler olan Romanya’da ise eğitime %14.3, Slovakya’da %13.9 ayrılırken, Güney Kıbrıs, AB ülkeleri ile aday ülkelerde en üst oran olan %15.6’lık payı eğitime ayrılmaktadır (Grafik 22).

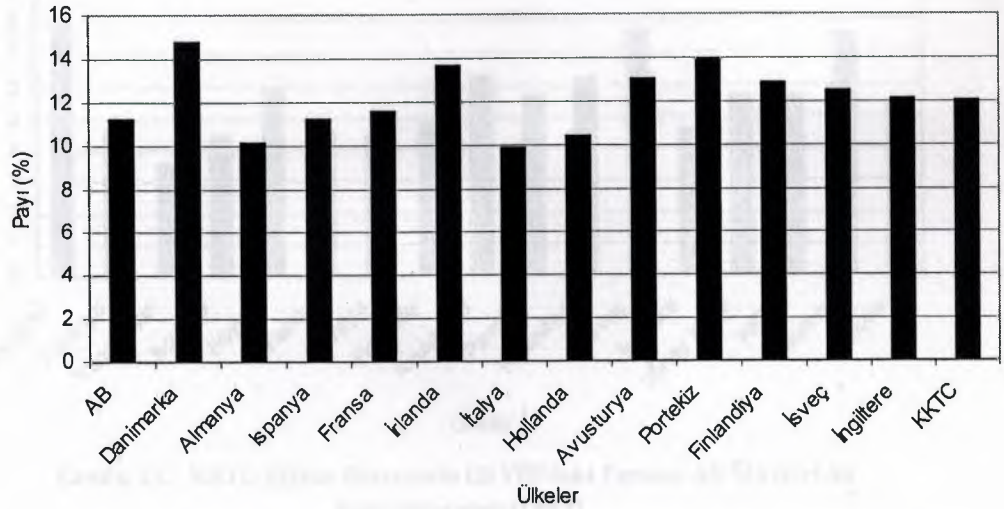
Grafik 22. KKTC Kamu Harcamalarında Eğitim Bütçesi Payının AB Ülkeleri İle Karşılaştırması (1996)

KKTC’de kamu harcamalarında eğitim bütçesi payının on yıllık dönemde (1992-2001) %6.9 ile %11.6 arasında değiştiği görülmektedir. 1998 yılında en düşük seviye %6.9’a düşerken, 2000 yılında en yüksek seviye %11.6’ya yükselmiştir (Grafik 16).

3.5.2. KKTC Devlet Bütçesinde Eğitim Bütçe Payının AB Ülkeleri ile

Karşılaştırması

AB ülkeleri iki ana grup altında incelenmiştir. Bunlardan birincisi, “Avrupa Değeri” %10-12 arasında olanlar ki bu ülkeler Almanya, İspanya, Fransa, İtalya ve Hollandadır. Diğer grup ise, toplam devlet bütçesinden eğitim bütçesine ayrılan pay %12-15 olan Danimarka, İrlanda, Portekiz, Finlandiya, İsveç, Birleşik Krallık ve İzlandadır. Bu karşılaştırma, 1996 yılı için yapılmıştır. KKTC ile bir karşılaştırma yapıldığı zaman ise eğitim bütçesinin ,devlet bütçesindeki payının 1996 yılı için %12.1 olduğu ve birinci grupta yer aldığı görülmektedir(Grafik 23).

Grafik 23. KKTC Devlet Bütçesinde Eğitim Bütçesi Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırması (1996)

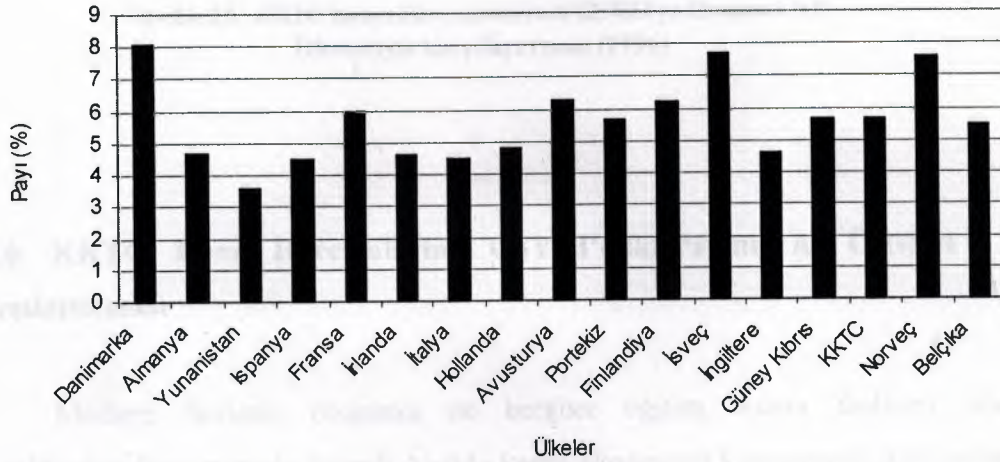
KKTC’de on yıllık (1992-2001)dönemde, devlet bütçesinde eğitim bütçe payının 1993 yılı ile 2000 yıllarında en yüksek seviye olan %12.6 ’ya çıktığı ve 1994 yılında ise en düşük seviye olan %10 olduğu görülmektedir (Grafik15).

KKTC’ genelde birinci gruptaki ülkelerdeki değerleri taşımaktadır.

3.5.3. KKTC Eğitim Bütçesinin GSYİH'daki Payının AB Ülkeleri ile

Karşılaştırılması (1999)

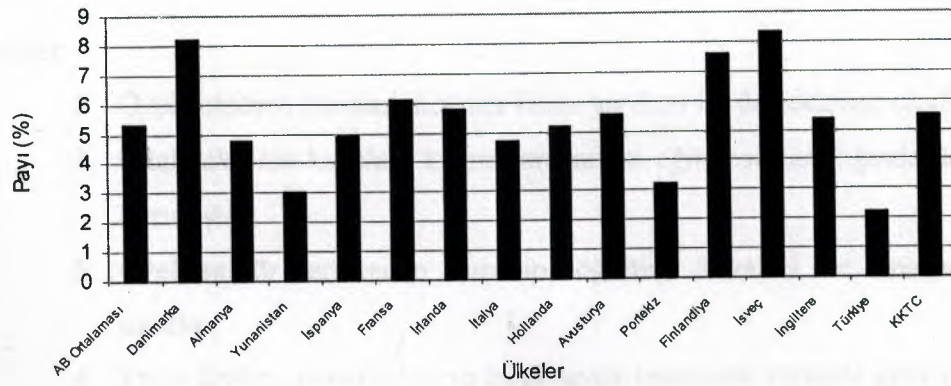
Ortalama olarak AB ülkelerinde, GSYİH'da Eğitim Bütçesi'nin payı %5.5'tir. Avrupa Birliği ülkelerinde bu oranlar çok değişiklik gösterirken, en yüksek seviye olan %8.1 ile Danimarka olurken, en düşük seviyede ise %3.6 ile Yunanistan'dır. Norveç ise AB ortalamasının üzerinde olup, %7.6 seviyesindedir. Güney Kıbrıs ile KKTC %5.7 ile ortalama seviyede, bir pay ayırmaktadır (Grafik 24).

Grafik 24. KKTC Eğitim Bütçesinin GSYİH'daki Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması (1999)

Ortalama olarak AB ülkelerinde, GSMH' dan kamu eğitim harcamalarının payı %5.3 düzeyindedir. Avrupa Birliği ülkelerinde bu oranlar çok değişiklik gösterirken, en yüksek eğitim harcamasını İsveç (%8.3) ve Danimarka (%8.2) yaparken, Türkiye %2.2 ile düşük seviyede GSMH'dan eğitim harcaması yapmıştır.

KKTC ise %5.5 oran ile orta seviyelerde GSMH'dan eğitime pay ayırmaktadır (Grafik 25).

Grafik 25. KKTC Kamu Harcamalarının GSMH'ya Oranının AB Ülkeleriyle Karşılaştırması (1996)

3.5.4. KKTC Kamu Harcamalarının GSYİH'daki Payının AB Ülkeleri ile Karşılaştırması

Modern devletin oluşumu ile beraber eğitim, kamu faaliyeti olarak geliştiğinden finansmanda önemli ölçüde kamu ekonomisi kapsamında görülmüştür. Ancak kamunun eğitime en fazla müdahale ettiği, finansmanın tümüyle karşıladığı dönemlerde ve rejimlerde bile kamu dış kaynakların eğitim için kullanıldığı görülmektedir.

Eğitimin finansmanı başlıca üç kaynaktan karşılanmaktadır. Bunlar, özel kesim (gönüllü kuruluşlar ve ticari kurumlar) ve halkın veya tüzel kişilerin gönüllü olarak veya mali teşvikler neticesinde yaptıkları ayni veya nakdi bağışlar ile zorunlu katkılardır.

Kamu ve özel sektör arasındaki eğitimin finansmanı konusundaki farklılaşmaya rağmen gelişmiş batı ülkelerinde yaygın ve başarılı koalisyon örnekleri

bulunmaktadır. Bunun ilk adımı özel okullara yapılacak ekonomik ve mali destektir. Bu destek dördü koalisyon tipi olmak üzere altı ayrı finansman yapısı altında olabilir.

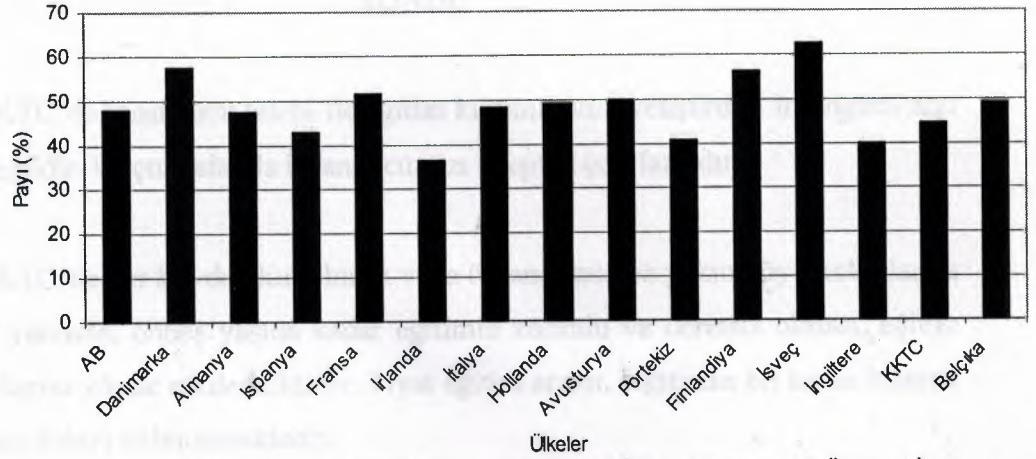
Bunlar:

1. Özel sektörcce kurulan, kısmen kamu yardımı ile desteklenen okullar;
2. Özel sektörcce kurulan, kamu personelini eğitmesi karşılığında ücret alan kuruluşlar;
3. Özel sektör tarafından kurulup, öğretim ücretleri ile finanse edilen okullar;
4. Proje üretim, denetimi veya bilgi sayısı sayesinde kamuda gelir elde eden üniversiteler ve kamu tarafından kurulup işletilen, özel sektörde kazanç elde eden okul ve kurumlar ile tümüyle kamu tarafından kurulup finanse edilen okullar;
5. Batıl örneklerde görülen etkileşimin daha çok kamuda özel sektöre kaynak akışı şekline dönüştüğünü, ancak eğitimin genel çerçevesi (yöntem, program, standart gelişme, ders kitabı v.b.) konusunda kamunun özel kesime yetki ve denetim imkanı vermeme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

KKTC Milli Eğitim Sistemi'nin finansman yapısı ise genel hatlarıyla kamu kaynaklarına dayanmaktadır. Kamu dışı kaynakların toplam eğitim finansmanı içindeki payı ise oldukça düşüktür.

Avrupa ekonomisi içinde, kamu otoritelerinin katılım skalası oldukça büyüktür ve Avrupa'da 12 ülkede GSYİH'nın %47'si toplam kamu harcamalarından karşılanmaktadır. Ancak bu değer politik stratejilerden dolayı bir ülkeden diğer bir ülkeye göre değişiklik göstermektedir. Geleneklerden dolayı Danimarka, Finlandiya ve İsveç, GSYİH'nın %55 üstünde idari hizmetler için harcanmaktadır (European Commision, 2000:26).

İrlanda, Portekiz, İngiltere ise kamu harcamalarının GSYİH'daki payı %40'ın çok altındadır (Grafik 26).

Grafik 26. KKTC Kamu Harcamalarının GSYİH'daki Payının AB Ülkeleri İle Karşılaştırması (1996)

1996 yılı için durum KKTC için incelendiğinde, kamu harcamalarının GSYİH'nın %46'sı olduğu görülmektedir. On yıllık (1992-2001) dilim incelendiği zaman ise değer %39.6 ile %55.5 arasında değiştiği görülmektedir. En yüksek değer 1999 yılında gerçekleşirken, en düşük değer 1992 yılında olmuştur (Tablo 13).

KKTC ortalama %40 seviyesi ile AB ülkeleri arasında normal düzeyde görülmektedir.

BÖLÜM IV

SONUÇ

KKTC’de insangücü talebi ile eğitim kurumlarının yetiştirdiği insangücü arzı dengeli değildir. Birçok alanda insangücü arzı talepten çok fazladır.

KKTC’de her köyde okul olması veya öğrencilerin en yakın köy ilkokullarına taşınması yanında, onbeş yaşına kadar eğitimin zorunlu ve ücretsiz olması, eğitim talebini olumlu yönde etkilemektedir. Fiyat eğitim arzını, eğitimin bir kamu hizmeti olmasından dolayı etilememektedir.

Eğitime olan talebin yüksek olduğu KKTC’de okur yazar oranı %96 olup, zorunlu olan ilk ve orta okullarda okullaşma oranı %100 olup istenilen hedefe ulaşılmıştır.

Okul öncesi eğitimde, okullaşma oranı 1989-1990 öğretim yılından itibaren yükselmeye başlanmış ve %100’e ulaşmıştır.

Küçük yerleşim yerlerindeki ilkokullar merkezileştirilmiş ve okullaşma oranı 1987-1988 öğretim yılından itibaren %100’e ulaşmıştır.

Ortaokullarda 1986-1987 öğretim yılından itibaren okullaşma oranı %100’e ulaşmıştır.

Genel Liselerde 1989-1990 öğretim yılından sonra okullaşma oranı yükselmeye başlamış ve %50-60 seviyesine ulaşmıştır.

1977-2001 yıllarını kapsayan planlı dönemde , meslek liselerinde istenilen hedefe ulaşılamamış ve okullaşma oranı %20 civarında kalmıştır.

KKTC’de üniversitelere yüksek derecede talep, okullaşma oranının yüksek ve mezun sayısının istenilenlerinin üzerinde olması nedeni ile, bu elemanların yetiştirilmesi için kullanılan kaynaklar israf edilmiş olmaktadır. Bu nedenle mezunlar kendi meslekleri dışındaki işlerde çalışmak zorunda kalmakta veya tamamen işsiz kalmaktadır. Örneğin mühendislik veya mimarlık eğitimi görmüş bir kimsenin, pratikte teknik ressam olarak görev yapması, eğitimde kullanılmış kaynakların bir bölümünün israf edilmiş olduğunu gösterir. Bu sebeplerden ötürü, emek faktörü toplam olarak bol olmasına rağmen, bazı kesimlerde özellikle ara eleman ihtiyacında eksiklik ile kıtlık ve emeğin etkin kullanımı ile işsizlik demektir.

KKTC’de 1977 yılından itibaren kişi başına düşen milli gelir artmış, buna paralel olarak okullaşma oran her kademede, özellikle zorunlu eğitim kademelerinde artış göstererek %100 seviyelerine gelmiştir. Özellikle yüksek öğretimde okullaşma oranı çok yüksek seviye olan %65’lere ulaşmıştır.

KKTC’de toplam kamu harcamalarından eğitime ayrılan pay on yıllık dönemde (1992-2001) %6.9 ile 11.6 arasında değişiklik göstermiş olup, OECD ortalaması olan %12.1 ile AB ortalaması %11.2 ’nin altındadır ve orta düzeylerde dir

KKTC Devlet Bütçesinden eğitim bütçesine ayrılan pay %12 seviyelerinde olup, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında ise birinci grup ülkelerin Avrupa Değeri olan %10-12 arasında yer almaktadır.

KKTC’de, GSMH’den eğitim harcamalarına % 5.5 ile yeterli bir pay ayrılmamakta, İsveç %8.3, Danimarka %8.2, Güney Afrika %7.9 ayırırken, Türkiye %2.2 ayırmaktadır..

KKTC’de ,ilk ve ortaöğretime (zorunlu eğitime) devamlılık ,Brüt %100 olup tüm gelişmiş ülkelerde bu durumdadır.

KKTC'de okul öncesi eğitime ,gelişmiş ülkelere göre geç olan beş yaşında başlanmaktadır.

KKTC'de GSMH ile GSYİH'dan eğitim bütçesine, AB ortalamasının altında bir pay ayrılmaktadır. .

ÖNERİLER

Okul öncesi eğitime başlama yaşı beşten üçe veya ikiye düşürülerek, gelişmiş ülkelerdeki dünya standardı yakalanmalıdır.

Orta öğretimde mesleki teknik eğitime ağırlık verilerek, bunu teşvik edecek uygulama ve yönlendirme etkinlikleri ile bu alandaki okullaşma oranları yükseltilmeli ve kalkınma hedeflerine uygun olarak nitelikli insangücü ihtiyacı karşılanmalıdır.

Ekonomik ve sosyal yaşantıda, piyasanın ve sanayinin ihtiyaç duyduğu insangücü yetiştirilmelidir. İş hayatının mevcut ve beklenen ihtiyaçlarının karşılanması için , iş dünyası, eğitim kurumları ve ilgili örgütler ile işbirliği yapılmalıdır.

Eğitim sistemi, ülke çapında insangücü gereksinimine göre düzenlenmelidir.

Toplam kamu harcamalarında eğitime ayrılan pay artırılarak, AB ülkeleri ortalaması olan %12 seviyesine yükseltilmelidir.

GSMH ve GSYİH'dan eğitime ayrılan pay artırılarak %8 seviyesine yükseltilmelidir.

Devlet bütçesinden eğitim bütçesine ayrılan pay artırılarak %20 seviyesine yükseltilmelidir.

KKTC üniversitelerinde öğrenci alımlarında daha fazla titiz davranmalı ve öğrenci kalitesi yükseltilmelidir. Üniversiteler ticaret merkezi haline getirilmemelidir.

Ekonomik kalkınma için ara eleman sorunu çözümlenmelidir.

KAYNAKÇA

Eğitim planlaması, daha geniş ekonomik ve toplumsal gelişme planlarıyla bütünleşmiş olmalı, çeşitli planların uyumlu bir biçimde gelişmesini sağlayabilmek için, eğitim sisteminin tümünü içine alarak kapsamalıdır.

AKALIN, Güler (2000) *Kırsal Ekonomisi*, Ankara: Akap.

BARTHOLOMEW, A.L. (1974) *Managing Planning England*, Penguin Books.

BASARAN, İsmail Zihni (1982) *Yeni Eğitim ve Yönetim*, Ankara: ADL Eğitim Yayıncılık ve Dağıtım.

BENSON, C. (1961) *The Economics of Public Education*, Boston: Houghton

BENSON, C. (1957) *Educational Planning* (Ed. of *Comparative Economics of Education Research and Studies*, Oxford: Pergamon Press.

BERTRAY, George ve başk. (1967) *Educational Planning*, London: Free Press Ltd.

BIRCAN, İzzet (1998) *Eğitimde Maliye ve Bütçeler*, Ankara: İFT Yayınları.

BLAIR, Mark (1982) *The Role of Schools in Investment: Economics of Education*, London: Pergamon Press.

CALLAWAY, Archibald (1977) *Eğitim Planlaması ve İlgili Sorunlar*, Çev. İhsan Akın, İstanbul: MEB Yayınları.

COOPER, H. (1961) *The Economics of Public Education*, Amsterdam: North-Holland Pub. Co.

CURLE, John (1968) *The Professional Identity of the Educational Planner*, UFTSU.

DİE 1994-2000 Akademik Yılı Katalogu, DAU.

Devlet Planlama Örgütü Kurulmuş Yazar (1979) *Lehiye, Berheselâ Devir - Rasmî*.

DİÖ, Bütçe Devir Yılı Kalkınma Planı 1978-1982 (1979) *Lehiye DİÖ* Yayınları.

DİÖ, Bütçe Devir Yılı Kalkınma Planı 1988-1992 (1988) *Lehiye DİÖ* Yayınları.

DİÖ, Ocak-4 Devir Yılı Kalkınma Planı 1993-1997 (1992) *Lehiye DİÖ* Yayınları.

KAYNAKÇA

- ADEM, Mahmut. (1977). **Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası**, Ankara.
- ADEM, Mahmut. (1997). **Eğitim Planlaması**, Ankara: Şafak Matbaacılık.
- AKALIN, Güneri. (2000). **Kamu Ekonomisi**, Ankara: Akçağ.
- BARTHOLOMEW, A.J. (1976) **Manpower Planning**, England: Penguin Books.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem.(1982). **Temel Eğitim ve Yönetimi**, Ankara: AÜ Eğitim Fakültesi Yayını No.112.
- BENSON, C. (1961). **The Economics of Public Education**, Boston: Houghton.
- BENSON, C. (1987). **Educational Financing** (Ed. G. Psacharopoulos), Economics of Education Research and Studies, Oxford: Pergamon Press.
- BEREDAY, George ve başk. (1967). **Educational Planning**, London: Evan Brothers Ltd.
- BİRCAN, İsmail. (1998). **Eğitimde Maliyet ve Harcamalar**, Ankara : DPT Yayınları.
- BLAUG, Mark. (1968). **The Rate of Return on Investment**, Economics of Education, London: Penguin Books.
- CALLAWAY, Archibald. (1977). **Eğitim Planlaması ve İşsiz Gençler**, Çev. İlhan Akhun, İstanbul: MEB Yayınları.
- CORREA, H. (1967). **The Economic of Human Resoureces**, Amsterdam: North-Holland Pub. Com.
- CURLE, Adam. (1968). **The Proffessional Indentitiy of the Educational Planner**, UNESCO.
- DAÜ 1990-2000 Akademik Yılı Kataloğu, DAÜ.
- Devlet Planlama Örgütü Kuruluş Yasası. (1976). Lefkoşa: Başbakanlık Devlet Basımevi.
- DPÖ, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1978-1982. (1979).Lefkoşa:DPÖ Yayınları
- DPÖ, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1988-1992. (1988) .Lefkoşa: DPÖ Yayınları
- DPÖ, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1993-1997. (1992) .Lefkoşa: DPÖ Yayınları.

DPÖ, Dördüncü Beş Yıllık Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. (1999)

Lefkoşa: DPÖ Yayınları.

DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2000 .(2001). Lefkoşa: DPÖ Yayınları.

DPÖ, 2002 Geçiş Yılı Programı. (2001). Lefkoşa: DPÖ Yayınları.

DPÖ, Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi .(1998). Lefkoşa: DPÖ Yayınları.

DPÖ, Yayınlanmamış Nüfus Projeksiyonu Raporu .(1997). Lefkoşa .

DÜLGER, İlhan. (1994). Türk Kalkınma Planlama İçinde İnsangücü ve Eğitim

Planlamasının Yeri, Ankara: DPT Yayınları.

Elementary Education Law. (1935) .Fasil 166, Cyprus.

ERGEN, Hüseyin.(1999). Türkiye’de Eğitim Harcamaları Analizi ve

Yükseköğretimde Maliyetler, Yüksek Lisans Tezi, Ankara:HÜ Sosyal

Bilimler Enstitüsü .

HALLAK, Jacques. (1979) Eğitimde Maliyet ve Harcamalar, Ankara: MEB Talim

ve Terbiye Dairesi Yayınları.

KARAKÜTÜK, Kasım ve diğerleri.(2000). Öğretmenlik, Ankara: Anı Yayıncılık.

Key Data on Education in Europe. (2002). Belgium: European Commission.

Key Topics in Education in Europe. (2000). Italy: Volume 2, European

Commission.

Kıbrıs’ta 2000’li Yılların Eğitim Modeli. (1999). Lefkoşa: KTÖS Yayınları.

KINDLEBERGER.(1965). Economic Development, New York: Mc Graw Hill.

KKTC Anayasası .(1983). Lefkoşa: Başbakanlık Devlet Basımevi.

KKTC Burs Tüzüğü.(1990). Lefkoşa: Başbakanlık Devlet Basımevi.

KKTC Mali Yılı Raporları. (1992-2001). Lefkoşa: Maliye Bakanlığı.

KKTC Taşınmaz Mal Vergi Yasası.(1995).Md. 50, Lefkoşa: Başbakanlık Devlet

Basımevi.

LEVIN, H.M. (1987). Work and Education (Ed. G. Psacaharopoulos) Economics of

Education Research and Studies, Oxford: Pergamon Press.

MC. GINN, F.Neol ve diğerleri (1995). Framing Questions, Construction

Answers, USA: HIID.

MELEN, Mithat. (1997). Eğitim Ekonomisi ve İstihdam, İstanbul: Creative

Yayıncılık.

MINGAT, Alain. (1982). **Exercices su l'Analyse des Coutts d'Education**, Paris: UNESCO, IIEP.

OECD.(1962). **Conference on Economic Growth and Investment**, Paris.

PAGE, Andre. (1972). **Economie de l'Education**, Paris: PUF Edition.

RUSCOE, G.S. Çeviren Niyazi Karasar. (1974). **Eğitim Planlamasında Başarı Koşulları**, İstanbul: MEB Yayınları.

SERİN, Nejdett. (1997). **Eğitim Ekonomisi**, Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi Yayınları No.25

SERTER, Vehbi Zeki. (2001). **Kıbrıs Tarihi**, Lefkoşa: Kema Matbaacılık Ltd..

SEYİDOĞLU, Halil. (1992) **Ekonomik Terimler (Ansiklopedik Sözlük)**, Ankara: Güzem Yayınları.

TEZCAN, Mahmut . (1997). **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara.

TURAL, Nejla Kurul; (2002) **Eğitimin Finansmanı**, Ankara: Anı Yayıncılık.

UNESCO. (1967). **Cost and Productivity of Education**.

UNESCO. (1998). **Statistical Yearbook**, Paris.

YÜCE, Demet. (1986). **Eğitimin İktisadi Kalkınmadaki Rolü, Yüksek Lisans Tezi**. Bursa.

WORLDBANK. (1999). **Selected World Indicators**, World Development Report 1988-1999, Washington: Worldbank Publications.

II. Milli Eğitim Şurası Ek Dökümanı. (1991). Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı.

21. Yüzyıla Girerken Eğitim Stratejileri Planı .(1999); Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı.